

მერი გიგვასას ბრძოლა **გვ. 28**

ჩინოვნიკები „ცისფერი მთებიდან“ **გვ. 18**

ნასამართლობა = უმუშევრობას? **გვ. 52**

ომი ღმერთების მიწაზე **გვ. 14**

ცინეუი საკითხავი ლიტერატურა **გვ. 62**

სცენარი თბილისისთვის **გვ. 72**

ციბეხანი

154 / აპრილ-სექტემბერი / 2014

1737
2014

ფასი 5 ლარი

ISSN 1987-7528

დავნილობის 22 ნაწიანი

გვ. 32

იოტა iOS-ისთვის

ლიბერალი - ახლა უკვე თქვენს iPhone, iPad და iPod Touch-ზე

იკითხე ყველგან!

იკითხე კომფორტულად!

www.lit.ge

იოტა iOS-ისთვის საშუალებას გაძლევთ მარტივად იკითხოთ lit.ge-ს წიგნები და პერიოდიკა თქვენს iPhone, iPad და iPod Touch

აკლიკანების გადმოსაწერად, თქვენი მონეობილობიდან iTunes-ზე მოძიებნით „IOTA READER“

4

ბახსოვდეს ჯაფიანი

ივლის-აგვისტო თბილისში საშინელება ყოფილა. ასე გადაბმულად აქ ყოფნა სულ მეორეჯერ მიხდება. ალბათ, არაფერია ადუღებულ ასფალტზე ეფექტიანი დემოტივატორი.

თუმცა, ვერც ახალი ამბებით ასე დახუნძლულ პაპანაქება ზაფხულს ვიხსენებ. შინ – ეროსი კინმარიშვილის იდუმალ ვითარებაში გარდაცვალება და ყოფილი პრეზიდენტისთვის წაყენებული ბრალი, გარეთ – უკრაინის ბრძოლა რუსეთისგან გასათავისუფლებლად და ისრაელის ომი ღაზის სექტორში.

„ლიბერალის“ ამ ნომერში ფოკუსის ყოველდღიურობისგან არიდება ვცადეთ. გვინდა გაიმბოთ ადამიანებზე, რომელთაც ქართული მედია ისე ვექცევით, როგორც ბოროტი დედინაცვალი – გერს. თუ თავის დანვა, ან რომელიმე შენობაში ძალით შეჭრა არ გადაწყვიტეს, თითქმის არ გვაინტერესებს დევნილების პრობლემები. არადა, ისინი ჩვენი უნიათობის შედეგს იძიან. ჩვენ სხვადასხვა დროის მთავრობები ვერ გავხადეთ იმ დოზით ანგარიშვალდებულები მაინც, რომ აგრესორი მეზობლისა და უპასუხისმგებლო, ავანტიურისტი პოლიტიკოსების მსხვერპლთათვის დუხჭირი, ადამიანურ ღირსებასთან შეუთავსებელი ყოფა მნიშვნელოვნად შეგვემსუბუქებინა. ისინი უკვე წლებია ცხოვრობენ ტრიალ მინდვრებზე ხან ჩვენი, ხან სხვისგან ნაწყობი ფულით აშენებულ ერთნაირ სახლებში, როგორც რაღაც ფატალური შეცდომების სევდიანი ილუსტრაცია. ჩვენ ვიცი მათი დაახლოებითი რიცხვი, მაგრამ არ ვიცი მათი დარდები, ოცნებები, სინანული...

არც გვაინტერესებს. სინდისის ქენჯნისგან გასათავისუფლებლად კი ხან გაპრიალებულ კლიპებში სოხუმამდე მიმავალი ხომალდის ორ ბილეთს ვყიდულობთ, ხან ხალხმრავალ ადგილებში საზეიმოდ ვაკრავთ პლაკატებს – „გახსოვდეს აფხაზეთი!“

მოკლედ, ჩვენ ამ ნომერში აფხაზეთს გაგახსენებთ. სამხრეთ ოსეთსაც. გაგახსენებთ ადამიანებს, და არა პოლიტიკურ გადაწყვეტილებებს. გაჩვენებთ მათ სევდიან თვალებს. გაიმბოთ მათ ბრძოლაზე გულგრილობის ყრუ კედელთან. გაეცანით ადამიანების 22-წლიან დევნილობას აგვისტო-სექტემბრის „ლიბერალში“. იმედია, ოქტომბრიდან უფრო პოზიტიური ამბები გვექნება მოსაყოლი.

298/8

ირაკლი აბსანძე, მთავარი რედაქტორი

მთავარი რედაქტორი
ირაკლი აბსანძე

რედაქტორები
ლიკა ზაკაშვილი
ზურაბ ვარდიანიშვილი

შენაწესები:
ზურაბ ვარდიანიშვილი, ლიკა ზაკაშვილი, თათია ხალიანი, გიორგი ჭიჭიანი, სოფო აფციაური, ეკა მალაღდაძე, ქეთევან ლევანიშვილი

კონსტრუქციები:
ქეთი თუთბერიძე, ქეთი ქანთარია, ნინო ნატროშვილი, გიორგი კეკელიძე, ლევან ბერძენიშვილი, ირაკლი ხვადიაგანი, ცირა ელისაშვილი, ხათუნა ხაბულიანი, დავით ბუხრიკიძე

რედაქცია:
ფოტო-რედაქტორი
ლევან ხერხეულიძე
გრაფიკული დიზაინი
თორნიკე ლორთქიფანიძე
სტილისტ-კორექტორი
ნათია ორმოცაძე

გამომცემლობა:
შპს „ლიბერალი“

პარტნიორებთან
ურთიერთობის მენეჯერი:
ირმა მოსულიშვილი

დისტრიბუტორი:
გაგი გელაშვილი

ჟურნალის გამომწერის მსურველები
დაგვიკავშირდით:
247 02 46

მთავარი თემა

მეჩი ბიბკვანს ბიძოდა

მერი ბიგვავა დაბალ ხმაზე, ერთგვარი „სტაკატოებით“, ხაზგასმული თავაზიანობით საუბრობს, მოსაუბრესთან ეტიკეტურ დისტანციას ინარჩუნებს. მისი მეტყველების მანერა ოდნავ დაძაბულია, ზოგჯერ წყვეტილი, – როდესაც კონტექსტისთვის შესაბამის სიტყვებს ეძებს. შუა ხნის, დაფარული ენერგიით სავსე, გამხდარი ქალბატონი გამოთქმებს განსაკუთრებული სიფრთხილით არჩევს, საუბრისას ზოგჯერ ემოცია იფეთქებს, თუმცა მხოლოდ წამიერად, ბიგვავა ემოციას მასწავლებლებისთვის დამახასიათებელი აკადემიურობით თოკავს. ზოგჯერ წინადადებას არ ასრულებს, ეს მაშინ როდესაც დასრულებას საჭიროდ არ მიიჩნევს. ამას ერთგვარი ხელის ჩაქნევით გამოსახავს.

 ზურაბ ვარდიამელი
83.28

ქანაძი

"აღმასის სახანა" - სპახეთის ბენეხაჯიხი ჯონსაის სასმოჰაბედი სახლი

ჰაერში ასობით წინური და იაპონური ფარანი ეკიდა და აუზსა და მასში წითლად მოლივლივე ღვინოს ანათებდა. მთანმინდაზე, საკონსულოს მოპირდაპირე მხარეს, ფოიერვერკი მოეწყო, რომელმაც ამ ზეიმს ბრწყინვალეობა შეჰმატა. ოთახები და ეზო ადგილობრივი დიდგვაროვანი ქალებითა და კაცებით, ასევე, თბილისში მცხოვრები ირანელებით იყო სავსე. აუზის გარშემო ვერცხლის თასებით ხელში მდგარი ოფიციანტები სტუმრებს ღვინით უმასპინძლებოდნენ.

 ცირა ელისაშვილი
83.68

პოლიტიკა

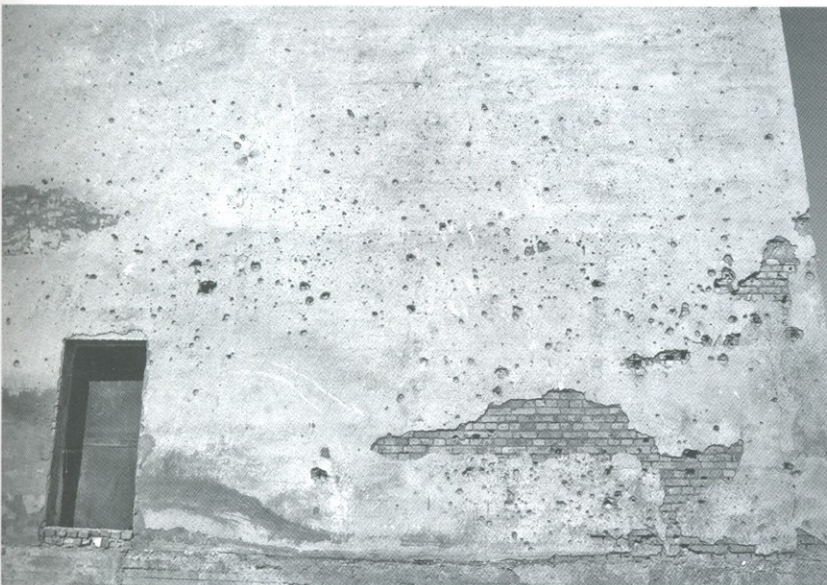
ჩინოვნიკები "სისფუხი მთაბიდან"

მე მყავს შვიდი შვილი და ვარ სიღარიბის ზღვარს მიღმა. ეს სტატუსი რომ არ მქონდეს, მრავალშვილიანი არ ვიქნები. მე მყავდა ჩემს სახელზე გაფორმებული მანქანა. როგორც კი დაფიქსირდა, რომ მანქანა ვიყიდე, მომიხსნეს სოციალური სტატუსი და ამასთან ერთად მრავალშვილიანის სტატუსიც. რა შუაშია ერთმანეთთან? არ არსებობს არგუმენტი. უნდა დანერო რაც რეალური სატიკვარია. გუშინ მოვიდა ეს მთავრობა. ეს დააბრალებს ძველ ხელისუფლებას. მთლიანად შეიცვალა დევნილთა სამინისტრო. ეს მთავრობა გადაიბარებს და დაიწყება თავიდან რეგისტრაცია.

▶ ირაკლი აბსანძე
 83.18

ფოსტოპოლიტიკა

ლავნილობის 22 ნაწინაღი

▶ სოფო აფციაური, ლევან ხერხეულიძე
 83. 32-51

ქანაქი

საუნაჩი თბილისისთვის

საქართველოში ქანდაკება თავისი კლასიკური გაგებით, რაც დასავლურ ტრადიციაზე განვითარებულ ვიზუალურ-პლასტიკურ აზროვნებას გულისხმობს, არცთუ ისე დიდი ხნის წინ იმპორტირებული მედიუმია, ისევე, როგორც დაზგური მხატვრობა და ამ მხრივ მას დიდ პრეტენზიებსაც ვერ წაუყენებთ. თბილისში დღეისათვის არსებული ქანდაკებები პერიოდების მიხედვით, ძირითადად, ორ ნაწილად იყოფა: საბჭოთა რეჟიმისდროინდელი ნიმუშები, შესაბამისი მხატვრული ნიშნებით და უახლესი, ანუ პოსტსაბჭოთა პერიოდის შედარებით ლიბერალური გარემოს ფონზე შექმნილი არტეფაქტები, რომლებიც შედარებით მრავალფეროვანია. აქ არ იგულისხმება არქიტექტურის რელიეფები და სხვა სახის სკულპტურული დეკორი...

▶ ხათუნა ხაბულიანი
 83.72

ნომერი:

ფოტო: ლეონ სერაფინიძე

- 06 **მოკლედ**
- 08 **ციტატები**
ორი აზრი
- 12 შეუქმნის თუ არა საფრთხეს მიხეილ სააკაშვილის პასუხისგებაში მიცემა აშშ-სთან და ევროპასთან ურთიერთობას?
უცხოეთი
- 14 ომი ღმერთების მინაზე
პოლიტიკა
- 18 ჩინოვნიკები „ცისფერი მთებიდან“
სამხრეთ კავკასიის ხმები
- 20 გალელეები აფხაზური არჩევნების წინ
ინტერვიუ
- 22 „ავვისტოს ომმა გაუზიარებელი და არალიარებული ადამიანური ტრაგედიები დაგვიტოვა“
მთავარი თემა
- 28 მერი ბიგვასას ბრძოლა
ფოტორეპეტი
- 32 დევნილობის 22 წელიწადი
საზოგადოება
- 52 ნასამართლობა = უმუშევრობას?
ტექნოლოგიები
- 58 გაჯეტები სამოგზაუროდ მიდიან
ბიბლიოთეკა
- 60 „ტანად“ დიდი და პატარა წიგნები ეროვნული ბიბლიოთეკის იშვიათ გამოცემათა ფონდიდან
- 62 ციხეში საკითხავი ლიტერატურა
ქალაქი
- 66 **Передайте следователю Пихельяку, что Герасим Пирцхалайшвили встретил смерть мужественно...**
- 68 „ალმასის სასახლე“ – სპარსეთის გენერალური კონსულის საცხოვრებელი სახლი
- 72 სცენარი თბილისისთვის
კულტურა
- 76 ანტიკური ეპოქის ფიგურა და ქანდაკება
- 78 მცირე რბოლა

სამხეთ ზეპასიის ხმები

ბანელები აფხაზური აჩრვანების წინ

გალელეების მიმართ ყველა ხელისუფლებას „ულამაზოდ“ პრაგმატული დამოკიდებულება აქვს. 1994 წლიდან მოყოლებული, ისინი ყველა არჩევნებში იღებენ მონაწილეობას, და საქართველოს ზოგიერთი, ერთი ეთნიკური ჯგუფის მიერ კომპაქტურად დასახლებული არეალის მსგავსად (მიზეზი ვიცით: სიფრთხილე, რომელიც ეთნიკური უმცირესობების შედარებითი დაუცველობით აიხსნება), გალიც მუდამ არსებულ ხელისუფლებას აძლევს ხმას, ამიტომ ცხადია, რომ მისი მოსახლეობის მიმართ მეტი აგრესია ოპოზიციურ ძალებს უჩნდებოდათ.

 ქეთი ქანთარია
83.20

ტექნოლოგიები

ბაჯახები
სამოგზაუროდ მიდიან

სასტუმრო Echo Valley Ranch&SPA კანადაშია, სადაც არა მარტო ტელეფონი და ინტერნეტი, არამედ ტელევიზორიც კი არ არის, მობილური კავშირი კი სპეციალურადაა გამორთული. სამაგიეროდ, არის იოგა სუფთა ჰაერზე, ცხენები და ველოსიპედები. დუბლინის სასტუმრო Westin Dublin-ში კი სტუმრები მისვლისთანავე საკუთარ ელექტრონულ მონწყობილობებსა და შესაბამისად Facebook-ის, Twitter-ის თუ Instagram-ის პროფილებს სეიფში აბარებინებენ. იგივე ხდება პენსილვანიის სასტუმრო Renaissance Pittsburgh Hotel-შიც. ამერიკის Camp Grounded-ის ბანაკში კი არა მარტო მობილური ტელეფონის და კომპიუტერის, არამედ ფოტო და ვიდეოკამერის გამოყენებაც აკრძალულია.

 ნინო ნატროშვილი
83.58

გამოცემალი:

შპს „ლიბერალი“. მისამართი: თბილისი, ინგოროყვას ქ. 14. ტელ.: (995 32) 2470246 ელ-ფოსტა: info@liberali.ge ვებ-გვერდი: www.liberali.ge

„ლიბერალის“ საავტორო უფლებები დაცულია.

უურნალში გამოქვეყნებული მასალების ნაწილობრივი და/ან მთლიანი გამოყენება რედაქციის თანხმობის გარეშე აკრძალულია.

აქცევა:

შპს „სეზანი“. მისამართი: თბილისი, წერეთლის გამზ. 140. ტელ.: (995 32) 235 70 02.

გამოდის თვეში ერთხელ, ყოველ 10 რიცხვში. პირველი ნომერი გამოცემულია 2009 წლის მაისში. რეკომენდებული საცალო ფასი 5 ლარი.

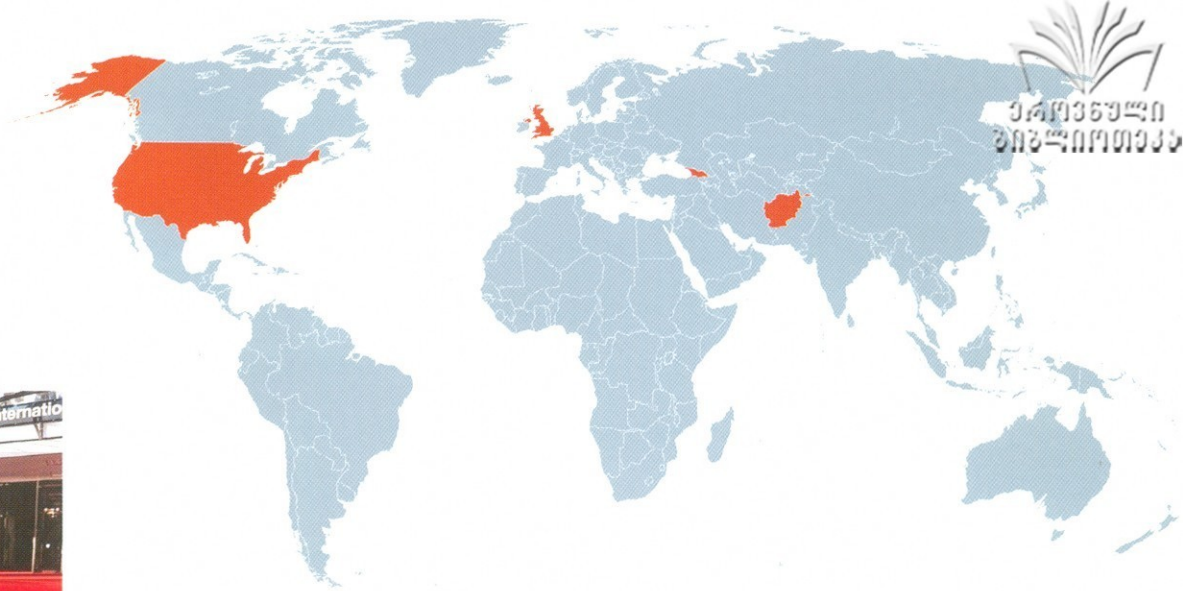

CELEBRATING
130 years
CONGRATULATIONS
— *Years* —
ANNIVERSARY

ფილმი „სიმინდის კუნძული“ 12 ნამუშევარს შორის იყო წარდგენილი. კინოფესტივალში ასევე მონაწილეობდა ლევან კოლუაშვილის ფილმი „შემთხვევითი პაემნები“, რომელიც ფესტივალის სექციაში „Europe Now“ აჩვენეს. ასევე, სექციაში „Work in Progress“ მონაწილეობდა რუსუდან პირველის პროექტი „ძილის გაკვეთილები“.

2014 წლის ზიჩვა
ნახევარში ავლანეთში 1 564 მშვიდობიანი მოქალაქე დაიღუპა

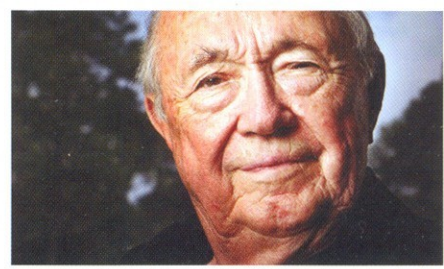
გაეროს ახალი ანგარიშის თანახმად, 2014 წლის პირველ ნახევარში ავლანეთში მშვიდობიანი მოქალაქეებში მსხვერპლის რაოდენობა გასული წლის იმავე პერიოდთან შედარებით 17%-ით გაიზარდა. ანგარიშის თანახმად, 2014 წელს მშვიდობიანი მოქალაქეები ძირითადად შეტაკებებს, სარაკეტო თავდასხმებსა და ნალმტყორცნიებიდან განხორციელებულ იერიშებს ემსხვერპლნენ. ანგარიშის მიხედვით, მიმდინარე წლის იანვრიდან ივნისის ჩათვლით, ავლანეთში 1 564 მშვიდობიანი მოქალაქე დაიღუპა. აქედან, 295 ბავშვია, რაც წინა წლის ამავე პერიოდის მაჩვენებელს 21%-ით აღემატება.

ამერიკის შეერთებული შტატების სახელმწიფო დეპარტამენტი საქართველოს ყოფილი პრეზიდენტის სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემასთან დაკავშირებით შეშფოთებას გამოთქვამს.

ამის შესახებ სახელმწიფო დეპარტამენტის მიერ გაერო-ს სახელმწიფო დეპარტამენტი საქართველოს ოფიციალურ პირებს კანონის უზენაესობის დაცვის პრინციპებს შეახსენებს. „ამერიკის შეერთებული შტატები შეშფოთებულია ყოფილი პრეზიდენტის, მიხეილ სააკაშვილის წინააღმდეგ სისხლის სამართლებრივი დევნის დაწყებით. კანონის უზენაესობის დაცვა ნიშნავს ორივეს: დემოკრატიულ საზოგადოებაში ყველა უნდა დაემორჩილოს კანონს და სამართლებრივი სისტემა არ უნდა იყოს გამოყენებული, როგორც პოლიტიკური იარაღი. ჩვენ ვაკვირდებით ამას და სხვა მსგავს საქმეებს და განვადგინებთ საქართველოს ოფიციალური პირებისათვის კანონის უზენაესობის მკაცრად დაცვის მნიშვნელობის ხაზგასმას“, – ნათქვამია სახელმწიფო დეპარტამენტის განცხადებაში.

იმ თვითმფრინავის ჰიკოპი, რომელიც 1945 წელს იაპონიის ქალაქ ჰიროსიმაში ატომური ბომბი ჩამოაგდეს. თედორ ვან კირკი, მეტსახელად ჰოლანდიელი, ამერიკული ბომბდამშენის ეკიპაჟიდან უკანასკნელი ცოცხლად დარჩენილი წევრი იყო.

მისიის შესრულების დროს ვან კირკი 24 წლის იყო. ჰიროსიმაში ბირთვული იარაღის გამოყენების შედეგად 140 ათასი ადამიანი დაიღუპა. სამი დღის შემდეგ ატომური ბომბი უკვე ქალაქ ნაგასაკიცი ჩამოაგდეს, რასაც 80 ათასი მოქალაქე ემსხვერპლა. ვან კირკი სიცოცხლის ბოლომდე არ ნანობდა ამ მისიაში მონაწილეობას და აცხადებდა, რომ მან ხელი შეუწყო მეორე მსოფლიო ომის დასრულებას.

„აშშ ყველაფერს გააკეთებს იმისთვის, რომ იყოს მსოფლიო თანამეგობრობის სათავეში, რათა შეამციროს ეს ზენოლა და მხარი დაუჭიროს უკრაინის სუვერენიტეტსა და უკრაინელებს, რომლებსაც დემოკრატიულ ქვეყანაში ცხოვრება და გადაწყვეტილებების მიღება სურთ“.

ამერიკის შეერთებული შტატების პრეზიდენტი, ბარაკ ობამა.

„პრემიერ-მინისტრმა და მინისტრთა კაბინეტის წევრებმა არაერთხელ აღნიშნეს, რომ შემდეგი სამიზნე მე ვარ, რაც ცხადია დაძაბავს ურთიერთობას ჩვენს ამერიკელ და ევროპელ პარტნიორებთან. თუმცა ეს ოდნავადაც კი არ ანუხებთ მათ, ვინც საჯაროდ დაადასტურა, რომ თავისუფლების მოყვარე უკრაინელ ხალხთან მეგობრობას ცალსახად რუსეთთან ურთიერთობის გაუმჯობესება ურჩევნიათ. შესაბამისად, სრულიად არაა შემთხვევითი, რომ ბრალის წაყენება სწორედ იმ დღეებში ხდება, როდესაც ჩვენი უკრაინელი ძმები და დები, ისე ახლოს არიან პუტინის დამარცხებასთან, როგორც არასდროს, რასაც საქართველოს ბედისთვისაც გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს“.

საქართველოს ექსპრეზიდენტი, მიხეილ სააკაშვილი.

„2014 წლის 14 ივლისს, შინაგან საქმეთა სამინისტროს კრიმინალური დეპარტამენტის თანამშრომლების მიერ ფინანსთა სამინისტროს გამშვები პუნქტის თანამშრომლებთან ერთად, ამოღებულ იქნა 2 ტონა და 790 კგ თხევადი ნარკოტიკული საშუალება, ჰეროინი... ეს არის ავლანური წარმოშობის ნარკოტიკი, რომელიც მიეკუთვნებოდა თალიბანს, ამის გადატანა ხდებოდა ევროპის მიმართულებით და ამ თანხებით კიდევ ხდებოდა ამ თალიბანის, ამ პიროვნების დაფინანსება“.

შინაგან საქმეთა მინისტრი, ალექსანდრე ჭიკაიძე.

SPAR მალე!

ბთავაზობთ
გაცილებით
მეტს!

*ახალი ჯანსაღი
ხარისხიანი სასურველი
თქვენზე მორგებული*

პირველი 3 მაღაზია:
ა.გომეზაშვილი ქ.№50/50
მ.კოსტავა ქ.№20
ა.ყაზბეგი ქ.№14

იხიეთ თქვენა
გეგმვით
SPAR — 13.700 მაღაზია
მსოფლიოს 36 ქვეყანაში
4 კონტინენტზე!
ყოველდღიურად 10
მილიონზე მეტი
მომხმარებელი.
200 000 თანამშრომელი
მთელ მსოფლიოში.
SPAR — 80 წლიანი
წარმატების ისტორია!

ელექტროენერჯის, აირისა და წყლის წარმოება და განაწილება

მშენებლობა

ტრანსპორტი და კავშირგაბმულობა

1 093
53 500

982
41 800

950
22 300

879
5 300

სამთომშობვებითი მრეწველობა

833
63 300

ოპერაციები უძრავი ქონებით, იჯარა და მომხმარებლისათვის მომსახურების განევა

სახელმწიფო მმართველობა

1 190
106 000

"პროგრესული სფერო" ყვალაზე დაბალი ანაზღაურებით

2014 წლის I კვარტალი

საფინანსო საქმიანობა

1 744
29 200

საქმიანობის სახე

705
105 100

ვაჭრობა; ავტომობილების, საყოფაცხოვრებო ნაწარმისა და პირადი მომხმარების საგნების რემონტი

702
74 800

დამამუშავებელი მრეწველობა

673
53 100

კომუნალური, სოციალური და პერსონალური მომსახურების განევა

647
65 500

ჯანმრთელობის დაცვა და სოციალური დახმარება

526
300

თევზჭერა, მეთევზეობა

495
8 500

სოფლის მეურნეობა, ნადირობა და სატყეო მეურნეობა

485
22 100

სასტუმროები და რესტორნები

ლარი*

426

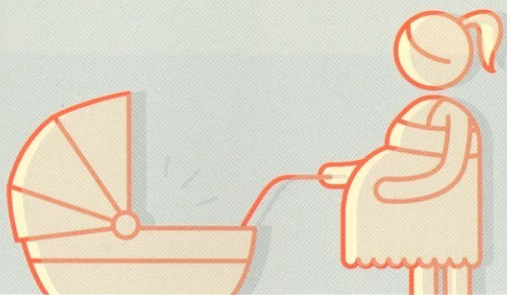

განათლება

დაქირავებით დასაქმებულთა საშუალო რიცხოვნობა

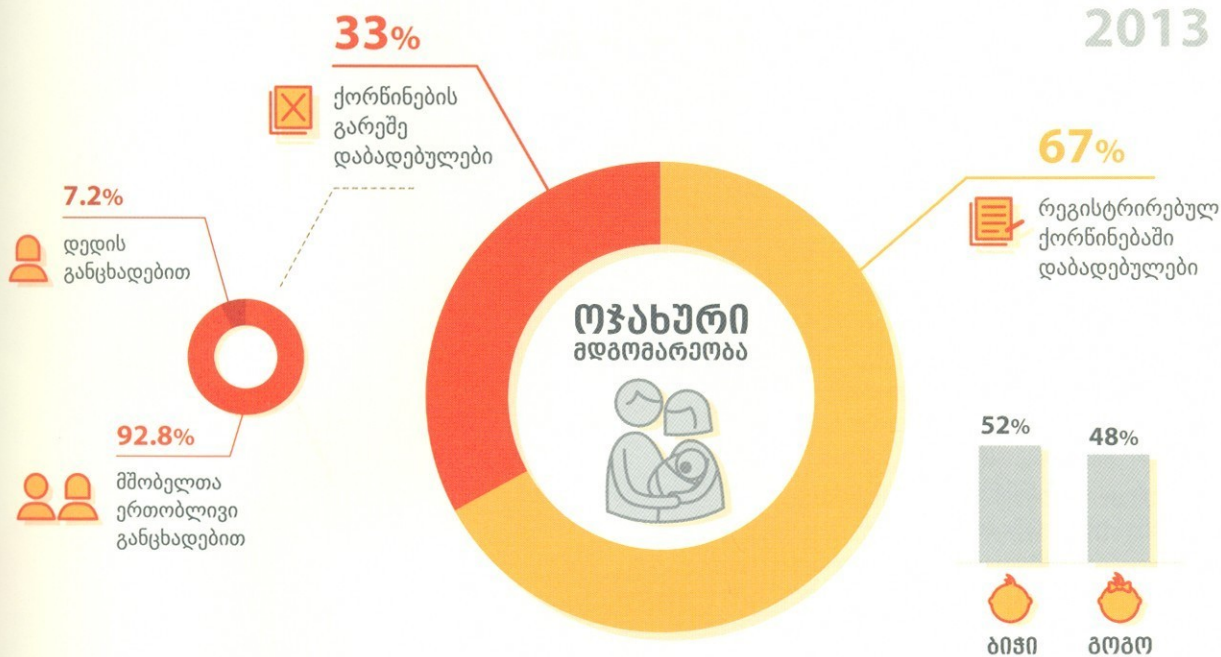
155 400

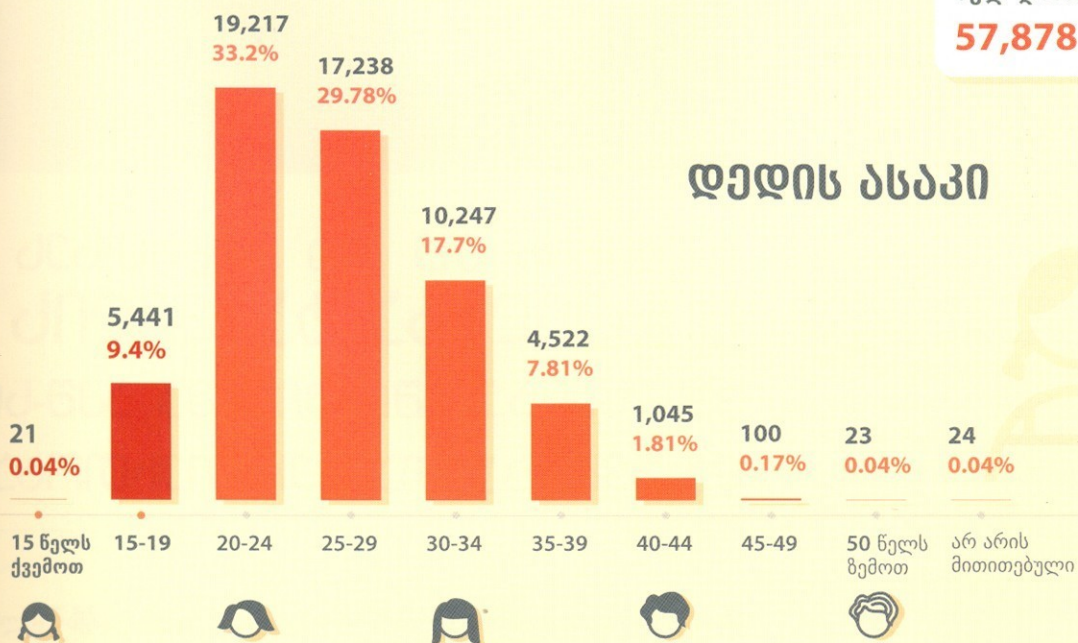
დედობა ბავშვობიდან

2013

სულ დაბადებულები
57,878

დედის ასაკი

ენა

თორიკე მარაშენიძე
საერთაშორისო ურთიერთობათა
საკითხების ექსპერტი

მიხეილ სააკაშვილის პასუხებებში მიცემა, რა თქმა უნდა, ამერიკის შეერთებულ შტატებთან და ევროპასთან ურთიერთობაზე გავლენას იქონიებს. არც შეიძლება, რომ არ იყოფიოს, რადგან დიდი ხნის წინ იყო თუნდაც სიტყვიერი შეთანხმება მიღწეული, რომ მიხეილ სააკაშვილს არ შეუძებოდნენ ამერიკასთან დადებული დაპირების გატეხვა კი კარგი არსადღეს არ არის, მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენი ქვეყნისთვის და მთაწერობისთვის, რომელიც ძალიანად დამოკიდებული ამერიკის მხარდაჭერაზე, სხვა რომ აღარაფერი ვთქვათ. ეს ძალიან ცუდია.

სამართლიანობის აღდგენა არის აბსურდული ტერმინი, ასეთი ტერმინი მსოფლიოში და სამხრეთში არ არსებობს. არსებობს კანონის უზენაესობა. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ შერჩევითი სამართალი უნდა გამოირიცხოს. თუ მიხეილ სააკაშვილს ვასამართლებთ 7 ნოემბერს მომხდარი ამბებისთვის, მაშინ ნინო ბურჯინაძეს რატომ არ ვასამართლებთ? ლეოპოლდო კოხტეა ჩნდება. ასე რომ სააკაშვილისთვის ნაყენებულ ბრალს კანონის უზენაესობასთან გარკვეული პრობლემები აქვს.

რაც შეეხება თვითონ ტერმინს (სამართლიანობის აღდგენა), ის აბსურდული და მინარსობრივად ევრანარი კრიკის ვერ უძლებს. ვერ განმარტონ, რა არის სამართლიანობა და მერე შეეცადონ მის აღდგენას.

რამდენიმე თვის წინ საპარლამენტო უპირველესობის ლიდერი, ერთ-ერთი ინტელექტუალი ლევან ბურჯინაძე ამბობდა, რომ ჩვენი ახლა დემოკრატიის მეორე კლასში ვართ და მიხეილ სააკაშვილის დაქვრივება ნულ კლასში გადავიყვანებდებით. ახლა ბურჯინაძე ამბობს, რომ ქართველი ვინ სააკაშვილს შვიდი ნომბერს ვერ აპატიებს. ანუ ფაქტია, რომ შუიკვალა სიტუაცია და პოლიტიკური კონფლიქტურა, ადრე თუ ისე იყო საჭირო თქმა, ახლა ასეა საჭირო.

ბუნებრივია, ეს იყო პოლიტიკური გადარჩევნებები. თუ რამდენიმე ხნის წინ არ იყო უკლებილო სააკაშვილის დაჭერა, ახლა რატომ გახდება? რა, ადრე არ იყო დენ 7 ნომბერს რა ხდება? სწორედ ეს საკითხი მნიშვნელოვანი და ცუდი.

შუაჩხის თუ ჯიხ საუფროსი მიხეილ სააკაშვილის ჯანსუქობაზე იმედი და ევროპისთვის და ევროპისთვის

■ თუ რამდენიმე ხნის წინ არ იყო აუცილებელი სააკაშვილის დაჭერა, ახლა რატომ გახდება? რა, ადრე არ იყო დენ 7 ნომბერს რა ხდება? სწორედ ეს საკითხი მნიშვნელოვანი და ცუდი.

■ მე მიმაჩნია, რომ თუ ბრალი დაუდასტურებელი იქნება, ასეთ შემთხვევაში, რა თქმა უნდა, პრობლემები შეექმნება როგორც პროკურატურის ხელშეწყობისთვის, ისე ქვეყნის ხელისუფლებისთვის.

ჯიხ
კახი კახიშვილი
პოლიტოლოგი

მიხეილ სააკაშვილის პასუხებებში მიცემა გაუფუჭებს თუ არა საქართველოს ამერიკის შეერთებულ შტატებთან და ევროპასთან ურთიერთობას, დამოკიდებულია იმაზე, რამდენად არეუმენტრებული იქნება ყოფილი პრეზიდენტისთვის ნაყენებული ბრალი.

თუ ის არეუმენტრებული და უტყუარად დადასტურებული იქნება, ამ შემთხვევაში არ მგონია, რომ ევროპასთან და ამერიკის შეერთებულ შტატებთან ურთიერთობა გაუფუჭდება.

ევროკავშირი და შეერთებული შტატების სახელმწიფო დეპარტამენტის განცხადებაში რამე ტიპის უკმაყოფილება არ გამოთქმულა. მათ მხოლოდ ის თქვა, რომ პროცესებს დააკვირდებიან და ამ პროცესის მონიტორინგს განაზოცილებენ. ისინი იმდენ იტყვიან, რომ სამართლის სისტემა პოლიტიკურ იარაღად არ იქნება გამოყენებული. ეს მონიტორინგი, რა თქმა უნდა, მისასაშუალებელია. იმიტომ, რომ მსგავსი რამ ხელს შეუწყობს საქართველოში დემოკრატიული ინსტიტუტების განვითარებას.

ასეთი პრინციპული მონიტორინგი ამერიკის შეერთებულ შტატებს და ევროპას ის პირობები რომ განვიხიროთ, რაცა ხდება ქონების მასობრივი ჩამორთმევა, სასჯელის დასრულების დაწესებულებებში აღმანიშნის ნაშენი და სხვა ტიპის სისტემური დანაშაული, შესაძლოა, თავად მიხეილ სააკაშვილს და მის გარემოცვას რაღაც ტიპის პრობლემები აღარ ექონიდათ.

მე მიმაჩნია, რომ თუ ბრალი დაუდასტურებელი იქნება, ასეთ შემთხვევაში, რა თქმა უნდა, პრობლემები შეექმნება როგორც პროკურატურის ხელშეწყობისთვის, ისე ქვეყნის ხელისუფლებისთვის.

ხედავად ჯარების გაყვანისა, კვლავაც აკონტროლებს.

ლაზაში უსაფრთხო ადგილი, ფაქტობრივად, აღარ არსებობს. ქალაქები ათიათასობით დევნილითაა სავსე. უსახლკაროდ დარჩენილი 2000-მდე პალესტინელი ბერძნულმა მართლმადიდებელმა ეკლესიამ შეიფარა, რამდენიმე ათასი ბავშვი კი გაერთიანებული ერების სკოლაში განათავსეს, რომელიც ქალაქ ბეიტ-ჰენუნში ერთადერთი უსაფრთხო ადგილი იყო. თუმცა, იმ პერიოდში, როდესაც აშშ-ს სახელმწიფო მდივანი, ჯონ ქერი რეგიონში ვიზიტისას მხარეების ცეცხლის შეწყვეტაზე დათანხმებას ცდილობდა, ისრაელის ჯარმა სკოლაზე საჰაერო იერიში მიიტანა, რის შედეგადაც 16 ადამიანი დაიღუპა. რამდენიმე დღეში ისრაელის ავიაციის სამიზნედ გაეროს კიდევ ერთი სკოლა იქცა. ქალაქ ჯაბალიაში თავდასხმას 20-ზე მეტი ადამიანი ემსხვერპლა.

„არაფერია იმაზე დიდი სირცხვილი, ვიდრე მძინარე ბავშვებზე თავდასხმა“, – ამ სიტყვებით შეაფასა გაეროს გენერალურმა მდივანმა ბან კი-მუნმა ისრაელის ავიაციის იერიში სკოლებზე.

ისრაელი-პალესტინის კონფლიქტი დიდი ხანია გასცდა მიწისთვის ბრძოლას. ის უფრო გლობალურ და სამიშ ფაზაში შევიდა, რომელსაც მსხვერპლად ბავშვებს სწირავენ. ეს კონფლიქტიც, ისევე როგორც ინტიფადას, იმავე ქვეების ომის მორიგი ტალღა, სწორედ მოზარდების სიკვდილს მოჰყვა. თენახერის წინ სამი ისრაელელი ბიჭი ტყეში ნანამები იპოვეს, რის შემდეგაც რამდენიმე პალესტინელი აქტივისტი დააკავეს, ისრაელის პრემიერ-მინისტრმა კი პალესტინელების მისამართით მუქარის შემცველი განცხადება გააკეთა. რამდენიმე დღის შემდეგ არაბი მოზარდი გაუჩინარდა, რომელსაც ტყეში ცოცხლად დამარხულს მიაგნეს. პალესტინის პრეზიდენტმა, მაჰმუდ აბასმა, მომხდარში ისრაელი დაადანაშაულა და განაცხადა, რომ ებრაელები პალესტინელ ბავშვებს ანამებენ და ცოცხლად მარხავენ. ეს საზარელი მკვლევლობები რეალურად ომის დაწყების მიზეზი გახდა და იერუსალიმში სამიში გრაფიტები გამოჩნდა: „დახოცეთ არაბები!“

მტკიცება იმისა, რომ იერუსალიმში მცხოვრები არაბები დისკრიმინაციის მსხვერპლი არიან, უსამართლო იქნებოდა. ისრაელში საკუთარი მოქალაქეების უფლებები ერთ-ერთი მთავარი ღირებულებაა, ამიტომაც იერუსალიმი არაბებისა და ისრაელელებისათვის ერთნაირად მშობლიური ქალაქია. თუმცა ამ გრაფიტებმა და ისრაელის მთავრობის სპეცოპერაციამ ლაზის სექტორში, შესაძლოა, ეს ურთიერთობები სამუდამოდ გაანადგუროს.

შვიდწლიანი ბლოკადა – ცხომრება მილიონანახევრის საპროვიზიოში

2010 წელს დიდი ბრიტანეთის პრემიერ-მინისტრმა, დევიდ ქემერონმა, თურქეთში ვიზიტისას ლაზის სექტორის ბლოკადაზე საუბარს დიდი დრო დაუთმო და პალესტინელების მდგომარეობა მსჯავრდებულების ყოფას შეადარა.

„ვითარება ლაზის სექტორში უნდა შეიცვალოს. ადგილობრივ მოსახლეობას ჰუმანიტარული დახმარება ყოველგვარი დაბრკოლების გარეშე უნდა მიეწოდებოდეს. მსოფლიომ არ უნდა დაუშვას, რომ ლაზის სექტორი საპროვიზიოდ დარჩეს“, – განაცხადა ქემერონმა.

ლაზაში მილიონ შვიდასი ათასი პალესტინელი უკვე შვიდი წელია, გაუსაძლის პირობებში ცხოვრობს. ცივილიზებული სამყაროსგან იზოლირებულებს, ხშირად ელექტროენერჯის გარეშე უნევეთ ცხოვრება. მიუხედავად იმისა, რომ თითქმის ყველა საცხოვრებელ კორპუსს საკუთარი გენერატორი აქვს, სანავი ლაზაში იმდენად ძვირია, რომ მოსახლეობა კვირების განმავლობაში საღამოებს სანთლის შუქზე ატარებს. ჯანდაცვის პრობლემა, საკვებისა და სასმელი წყლის დეფიციტი და ანტისანიტარია დიდი ხანია პალესტინელთა ქალაქებში შემზარავ ყოველდღიურობად იქცა.

ორი რამ, რითაც ლაზაში გამომწყვდეულ პალესტინელებს თავის გადარჩენა შეუძლიათ, ბუფერულ ზონაში მოქცეული სახნავ-სათესი მიწები და ხმელთაშუა ზღვაა, რომელიც ლაზის სექტორს დასავლეთიდან ესაზღვრება. თუმცა, ლაზელებისათვის ესეც კიდევ ერთი თავსატეხია. ისრაელის მთავრობის გადაწყვეტილებით, მათ ზღვაში თევზჭერა

ეკრძალებათ. გაეროს კვლევების თანახმად, რომ არა ეს შეზღუდვა, ლაზაში უმუშევრობისა და საკვები პროდუქტის დეფიციტის პრობლემა ნაწილობრივ გადაიჭრებოდა. სახნავ-სათესი მიწებზე კი, რომელიც ისრაელის მიერ აღიარებულ ბუფერულ ზონაშია მოქცეული და ლაზის სექტორს ესაზღვრება, პალესტინელებს სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობა ეკრძალებათ.

ბლოკადა ლაზის სექტორში ისრაელისა და ეგვიპტის მთავრობებმა 2007 წელს გამოაცხადეს. ეს იყო უმკაცრესი გზავნილი ჰამასისათვის, რომელმაც არჩევნებში გამარჯვებიდან რამდენიმე თვეში ისრაელის წინააღმდეგ საჰაერო იერიში დაიწყო. მაშინ ისრაელის ორი მოქალაქე დაიღუპა, ასზე მეტი კი დაშავდა.

დღეს ჰამასის ლიდერის, ხალედ მაშალის, მთავარი მოთხოვნა ცეცხლის შეწყვეტის სანაცვლოდ ლაზის ბლოკადის დასრულება და რაფაში საკონტროლო-გამშვები პუნქტის გახსნაა, თუმცა ისრაელის მთავრობა პოზიციას არ იცვლის – ანტიტერორისტული სპეცოპერაცია მხოლოდ ჰამასის მიწისქვეშა გვირაბების განადგურების შემდეგ დასრულდება.

მინა, რომელიც არ იყოფა

„საუკუნეების განმავლობაში მთელი მსოფლიო და განსაკუთრებით ქრისტიანული სამყარო, რომის იმპერიის მიერ დაწყებული პროპაგანდის გავლენის ქვეშ იყოფებოდა. ისრაელის მინას პალესტინას ვუნოდებდით. ეს ტერმინი რომაელებმა ჩვენი წელთაღრიცხვის 135 წელს დაამკვიდრეს, როდესაც ებრაელები საკუთარი ტერიტორიიდან გაყარეს“, – ეს სიტყვები თეოლოგ თომას მაკქოლს ეკუთვნის.

მართლაც, ისრაელის მხარდამჭერებს სიტყვა პალესტინა ერთგვარი მითითური სახელწოდება ჰგონიათ, მათ კი, ვინც ებრაელებს პალესტინის ოკუპანტებად განიხილავენ, ჰერეც-ისრაელის გაგონება არ სურთ.

გაუთავებელი კამათი, თუ ვის ეკუთვნის მინა, თითქმის საუკუნეა გრძელდება, რასაც სისხლისღვრისა და აურაცხელი მსხვერპლის გარდა, არაფე-

რი მოჰყოლია. 1929 წელს გოდების კედელთან მისასვლელ გზებზე კონტროლის მოპოვების მიზნით გაჩაღებულ კონფლიქტს 200-ზე მეტი ებრაელი და პალესტინელი შეენირა, თუმცა ეს მხოლოდ დასაწყისი აღმოჩნდა. 1947 წლის 29 ნოემბერს გაეროს მიერ მიღებულ რეზოლუციას, აღნიშნულ ტერიტორიაზე ორი დამოუკიდებელი სახელმწიფოს დაარსების შესახებ, ძალადობისთვის წერტილი უნდა დაესვა, თუმცა ეს შეუქცევად პროცესად იქცა. ვერც ოსლოს მოლაპარაკებებმა (1993 წელს ხელი მოწერა პალესტინელების თვითმმართველობის პრინციპების შესახებ დეკლარაციას), ვერც კემ-დევიდის შეთანხმებამ და ვერც მაჰმუდ აბასის ამჟამინდელი დაპირებებმა, პალესტინელთა მშვიდობიანი ცხოვრებაზე, კონფლიქტს წერტილი ვერ დაუსვა. მთელი მსოფლიოსთვის ავის მომასწავებელი რეალობაა, რომ ისრაელელებსა და პალესტინელებს საერთო მიწაზე ერთად ცხოვრება არ სურთ. ისრაელი-პალესტინის კონფლიქტი ამ ეპოქას გასულმა საუკუნემ უმძიმეს მე-

■ მილიონ-ნახევარი პალესტინელით დასახლებულ ღაზის სექტორში, სადაც მოსახლეობის 40% თხუთმეტ წლამდე მოზარდია, ჰამასის მებრძოლები იარაღს სკოლების, მეჩეთებისა და საცხოვრებელი კორპუსების ქვეშ გაყვანილ გვირაბებში ინახავენ. ამ ინფორმაციას ისრაელის პრემიერ-მინისტრის ადმინისტრაცია საომარი მოქმედებების დაწყების დღიდანვე ავრცელებს და ამბობს, რომ სპეცოპერაცია მაშინ დასრულდება, როდესაც ყველა მიწისქვეშა გვირაბი განადგურდება. განცხადებაში წერია, ჰამასს მოქალაქეები – ცოცხალ ფარად, სკოლები, საავადმყოფოები და მეჩეთები კი ისრაელის გასანადგურებლად სჭირდება.

მკვიდრეობად დაუტოვა. თუმცა დღეს ძალთა ბალანსი იმდენად დარღვეულია, რომ შესანიშნავად ჩანს, თუ ვის ეკუთვნის ეს მიწა. გარდა ამისა, როდესაც მსოფლიოს ერთ-ერთი ძლევამოსილი სახელმწიფოს მთავრობა პალესტინელ ბავშვებს ადრეული ასაკიდან ცხედრებსა და ჭურვებს აჩვენებს, ძნელია, მათ სკოლის მერხიდანვე იარაღის ხელში აღებასა და ისრაელის, როგორც დამპყრობლის, წინააღმდეგ ბრძოლაზე არ

იფიქრონ. სამწუხაროდ, მათ ცნობიერებაში ყველა ისრაელელი მტერია. ამიტომაც ჰამასისა და სხვა პალესტინური ექსტრემისტული დაჯგუფებების შექმნაში ისრაელის მთავრობამ საკუთარი წვლილი შეიტანა. ყველაზე შემზარავი კი ის არის, რომ პალესტინელები ჰამასმა და ისრაელის მთავრობამ ერთდროულად განირა, რის გამოც ქალებსა და ბავშვებს გადარჩენისათვის ბრძოლა მარტოდმარტო უწევთ. **■**

ჩინოვნიხები "სისფუხი მთაბიდან"

ირაკლი აბსანძე

- იცით ბოლოს როდის შეიცვალა აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს შემადგენლობა?

- წარმოდგენა არ მაქვს. არ ვიცი და არც მინდა მქონდეს შეხება.

- აფხაზეთის მთავრობის რომელიმე მინისტრის გვარი ხომ არ გახსენდებათ?

- არა.

ტარიელი შუახნის ასაკს გადაცილებული, ჩაფსკენილი მამაკაცია. გარუჯუღ, ძლიერ ხელებზე მძიმე შრომის კვალი ეტყობა. მას „ლიბერალი“ თბილისში, დევნილების კომპაქტურად ჩასახლების ერთ-ერთ პუნქტში შეხვდა.

აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის ბოლო პოლიტიკური ვარსკვლავი თამაზ ნადარეიშვილი იყო. მას დევნილებიც იცნობდნენ და სხვებიც. ტარიელს და მის მეზობლებსაც, ავტონომიური რესპუბლიკის თანამდებობის პირებიდან მხოლოდ ის ახსენდებათ, თუმცა ისიც იცინა, რომ თამაზ ნადარეიშვილი 10 წლის წინ, 2004 წლის აგვისტოში გარდაიცვალა.

ახლა აფხაზეთის მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარე ვახტანგ ყოლბაიაა. ის, შესაძლოა, წინო ბურჯანაძის თანაპარტიელობიდან გახსოვთ. საკანონმდებლო ორგანოს, აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლეს საბჭოს კი გია გვაზავა ხელმძღვანელობს.

აფხაზეთის ლეგიტიმური პარლამენტის შემადგენლობა უკვე 22 წელია არ შეცვლილა. ეს ის ორგანოა, რომლის არჩევნები ჯერ კიდევ ქართული იურისდიქციის ქვეშ მყოფ აფხაზეთში გაიმართა. 1992 წელს დეპუტატებმა სოსუმი იძულებით დატოვეს. 23 ადამიანი დეპუტატის მანდატს მას შემდეგ ფლობს.

საქართველოს პარლამენტის დადგენილების მიხედვით, აფხაზეთში დაბრუნებამდე და არჩევნების ჩატარებამდე მუშაობა იმ საბჭომ უნდა გააგრძელოს, რომელიც არ იყო სეპარატისტებთან შეკრული. ანუ, დეპუტატებს, სავარაუდოდ, თუ მსოფლიოს პოლიტიკურ კონიუნქტურას გაეთვალისწინებთ, უფლებამოსილება სიცოცხლის ბოლომდე შეუნარჩუნდებათ.

„მუშაობა“ ამ შემთხვევაში უფრო პირობითობაა, ვიდრე პროცესის აღმწერი სიტყვა. დევნილები, ვისაც „ლიბერალი“ ბოლო დღეებში შეხვდა, უმაღლეს საბჭოსა და მთავრობას ერთმანეთისგან ვერ ანსხვავებენ. არ აგონდებათ არც ერთი თანამდებობის პირის გვარი.

ციალა შუქნიშანთან ხილს ჰყიდის. კითხვაზე, მიუშვრთავს თუ არა მას ან უმაღლესი საბჭოსთვის, ან მთავრობისთვის, მოჭრილად გვპასუხობს:

- არა, არასოდეს. საერთოდ არსებობს აფხაზეთის მთავრობა? რატომ მივმართო აფხაზეთის მთავრობას, როდესაც მხოლოდ ქალაქად არსებობენ? თანხას არ გვიხდის, განცხადებაზე პასუხს არ გვცემენ...

22 წლის წინ არჩეულმა დეპუტატებმა და საბჭოს აპარატის თანამშრომლებმა, რომელთა რაოდენობა, დოკუმენტის მიხედვით 75-ია, 2013 წელს სახელფასოდ 1699770 ლარი დახარჯეს. უმაღლესი საბჭოს თავმჯდომარის წლიური ხელფასი 42980 ლარს შეადგენს.

აფხაზეთის ლეგიტიმური პრემიერმინისტრი, ანუ ავტონომიური რესპუბლიკის მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარე წლიურად 42333 ლარს იღებს.

მთლიანად, საბჭოსა და მთავრობაში შრომის ანაზღაურებაზე 2013 წელს 8511083 ლარი დაიხარჯა. 2014 წლის ბიუჯეტში 7867550 ლარია გათვალისწინებული.

უმაღლესი საბჭოს აპარატის უფროსმა რევან გერგედავამ „ლიბერალს“ უთხრა, რომ უვადო მანდატის მქონე დეპუტატები მინისტრებსაც უვადოდ ამტკიცებენ.

„მინისტრის არჩევა უვადოა, ზოგი 1993 წლიდან მუშაობს ამ თანამდებობაზე.“ - აცხადებს ის.

2014 წლის ბიუჯეტში დევნილების სოციალური დახმარებისთვისაცაა თანხა გამოყოფილი. დოკუმენტში ვკითხულობთ, რომ პროგრამა დევნილთა სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებას ითვალისწინებს. წელიწადში ერთხელ 100-ლარიანი დახმარება შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე,

ობოლი ბავშვების, მარჩენალდაკარგული და მრავალშვილიანი ოჯახების გარდა, 100 წელს გადაცილებულთათვისაცაა გათვალისწინებული. ჩვენ ამ პროგრამით მოსარგებლე ადამიანები ვეძებთ, მაგრამ ვერ ვიპოვეთ:

გია ახალგაზრდა მამაკაცია. „ლიბერალის“ კითხვებს საკმაოდ გალიზიანებული პასუხობს:

– არ მიგვიღია აფხაზეთის მთავრობისგან დაფინანსება.

– თქვენ, როგორც მრავალშვილიანი ოჯახი, უნდა იღებდეთ აფხაზეთის მთავრობისგან 100-ლარიანი წლიურ დახმარებას.

– ეს თანხა 2 წლის წინ ავიღეთ.

– განცხადება წელს არ დაგინერიათ?

– არა, წელს არ დაგვიწერია.

– თუ არ მოითხოვთ, დახმარებას ხომ ვერ მოგცემენ?

– ეს სისულელეა, შენ სტატია ჯობს დანერვიმაზე, რომ სიღარიბეზეა მიბმული მრავალშვილიანობა. მე მყავს შვიდი შვილი და ვარ სიღარიბის ზღვარს მიღმა. ეს სტატუსი რომ არ მქონდეს, მრავალშვილიანი არ ვიქნები. მე მყავდა ჩემს სახელზე გაფორმებული მანქანა. როგორც კი დაფიქსირდა, რომ მანქანა ვიყიდე, მომიხსნეს სოციალური სტატუსი და ამასთან ერთად მრავალშვილიანის სტატუსიც მომიხსნეს. რა შუაშია ერთმანეთთან? არ არსებობს არგუმენტი. უნდა დანერო რაც არის რეალური სატიკვარი. გუშინ მოვიდა ეს მთავრობა. ეს დააბრალებს ძველ ხელისუფლებას. მთლიანად შეიცვალა დევნილთა სამინისტრო. ეს მთავრობა გადაიბარებს და დაიწყება თავიდან რეგისტრაცია. მერე ეს მთავრობაც წავა და ჩაკეტილი წრეა. (გია)

– თქვენ აფხაზეთის მთავრობისგან დახმარების მიღებას არ აპირებთ? რეალურად იქ გამოყოფილია ფული თქვენთვის.

– თუ ის, რასაც თქვენ ამბობთ, მართალია, ხვალ ნავიდეთ ერთად და დავნერ ნერილს. ვილაცამ ხომ უნდა მითხრას, რომ ჩემთვის ბიუჯეტში ფულია გამოყოფილი? ასეთი ინფორმაცია არავის მოუწოდებია. ის 25 ლარი, რასაც მერია მიხდის, მერიცხება იმის მიუხედავად, გამოცხადდები იქ, თუ არა. რასაც თქვენ ამბობთ, იქ უნდა მივიდე, დავნერო განცხადება: „გთხოვთ, გამომიყავით 100 ლარი...“ ამას დავტოვებ და 7, 8, 9 ან 10 თვეში მოგცემენ ფულს.

– ყოფილა შემთხვევები, როდესაც მისულხართ და თანხა არ მოუცილათ?

– კი, 2 წლის წინ მითხრეს, რომ პროგრამა გადავსებულია და მას შემდეგ არ დამინერია

განცხადება. მივდიოდი ხოლმე, ვწერდი განცხადებებს და 7-8 თვეში მაძლევდნენ ფულს, როცა რიგი მომიწევდა.

აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის სამთავრობო სტრუქტურების ასეთი ჩრდილოვანი, უხილავი შირმის მიღმა არსებობა საკითხისადმი ქართული საზოგადოების დამოკიდებულების გამოძახილია. „2 ბილეთი სოხუმამდე“, ან „გახსოვდეს აფხაზეთი“ პოზაა, რომლის იქითაც გულგრილობასა და ნიჰილიზმს წააწყდებით.

სახელმწიფოს არც ადრე და არც ახლა არ ჰქონია მწყობრი, თითოეულ დევნილზე ორიენტირებული ხედვა. უფრო მეტიც, მათ რალაცის დამამტკიცებლად, სახელმწიფოთაშორის ურთიერთობებში არგუმენტად, ანუ მომხმარებლურად აღიქვამენ. გზისპირებზე ერთნაირ საცხოვრებლებში გადანაწილებული ოჯახები ხელისუფლებისთვის თვალსაჩინოებაა, რომელიც მას სხვადასხვა ქვეყნიდან ჩამოსული თანამდებობის პირების, ან საქველმოქმედო ფონდების წარმომადგენლების დასარწმუნებლად სჭირდება.

სამართლიანობისთვის უნდა ითქვას, რომ კომპაქტურად, ხშირად ტრიალ მინდორზე ადამიანების დასახლება „ნაციონალური მოძრაობის“ ხელისუფლების საავტორო გადაწყვეტილებაა. „ოცნების“ ხელისუფლება ამ მიდგომას აკრიტიკებდა, მაგრამ შესაცვლელად ბევრი არაფერი გაუკეთებია.

პაატა ზაქარეიშვილის ლოგიკას თუ მივყვებით, როცა სახელმწიფომ თვალი უნდა გაუსწოროს ოკუპირებულ ტერიტორიებზე არსებულ ვითარებას და მათთან დიალოგისთვის ყოველგვარი წინაპირობა უნდა მოხსნას, უფუნქციოდ რჩება ავტონომიის ლეგიტიმური სტრუქტურები, რომელზეც ზემოთ ვწერდით.

სტატიაზე მუშაობისას მკაფიოდ დავინახეთ, რომ ამ ინერციით არსებული ინსტიტუტების გაუქმება დევნილთა თემში ბევრს არავის დაწყვეტს გულს (თანამშრომლებს თუ არ ჩავთვლით). ეს უფრო პოლიტიკური გადაწყვეტილების საგანია, ვიდრე ფინანსური, ან ტექნიკური. ფაქტია, რომ ქართულ სახელმწიფოს, ამ რეალობაში, სეპარატისტულ რეგიონებთან მიმართებით, ბევრი რამის გადაფახება მოუხდება. ამის შემდეგ მოგვინევს გადაწყვეტილი – ავტონომიური რესპუბლიკის ინსტიტუტები ლეგიტიმურობის მტვერდადებულ სიმბოლოდ რჩება, თუ მათ ძირეულად გადავხალისებთ. ■

■ პროგრამა დევნილთა სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებას ითვალისწინებს. წელიწადში ერთხელ 100-ლარიანი დახმარება შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე, ობოლი ბავშვების, მარჩენალდაკარგული და მრავალშვილიანი ოჯახების გარდა, 100 წელს გადაცილებულთათვისაცაა გათვალისწინებული.

ბაქები აფხაზეთი აჩვენების წინ

გალის, ოჩამჩირის და ტყვარჩელის რაიონის ეთნიკური ქართველების მდგომარეობა, რომელთაგან, როგორც ჩანს, არჩევნებში მონაწილეობის უფლებას მხოლოდ 3-4 ათასი პირი მიიღებს, კვლავ აქტუალურია და არა მხოლოდ ქართული, არამედ აფხაზეთი საზოგადოების ყურადღების ცენტრში რჩება.

ქეთი ქანთარია

ზემოთ ნახსენებ სამ რაონში ქართველების პასპორტიზაციის პროცესი, აფხაზეთი კანონმდებლობის თანახმად, დიდი კანონდარღვევებით მიმდინარეობდა: მას, ვისაც ქართული ან ნებისმიერი სხვა (რუსულის გარდა, რადგან ეს აფხაზეთის ასე ვთქვათ, საგარეო დოკუმენტია) პასპორტი უკვე ჰქონდა, აფხაზეთი პასპორტის, ანუ მოქალაქეობის მიღების უფლება არ გააჩნდა. საქართველოში მცდარად მიიჩნევენ, რომ ვინც ამ კანონის დაცვას და დარღვევის შედეგების გამოსწორებას მოითხოვს, ავტომატურად ქართველების გასახლების წინააღმდეგია. ასეთი პირებისთვის აფხაზეთის უმეტესობა აფხაზეთში ცხოვრების/სახლობის უფლების გაცემას ემხრობა, რომელიც გარკვეული საკანონმდებლო პროცესის შემდეგ პიროვნების კერძო / უძრავ ქონებასთან დაკავშირებული ყველა მანიპულაციის საშუალებას მისცემს.

გაღებულმა, სხვა ქართველებისაგან განსხვავებით, აფხაზეთის ტერიტორიაზე უშუალოდ ომის შემდეგ დაიწყო დაბრუნება. ამას რამდენიმე მიზეზი ჰქონდა: გაღებულს თითქმის არ უომიათ; გალი ქართველებით კომპაქტურად დასახლებული, გარდა ამისა, ისტორიულადვე ამ მოსახლეობის წინაპრების სახლობის არეალი იყო და ადამიანებს მათი დაბრუნება სამართლიანად ეჩვენებოდათ; აფხაზეთს ხელს სულაც არ აძლევდა ამ ტერიტორიის უმოსახლოდ დატოვება და ამით მისი კრიმინალურ, უკონტროლო ზონად ქცევა; არძინბას ხელისუფლებამ გადაწყვიტა, ამ შედარებით უმტკივნეულო დაბრუნებით შეექმნა დევნილთა დაბრუნების სურათი, რომელსაც საერთაშორისო თანამეგობრობა საერთაშორისო სამართლის ნორმებისათვის ანგარიშგანეხად ჩაუ-

თვლიდა, ქვეყნის იმიჯზე შესაბამისად აისახებოდა და რუსეთის ფედერაცია მაინც მოუხსნიდა ბლოკადას, რომლის დროსაც 12-60 წლის მამაკაცებისათვის რუსეთის საზღვრის გადაკვეთა იკრძალებოდა. (ეს უმძიმესი პერიოდი აფხაზეთის სწორედ ქალებმა გადაატანინა, რომელთაც რუსეთში მუშაობა და ოჯახების რჩენა შეეძლო). შესაძლოა, არც ის იყოს უმნიშვნელო ფაქტი, რომ აფხაზეთის უმეტესობისთვის გაღებულ აფხაზეთი არიან, თუმცა გაქართველებული აფხაზეთი, რომლებიც გალის რაიონიდან მუჰაჯირების გასახლების შემდეგ ადგილობრივ მეგრელებს შეერივნენ და ასიმილირდნენ. ახლა მზად არ ვარ და არცაა მნიშვნელოვანი, ამ საკითხის გარჩევას ისტორიული ასპექტებიც მოვავლო, თუმცა, გავრცელებული აზრით, ეს აფხაზეთის ის სემანტიკა, ვინც ქრისტიანობა მასობრივად შეინარჩუნა და ბიზანტიის დაცემისა და ოსმალეთის მომძღვარების კვალდაკვალ, ქრისტიან ქართველებთან ბუნებრივად ასიმილირდა.

თავად აფხაზეთივე წერენ და აღიარებენ, რომ გაღებების მიმართ ყველა ხელისუფლებას „ულამაზოდ“ პრაგმატული დამოკიდებულება აქვს. 1994 წლიდან მოყოლებული, ისინი ყველა არჩევნებში იღებენ მონაწილეობას, და საქართველოს ზოგიერთი, ერთი ეთნიკური ჯგუფის მიერ კომპაქტურად დასახლებული არეალის მსგავსად (მიზეზი ვიცით: სიფრთხილე, რომელიც ეთნიკური უმცირესობების შედარებითი დაუცველობით აიხსნება), გალიც მუდამ არსებულ ხელისუფლებას აძლევს ხმას, ამიტომ ცხადია, რომ მისი მოსახლეობის მიმართ მეტი აგრესია ოპოზიციურ ძალებს უჩნდებოდა.

დაახლოებით ერთ თვის წინ ინტერნეტის აფხაზეთი ჯგუფებში ინფორმაცია გაჩნდა, თითქოს პასპორტიზაციის უფლებით 24 აგვისტოს არჩევნების ჩაშლას აპირებს. თუმცა, თავად ვარ მონივე, როგორი თავგამოდებით იცავდა გაღებულს მომხმარებლების უმეტესობა. თუმცა, იცავდნენ არა პასპორტების ჩართმევის საკითხში, არამედ აგრესიისგან და მუქარებისგან. ზოგადად, ისეთი შთაბეჭდილება იქმნება, რომ გალის მოსახლეობას აფხაზეთი საზოგადოებაში არ ჰყავს იმდენად ცოტა ქომაგი, რომ მას რომელიმე პოლიტიკურმა ძალამ საგრძნობი ხიფათის შექმნა გაუბედოს. ზოგადად ითვლება, რომ ანქვების ხელისუფლება ქართულ პასპორტებს საკუთარი ძალაუფლების გასამყარებლად და 2016 წლის არჩევნებისთვის საკუთარ მხარდამჭერთა მოსამრავლებლად არიგებდა ასე ადვილად, თუმცა, უკვე ყოფილი ხელისუფლების პოზიციამაც არაერთგვაროვანი დამოკიდებულება იძლეოდა.

ამ წლის თებერვალში პროანქვების ტური პარტიის, „ამცახარას“ ლიდერი ერთ-ერთ ინტერვიუში ჩივის, რომ „ეს მეგრელები“ გაგრამში, მაგალითად, ადგილობრივ მკვიდრთ სამუშაო ადგილებს ართმევენ. „დევნილები ჩვენ მსოფლიო საზოგადოებრიობის ზენოლის გამო დავაბრუნეთ. ეს იძულებითი ზომა იყო. რა თვალსაზრისით? იმისთვის, რომ დანარჩენი დევნილები არ დაგვებრუნებინა სხვა რაიონებში.“ თუმცა, იქვე წერს, რომ გაღებები აფხაზეთის ძირძველი მკვიდრი არიან და ვლადისლავ არძინბა, როცა 1999 წელს მათი დაბრუნების გადაწყვეტილებას იღებდა, იმასაც ითვლისწინებდა, რომ ეს ადამიანები წარმოშობით აფხაზეთი არიან. „ჩვენ კი მათთვის პასპორტების მიცემა არ გვინდა“.

წელს, აპრილში, აფხაზეთის პარლამენტის საკანონმდებლო და აღმასრულებელმა ხელისუფლებამ კონსენსუსს მიაღწიეს და ერთხმად მიიღეს დადგენილება, რომლის თანახმადაც ზემოხსენებულ სამ რაიონში აფხაზური პასპორტების გაცემა კანონიერი პროცედურების დარღვევით მოხდა. ამის გამო კი 2015 წლის 1 იანვრიდან ძალაში შევა „აფხაზეთის მოქალაქის ახალი საპასპორტო ბლანკი“, რომელშიც საქართველოს მოქალაქეობის მქონე პირებმა უნდა დაადასტურონ, რომ ქართული პასპორტი აქვთ, ან მასზე უარი აქვთ ნათქვამი. ამის მიხედვით გადაწყდება, ვინ გახდება კვლავ მოქალაქე და ვინ მიიღებს აფხაზეთში ცხოვრების / სახლობის იურიდიულ უფლებას. რასაც თავის მხრივ, განსაზღვრავს სამუშაო პროცესში მყოფი კანონი „უცხოეთის მოქალაქეთა უფლებრივი მდგომარეობის შესახებ“.

იმას, რომ გალელეები ეთნიკური აფხაზები არიან, ჩემი დაკვირვებით, უწინდელი ანტიანქვებისტური ოპოზიციის წარმომადგენლებიც იზიარებენ. წლების განმავლობაში იყო მცდელობები, რომ ისინი

„ძირებისკენ“ დაბრუნებასა და ხელახლა გააფხაზებაში დაერწმუნებინათ, ან ქართველებად კი არა, საკუთრივ მეგრელებად გამოეცხადებინათ და „მტრული სახელმწიფოს“ კულტურისაგან ასეთნაირად ჩამოეშორებინათ.

ამავე დროს, ქართული სახელმწიფოს მხრიდან მუდმივად იყო მცდელობები, ყველანაირად შეეშალათ ხელი გალელეების ინტეგრაციისათვის აფხაზურ საზოგადოებაში. წინა ხელისუფლების პოლიტიკა ამ თვალსაზრისით ჩვენი, ქართველების და აფხაზების ურთიერთობა კონფლიქტის ამ ფაზაზე არ დასრულდება. ზოგადად, კონფლიქტითაც არ დასრულდება, რადგან ყველაფერს, ომებსაც კი, აქვს დასაწყისი და დასასრული, და თუ როგორი იქნება ფინალური სურათი, ამის გადწყვეტაში ქართული მხარე პასიურ როლს არ უნდა დასჯერდეს.

სრულიად აშკარაა, რომ არც აფხა-

ზური მხარის დამოკიდებულება გალელეების საკითხის მიმართ პროაქტიური. ორივე მხარე იმ ვითარებაზე რეაგირებს, რომელიც მოცემულ ეტაპზე არსებობს ჩვენს შორის. ყოველი ნაბიჯი, რომელიც მტრული სახელმწიფოს სახის გასაბათილებლად გადაიდგმება, თავისთავად აისახება გალელეების ბედზე აფხაზეთში.

ორივე მხრიდან ნიჭიერად ნათამაშევი ხანგრძლივი პარტიის შედეგად, გალის მოსახლეობას, რომელიც ორივე მხარისგან დავინყებულები, ხშირად გამოყენებული – ორი კავკასიური კულტურის „შვილია“, შეიძლება უპირატეოსობადაც ექცეს. ალბათ არაა მთლად შესაფერისი მაგალითი, მაგრამ საბოლოო შედეგის

მიხედვით შევხედოთ – ჩვენი ქისტები ქართული და ჩეჩნურ-ინგუშური კულტურის გადაკვეთაზე დგანან – ჩვენ, ორივე მხარეს გვიყვარს და ჩვენიანებად მიგვანია ისინი, ვინახებთაც და ქართველებსაც. ქართულ სახელმწიფოს მათზე უფრო ერთგული, მონადინებული და სამსახურისთვის მუდმივად მზადმყოფი მოქალაქეებით ასეთი კომპაქტურად დასახლებული სხვა არეალი, შესაძლოა, არც გააჩნია.

გალელეების მიმართ ქართული პოლიტიკის დეპოლიტიზაცია, მათი ადამიანური ღირსების და უფლებების აღიარება პირველ რიგში ქართულ მხარეს მოეთხოვება. ამის მაგალითი აფხაზებს სწორედ მან უნდა მისცეს. საპირისპირო პოლიტიკაა „მეხუთე კოლონად“ მათი ქცევის სურვილი, როგორც ეს ერთ ქართველ ნამყვანს წამოსცდა. ორივე პოლიტიკა შესაბამის შედეგებს მოიტანს. ეს შეიძ-

ლება ჩვენ, ქართულ ქალაქებსა და სოფლებში მცხოვრებმა ადამიანებმა ვერ ვიგრძნოთ, მაგრამ თითოეული გალელის კისერზე გადაივლის. მინდოდა, უფრო რადიკალურ მიდგომებზეც მესაუბრა, მაგრამ აშკარაა, რომ არც ქართული მხარე ამ ეტაპზე მზად იმისათვის, რომ აზროვნების რევოლუციური თუ არა, ევოლუციური გაუმჯობესების დემონსტრირება მოახდინოს. საქმე ადამიანების ბედს ეხება და არც ერთი მხარის გალიზიანება არ იქნება სწორი. ოღონდ გვახსოვდეს, რომ ჩვენ, ქართველებს და აფხაზებს შუაში გვყავს ხალხი, რომელიც შეიძლება ახლო მომავალში განხეთქილების ფაქტორად კი არა, გამაერთიანებელ ხიდად იქცენ. არ ვიცი, რამდენ გალელს აქვს გააფხაზების სურვილი, მაგრამ ცხადია – ეს ადამიანები აღიარებულ თუ უღიარებულ – აფხაზეთში ცხოვრობენ და დღევანდელ ურთულეს ვითარებაში, როცა აფხაზებს ცალკე დემოგრაფიული პრობლემა უდგათ მძაფრად და ცალკე რუსეთთან მწარე და სახიფათო პარტნიორობა (2013 წელს აფხაზეთის მოსახლეობის 59% მის დამოუკიდებლობას უჭერდა მხარს, 28% – რუსეთის შემადგენლობაში შესვლას, ეთიკური ვჯუფების მი-

ხედვით კი ასეთი სურათი იყო: პრორუსული ორიენტაციის იყო ადგილობრივი რუსების 46%, აბაზგების (აფხაზების ახლო მონათესავე ხალხი) -50%, სომხების 46%, ქართველების 23% და აფხაზების 18% – რაც იმას ნიშნავს, რომ რუსეთთან სახიფათოდ „დაახლოება-ასოცირებასთან“ შეწინააღმდეგებისას აფხაზებს სწორედ ქართველები შეიძლება გამოადგინონ მოკავშირეებად). ეს მათ ძალიან ფრთხილი და ფხიზელი მოქმედებების, ერთგვარად დანის პირზე სიარულის აუცილებლობას უქმნით; გალელეებს თვით ქართულმა მხარემ უნდა შეუწყოს ხელი, ითამაშონ „აფხაზური თამაში“, გახდნენ საკუთრივ აფხაზების ყველაზე ახლო თანამოაზრეები, ყველა შესაძლო ხერხით გამოიყენონ საკუთარი გავლენა და შეუშალონ ხელი რუსეთის მხრიდან მათი „გადაბირების“ შესაძლო მცდელობებს. □

ფოტო: ილია ზარაფაძე

"აბვისტოს ომმა ბაზილიკები და ახალიაბები აღმართა და სხაბები დაბვისოვა"

ინტერვიუ ფსიქოლოგ ჯანა ჯავახიშვილთან

ნაგებული ომის სინდრომი, სამხედრო კონფლიქტების შედეგად გამოწვეული, ერთი შეხედვით შეუმჩნეველი ფსიქოლოგიური ტრავმები, ადამიანთა პირადი ტრავმები, დევნილობის წლები და მისი თანმდევი პრობლემები, სახელმწიფოს პასუხისმგებლობა, ცხოვრება ომამდე და ომის შემდეგ, ამ საკითხებზე „ლიბერალი“ ფსიქოლოგ ჯანა ჯავახიშვილს ესაუბრა.

რუსეთ-საქართველოს 2008 წლის ომიდან 6 წელი სრულდება. როგორც ამ ომში, ასევე დამოუკიდებლობის მოპოვებიდან გამოვლილ სხვა შეიარაღებულ კონფლიქტებში ქართული მხარე დამარცხებული გამოვიდა. როგორ ფიქრობთ, რა გავლენა მოახდინა ამან ქართულ საზოგადოებაზე? რა არის სამხედრო კონფლიქტის ის პრობლემური ფსიქოლოგიური ასპექტები, რაც შესაძლოა უმნიშვნელო ჩანდეს, თუმცა სერიოზულ ეფექტს იწვევს საზოგადოების ცნობიერებაში?

სამხედრო კონფლიქტი ადამიანურ ტრავმად ითვლება არის დაკავშირებული. მაშინ როცა ის ხდება, ხალხი მეტ-ნაკლებად ერთ მუჭად იკვრება, ცდილობს შექმნილ რთულ ვითარებასთან გამკლავებას, დაღუპულებსა და გმირებს ორდენებს ურიგებენ. ერთი ოჯახის დანაკლისი და ჭირი თითქოს მთელი ქვეყნისა და საზოგადოების ტრავმად იქცევა.

მაგრამ გადის დრო, ე.წ. „პერიოდიკული პერიოდი“ და გმირი აღმოაჩენს რომ მშვიდობიან ცხოვრებაში „ვერ ეწერება“, შესაძლოა პოსტ-ტრავმული სტრესული აშლილობიდან გამომდინარე ფსიქიკური ჯანმრთელობის პრობლემებიც აწუხებდეს; ის მსხვერპლი, რაც მან ომის დროს გაიღო და იმ პერიოდში დაფასებული იყო, მას საკუთარი ჯანმრთელობის (ფიზიკურის, ძალიან ხშირად – ფსიქიკურის) ფასად დაუფდა, რაც მშვიდობის პერიოდში ცხოვრების აწყობაში არა თუ ეხმარება, არამედ ხელს უშლის და მარგინალიზაციისკენ უბიძგებს.

ოჯახი, რომელმაც წევრი დაკარგა, ომის შემდგომ თავის პირად ტკივილთან პირისპირ რჩება. როგორი კომპენსაცია არ უნდა გადაუხადოს სახელმწიფომ ამ ადამიანებს, ოჯახებს (და კომპენსაცია, ჩვენს შემთხვევაში, საკმაოდ მოკრძალებული იყო), ეს ვერ ანაზღაურებს განუღებულ დანაკლისს. ეს ადამიანური ტრავმები, ომის შემდგომ პერიოდში, ფაქტობრივად, საზოგადოებისათვის შეუმჩნეველია.

ადამიანმა, ოჯახმა, საზოგადოებამ

თუ არ გამოიგლოვა მისი დანაკლისი, ეს მდგომარეობა შესაძლოა მუდმივ გლოვაში გადაიზარდოს. ჩვენი პოსტ-აგვისტოს ომის სიტუაცია ნაკლებად იძლეოდა ამის შესაძლებლობას – გლოვის ნაცვლად ზეიმი გაიმართა, ხელისუფლებამ „მოგების“ რეალობის კონსტრუირებას მიჰყო ხელი, რაც მოსახლეობის დიდმა ნაწილმაც გაიზიარა – ფაქტობრივად, იზეიმა და ვერ გამოიგლოვა ვერც ადამიანური, ვერც ტერიტორიული

■ მაგრამ გადის დრო, ე.წ. „პერიოდიკული პერიოდი“ და გმირი აღმოაჩენს რომ მშვიდობიან ცხოვრებაში „ვერ ეწერება“, შესაძლოა პოსტ-ტრავმული სტრესული აშლილობიდან გამომდინარე ფსიქიკური ჯანმრთელობის პრობლემებიც აწუხებდეს; ის მსხვერპლი, რაც მან ომის დროს გაიღო და იმ პერიოდში დაფასებული იყო, მას საკუთარი ჯანმრთელობის (ფიზიკურის, ძალიან ხშირად – ფსიქიკურის) ფასად დაუფდა, რაც მშვიდობის პერიოდში ცხოვრების აწყობაში არა თუ ეხმარება, არამედ ხელს უშლის და მარგინალიზაციისკენ უბიძგებს.

დანაკლისი. ასეთი პროცესები არც ინდივიდის, არც საზოგადოებრივ დონეზე ხელს არ უწყობს რეალობაში დაბრუნებასა და ომის შემდგომ რეაბილიტაციას, ისევე, როგორც საზოგადოების იმ წევრების დახმარებას, ვინც ომისგან ყველაზე მეტად

დაზარალდა – მაგალითად, დევნილი მოსახლეობა.

2008 წლის ომის ტრავმასთან გამკლავებას არც უკანასკნელი ორი წლის მანძილზე ე.წ. „ურთიერთობის დათბობის“ პოლიტიკურმა კურსმა შეუწყო ხელი, რამდენადაც ჩვენი ქვეყნის საზოგადოებაში ფასეულობით და კოგნიტურ აღრევას უწყობდა ხელს. გავიხსენოთ, თუნდაც, ოლიმპიადაში მონაწილეობა, კრემლში ქართული სახელმწიფო ანსამბლის გამოსვლა, და ა.შ. ფასეულობით და კოგნიტურ აღრევას იწვევს, ასევე, საზოგადოებაზე დიდი გავლენის მქონე რელიგიური ინსტიტუტის მიერ საბჭოთა წარსულს ჩაბარებული დისკრიმინაციული დისკურსის „რუსეთი – უფროსი ძმა, საქართველო – უმცროსი“ რეანიმაცია.

ფსიქოტრავმატოლოგიური მეცნიერების თანახმად, იმისათვის, რომ დანაკლისი გამოიგლოვოს, ადამიანმა, უპირველეს ყოვლისა, უნდა ახსნას ის, რაც მოხდა (რელიგიურ, ეგზისტენციალურ, გენეზავთ პოლიტიკურ თუ სხვა კონცეპტუალურ ჩარჩოში). ჩვენს შემთხვევაში, თუ გავიხსენებთ იმ აბსურდის რეალობას, რაც ომს მოჰყვა, და ასევე იმ აბსურდის განცდას, რაც ზემოთ აღწერილ „დათბობას“ ახლავს თან – მივხვდებით, რომ დანაკლისის ახსნა და არსებულ შეკითხვებზე პასუხების მოძიება პრაქტიკულად შეუძლებელი გახდა.

მეორე ძალიან მნიშვნელოვანი მომენტი, რაც სამეცნიერო მტკიცებულების თანახმად, დანაკლისის ტრავმის დაძლევის ეხმარება, მძიმე, მტკივნეული გამოცდილებისათვის საზრისის მინიჭებაა. ეს კი ძალიან რთულია წაგებული ომის შემთხვევაში, რომლისთვისაც ისაა დამახასიათებელი, რომ მსხვერპლი უაზროდ გავიღეთ; ეს კი დანაკლისის გამოგლოვებას, ცხოვრებისკენ დაბრუნებას ბევრად უფრო რთულს ხდის.

რომ შევაჯამოთ, ყველაზე პრობლემური, რაც აგვისტოს ომმა დაგვიტოვა – ეს გაუზიარებელი და არ-აღიარებული ადამიანური ტრა-

გედიები, ასევე გამოუგლოვებელი დანაკლისია, რომელმაც საზოგადოების შიგნით კიდევ უფრო მეტი ფრაგმენტაცია მოიტანა, ვიდრე იყო, თანდართული ე.წ. გამწარების განცდით.

გამწარება უკანასკნელ წლებში ფსიქოტრავმატოლოგიური მეცნიერების ერთერთი საკვანძო ცნება გახდა. გამწარება (ემბიტერმენტ) ახასიათებს ადამიანს, რომელიც დაექვემდებარა თუ ექვემდებარება მატრავმირებელი სტრესორების ზეგავლენას, ვერ გამოიგლოვა თავისი დანაკლისი და ნეგატიური ემოციებით არის მოცული. ამგვარი მდგომარეობა არ არის უცხო ჩვენს საზოგადოებაში. თუმცა, ეს მხოლოდ უკანასკნელი ომის შედეგი არაა – ჩვენი ქვეყნის ცხოვრებაში ეს ფენომენი გასული საუკუნიდან მოყოლებული გრძელდება – მტკივნეული პოლიტიკური გამოცდილებით გამოწვეულ ტრავმებს ვერ ვუმკლავდებით, ვჩქმალავთ.

ამგვარი ტრავმების გამკლავებას საზოგადოების დონეზე ინსტიტუციური მიდგომა ესაჭიროება – მაგალითად, საბჭოთა პერიოდის მერე ლუსტრაციის ინსტიტუციური მექანიზმების შექმნა-განხორციელება იყო საჭირო, 2012 წელს ხელისუფლების ცვლილების შემდგომ – აღდგენითი სამართლის მიდგომის გამოყენება. არც ერთი არ განხორციელდა, სამწუხაროდ. ჯეროვნად ვერ ვაფასებთ სოციალური სამართლიანობის აღდგენის ინსტიტუციურ მექანიზმებს. ამიტომ, სოციალური სამართლიანობის მიღწევისა და საზოგადოების გაჯანსაღების ნაცვლად, კვლავ საზოგადოების ცალკეულ ფრაგმენტებს შორის ანგარიშსწორების რეჟიმში ვცხოვრობთ, რაც ჩვენს განვითარებას აფერხებს.

აფხაზეთის კონფლიქტიდან მოყოლებული, 22 წლის განმავლობაში, ქვეყანა ამ რეგიონებიდან (აფხაზეთი, ცხინვალი) დევნილი მოსახლეობის წინაშე ანგარიშვალდებული რჩება,

■ ადამიანმა, ოჯახმა, საზოგადოებამ თუ არ გამოიგლოვა მისი დანაკლისი, ეს მდგომარეობა შესაძლოა მუდმივ გლოვაში გადაიზარდოს. ჩვენი პოსტ-ავისტოს ომის სიტუაცია ნაკლებად იძლეოდა ამის შესაძლებლობას – გლოვის ნაცვლად ზეიმი გაიმართა, ხელისუფლებამ „მოგების“ რეალობის კონსტრუირებას მიჰყო ხელი, რაც მოსახლეობის დიდმა ნაწილმაც გაიზიარა - ფაქტობრივად, იზეიმა და ვერ გამოიგლოვა ვერც ადამიანური, ვერც ტერიტორიული დანაკლისი. ასეთი პროცესები არც ინდივიდის, არც საზოგადოებრივ დონეზე ხელს არ უწყობს რეალობაში დაბრუნებასა და ომის შემდგომ რეაბილიტაციას, ისევე, როგორც საზოგადოების იმ წევრების დახმარებას, ვინც ომისგან ყველაზე მეტად დაზარალდა – მაგალითად, დევნილი მოსახლეობა.

რადგან საკუთარ საცხოვრებელ ადგილას მათ უსაფრთხო დაბრუნებას ვერ უზრუნველყოფს. ტრაგიკული მოვლენებისა და დევნილობის წლების შემდეგ ამ ადამიანებს მათგან დამოუკიდებლად ახალი ცხოვრების დაწყება მოუხდათ. რა არის ის მთავარი ფსიქოლოგიური სირთულეები, რისი გადალახვაც ამ ადამიანებს მოუწიათ/

უნევთ და ზოგადად, სხვადასხვა შემთხვევაში, აღმატება თუ არა მათი გადალახვა არა რიგითი, არამედ ტრაგედია გამოვლილი ადამიანების ძალებს?

დევნილები ჩვენი მოსახლეობის ყველაზე დაზარალებული ფენაა და ეს ეხება ერთნაირად როგორც აფხაზეთიდან, ასევე ცხინვალის რეგიონიდან იძულებით გადაადგილებულ პირებს, როგორც 90-იანებში, ასევე 2008 წლის რუსეთ-საქართველოს ომის შემდეგ.

დევნილობა ადამიანისათვის ტოტალურ დანაკლისთანაა დაკავშირებული: სახლის (და ყველაფრის, რაც ჩვენთვის სახლის ცნებაში არის გაერთიანებული), ჩვეული სოციალური სინამდვილისა და გარემოცვის, საკუთარი სოციალური სტატუსისა და როლის და ა.შ. როდესაც ადამიანს თვითგადარჩენის ამოცანა უდგება და იგი იძულებულია გადაადგილდეს, ამ გადაადგილების შედეგად იგი ყველა სხვა მატერიალურ დანაკლისთან ერთად, თითქოსდა საკუთარ თავსაც კარგავს; მახსოვს, 90-იანებში, აფხაზეთიდან წამოსული ერთერთი ქალბატონის მონაყოლი: „22 ოთახიანი სახლი მქონდა და დღეს 8 სული 8 კვადრატულ მეტრში ვართ შეყუყული, ცოლი ვიყავი მაგრამ მეუღლე დამელუპა და ახლა ქვრივი ვარ, პედაგოგი ვიყავი და ახლა გამყიდველი გავხდი, ჩემი ქალაქის ღირსეული მოქალაქე ვიყავი და ახლა „ელტოლვილი“ ვარ... მაშ, ვინა ვარ, აღარ ვიცი – დავიბენი!“ იმის თქმა მინდა, რომ მატერიალურ დანაკლისსა და სიდუხჭირეზე მეტად იძულებით ადგილნაცვალ ადამიანს შესაძლოა ყველაზე მეტად სწორედ ეს – იდენტობის კრიზისი და ადგილობრივი საზოგადოებისგან გარიყვა, „უცხო“ როლში ყოფნა აწუხებდეს.

ამავე დროს, დევნილთა თემი თავის თავში უაღრესად დიდი პოტენციალის მატარებელია. წლების მანძილზე დევნილ მოსახლეობასთან მუშაობა მინევეს; ამ ხალხთან ურთიერთობამ, თანამშრომლობამ,

მეგობრობამ – ბევრი რამ შემძინა და მასწავლა. მახსოვს, შუაგულ 90-იანებში, შეხვედრები ქუთაისში, რონჰესის დასახლებაში, გორში, თბილისში ჩამოსახლებულ სხვადასხვა ოჯახთან, რომელთა წევრები მე და ჩემს კოლეგებს გვიზიარებდნენ იმას, თუ დევნილობის მწარე გამოცდილების წყალობით როგორ შეიცვალეს შეხედულებები ცხოვრებაზე: დაინახეს რა არის ყველაზე მნიშვნელოვანი და რა – მეორეხარისხოვანი. მახსოვს, როგორი ძლიერი შთაბეჭდილება მოახდინა იმან, რომ უკიდურესი სიდუხჭირის პირობებში, ეს ადამიანები საკუთარი მოთხოვნილების დაკმაყოფილებაზე უარს ამბობდნენ რათა შვილებისთვის განათლების მიცემა შესძლებოდათ. ისინი, თითქოსდა, საკუთარი ცხოვრების ინვესტირებას შვილების მომავალში ახდენდნენ. და დღეს, მტკიცედ შემძლია ვთქვა, რომ ამ სტრატეგიამ გაამართლა – აფხაზეთიდან და ცხინვალის რეგიონიდან წამოსული ოჯახებიდან ძალიან ბევრ, უაღრესად წარმატებულ ახალგაზრდას ვიცნობ.

ხედავთ თუ არა დევნილობის, როგორც სტიგმის ნიშნებს საქართველოში და რაში აისახება ის?

საქართველოში არა მარტო დევნილობაა, არამედ არაერთი სხვა პრობლემური მდგომარეობაა სტიგმატიზებული, მაგალითად: ფსიქიკური ჯანმრთელობის აღმნიშვნელ ტერმინებს ადამიანები ერთმანეთის სალანძღავად იყენებენ ხოლმე (“დაუნია ეს”, „გიჟი ხომ არ ხარ“ და ა.შ.). მახსოვს, 2007 წელს სახალხო დამცველის საზოგადოებასთან ურთიერთობის სამსახურის მიერ განხორციელებული კვლევის შედეგები, რომელთა თანახმად, საქართველოს პარლამენტის საგაზაფხულო სესიების დროს მასმედიაში რამდენჯერმე იმატებდა ფსიქიკური ჯანმრთელობის პრობლემების აღმნიშვნელი სიტყვების სალანძღავად გამოყენება... მოგეხსენებათ, სიტუაცია დღესაც არ შეცვლილა.

არანაკლები სტიგმაა დევნილობა. გავისხენებ საქართველოს კულტურის ყოფილი მინისტრის, ბატონი გურამ ოდიშარიას მონათხრობს, მის მიერ წაკითხულ განცხადებას 90-იანი წლების ერთერთ გაზეთში: „მინდა გავიცნო 35 წლამდე მამაკაცი, ქართველი, უმაღლესი განათლებით, დასაქმებული, სასურველია მაღალი. დევნილებსა და ნარკომანებს გთხოვთ არ გამოემხაუროთ“. კომენტარი ზედმეტია, ყველაფერი გასაგებია. მაგრამ აქვე მინდა ვთქვა, რომ ტყუილად არ გა-

■ რომ შევაჯამოთ, ყველაზე პრობლემური, რაც აგვისტოს ომმა დაგვიტოვა – ეს გაუზიარებელი და არ-აღიარებული ადამიანური ტრაგედიები, ასევე გამოუგლოვებელი დანაკლისია, რომელმაც საზოგადოების შიგნით კიდევ უფრო მეტი ფრაგმენტაცია მოიტანა, ვიდრე იყო, თანდართული ე.წ. გამწარების განცდით.

მხსენებია აქ ბატონი ოდიშარია – ის ფაქტი, რომ ახალ ხელისუფლებაში, სულ ცოტა, ორი მინისტრი დევნილთა თემის წარმომადგენელი იყო, მრავლისმთქმელია. დიას, არსებობს სტიგმა, მაგრამ მიუხედავად ამ და სხვა რთული სოციალური პირობებისა, დევნილთა თემი ვითარდება, და წარმატებებსაც აღწევს.

ამიტომ, ვიტყვი, რომ სტიგმა არა იმდენად დევნილების, არამედ მთლიანად ჩვენი საზოგადოების პრობლემაა, ერის ფრაგმენტაციისა და ფრაგმენტებს შორის კარგ შემთხვევაში გაუცხოებისა და ცუდ შემთხვევაში კონფლიქტური დამოკიდებულების ინდიკატორია. ამგვარი პრობლემური სიტუაციის ტრანს-

ფორმაციაზე თუ არ ვიმუშავებთ, ეს ცუდად შემოგვიბრუნდება. ვგულისხმობ, რომ იმაზე უფრო ცუდად იქნება საქმე, ვიდრე დღეს არის, მაგალითად: ანტიდისკრიმინაციული კანონის მიღება პარლამენტს საზოგადოების ნაწილის მხრიდან „ერის ლალატად“ ჩაეთვალა, რაც დისკრიმინაციული აზროვნების ნორმალების (“ნორმად“ აღქმის, ნორმად ქცევის) ინდიკატორია. თუ ამგვარი დამოკიდებულების ცვლილებაზე არ ვიმუშავებთ, რას მოგვიტანს ხვალინდელი დღე?..

„შეგვანუსხეს თავისი პრობლემათით“, „რით ვერ მორჩა“, „ამდენი წელი გავიდა“ ... ამ ტიპის ფრაზები შესაძლოა არცთუ „ხმამალა“, მაგრამ მაინც ისმის საზოგადოების რიგითი წევრებისგან, როდესაც დევნილი მოსახლეობა საკუთარი უფლებებისთვის, საცხოვრებლისთვის, სტატუსისთვის იბრძვის...“

სხვათაშორის, შესაძლებელია გამოვყოთ ფაზები, რომელიც დევნილებისა და ადგილობრივი მოსახლეობის ურთიერთობას ახლავს თან. გადმოსახლების პირველ ეტაპზე ვხედავთ ე.წ. „თაფლობის თევს“, როდესაც ადგილობრივი მოსახლეობა დევნილების მიმართ თანაგრძობითა და ემფატიით არის გაუღენთილი და ცდილობს მათ მაქსიმალურ ხელშეწყობასა და დახმარებას: უთმობს საცხოვრებელ ფართს, აძლევს ტანსაცმელს, უნაწილებს საჭმელს და ა.შ.

ამის შემდეგ, როდესაც ადგილობრივი მოსახლეობა აღმოაჩენს რომ ეს უფრო დიდხანს გრძელდება, ვიდრე თავად ვარაუდობდა, დევნილების ერთგვარ ტვირთად აღქმის ტენდენცია ჩნდება. თანაგრძობის ემოცია მცირდება, ყურადღება საკუთარ საჭიროებებზე გადადის, და ა.შ. – ეს მობეზრების ფაზაა;

იქ, სადაც სიდუხჭირეა (რესურსები ლიმიტირებულია, ჭირს სამუშაო ადგილები და ა.შ.) ადგილობრივი მოსახლეობა მალე აცნობიერებს, რომ დევნილები ადგილობრივი

რესურსების მოპოვების თვალსაზრისით მათი კონკურენტები არიან და აქ იწყება კონკურენციის ფაზა, სადაც შესაძლოა კონფლიქტებიც მოხდეს ადგილობრივებსა და დევნილებს შორის;

მას მერე, რაც დევნილები ადგილობრივ კონტექსტში თავის ადგილს/ნიშას იპოვიან, ადგილობრივები აცნობიერებენ და აფასებენ დევნილების პოზიტიურ შენატანს ადგილობრივ ცხოვრებაში და იწყება ინტერგაციის ფაზა. აი აქ უკვე „შეგვანუხეს თავისი პრობლემებით“ აღარ უნდა ისმოდეს. თუ ისმის – აქ ორი მიზეზი შესაძლოა იყოს: ან დევნილებმა ვერ იპოვეს თავისი ნიშა და მათ ამაში სახელმწიფოს დახმარება ესაჭიროებათ, მაგალითად: შესაბამისი სამუშაო ადგილების შექმნით; ან, როგორც ზემოთ უკვე აღვნიშნე, თუკი საზოგადოება ფრაგმენტირებული და გამწარებულია, აქაც სახელმწიფოს მხრიდანაა დახმარება საჭირო – ინსტიტუციური განვითარების ხელშეწყობა, წარმოების განვითარება და სამუშაო ადგილების შექმნა, ტოლერანტული სულისკვეთების წახალისება – მოკლედ, მოსახლეობის კეთილდღეობასა და მშვიდობიან თანაცხოვრებაზე ზრუნვა, პრობლემების გადაჭრასა და მართვაზე კონცენტრაცია.

რამდენად მაღალია სახელმწიფოს პასუხისმგებლობის გრძნობა სამხედრო კონფლიქტების შედეგად დაზარალებული ადამიანების მიმართ, როდესაც ეს ადამიანები დღემდე საკუთარ პრობლემებზე საუბრობენ?

არსებობს ასეთი, „სოციალური კონტრაქტის“ ცნება, რომლის თანახმადაც ინდივიდი თმობს თავისი თავისუფლების ნაწილს სახელმწიფოს/ხელისუფლების სასარგებლოდ, რათა მათ მისი დანარჩენი უფლებების დაცვა უზრუნველყონ. ამ თეორიის შუქზე რომ შევხედოთ საქმის ვითარებას, სახელმწიფომ ჩვენი კონფლიქტების დროს, ფაქტობრივად, დაარღვია სოციალური კონტრაქტი, ვერ უზრუნველყო მოსახლეობის

უსაფრთხოება კონფლიქტურ რეგიონებში, რის შედეგადაც მოსახლეობა იძულებული იყო მიეტოვებინა საცხოვრებელი ადგილები და გადმოსულიყო საქართველოს სხვა რეგიონებში.

კონტრაქტის დარღვევის აღიარება, როგორც ჩანს, ძნელი აღმოჩნდა და 90-იანი წლებიდან მოყოლებული, დევნილი მოსახლეობა ხელისუფლებისგან საცხოვრებელ ადგილებზე დაბრუნების არარეალისტურ, თუმცა

დევნილობა ადამიანისათვის ტოტალურ დანაკლისთანაა დაკავშირებული: სახლის (და ყველაფრის, რაც ჩვენთვის სახლის ცნებაში არის გაერთიანებული), ჩვეული სოციალური სინამდვილისა და გარემოცვის, საკუთარი სოციალური სტატუსისა და როლის და ა.შ. როდესაც ადამიანს თვითგადარჩენის ამოცანა უდგება და იგი იძულებულია გადაადგილდეს, ამ გადაადგილების შედეგად იგი ყველა სხვა მატერიალურ დანაკლისთან ერთად, თითქოსდა საკუთარ თავსაც კარგავს.

სასურველ დაპირებებს ისმენდა. დაპირებების ეს ციკლი დაგვირგვინდა რამდენიმე წლის წინ დევნილთა სახლების კოსმოსიდან გადაღებული ფოტოებით, რამაც არა იმდენად დაბრუნების იმედი, რამდენადაც მიტოვებულ ადგილებში საკუთრების ფლობის გრძნობა განაახლა. ეს ერთგვარი ფანტომური ტკივილის გაღვიძება-წახალისებას ჰგავდა. ხელისუფლების მხრიდან ნა-

ხალისეული დაბრუნების იმედი კარგა ხანს ამყოფებდა დევნილთა თემს მარგინალურ, ფსიქოლოგიურად „შეკიდებულ“ მდგომარეობაში (არა აწმყოში, არამედ ჰიპოთეტურ მომავალში) და ხელისუფლებასაც ერთგვარად, თითქოს ათავისუფლებდა „აქ და ამჟამად“ დევნილთა ადაპტაციისათვის სრული მასშტაბით დახმარებისგან.

ლტოლვილთა და განსახლების სამინისტროს მიერ რამდენიმე წლის წინ შექმნილი სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა ბევრ კითხვის ნიშანს აჩენდა; ამის საფუძველზე განხორციელებული განსახლებისა და შესაბამისად, დროებითი საცხოვრებლებიდან გამოსახლების პრაქტიკა ადამიანის უფლებების უხეში დარღვევებით მიმდინარეობდა, რასაც ერთ-ერთი დევნილი ქალბატონის საჯარო სუიციდი – თავის დაწვაც კი მოყვა.

დევნილობაში არაერთი ადამიანური ტრაგედიაა, აქ განსაკუთრებულ საჭიროებებთან გვაქვს საქმე, რაც როგორც სახელმწიფოს, ასევე საზოგადოების მხრიდან განსაკუთრებულ ყურადღებას მოითხოვს.

სამხედრო კონფლიქტები არა მხოლოდ სახელმწიფოების საზღვრებს, არამედ ადამიანთა ცხოვრებას ცვლის. როგორია ომის სტრესს გამოვლილი (ტრავმირებული) სამხედროების ცხოვრება ომის შემდეგ?

ეს განსაკუთრებით მტკივნეული თემაა. სამხედროების ფსიქოლოგიურ დახმარებას ფსიქოტრავმის კვლევის ევროპისა თუ საერთაშორისო საზოგადოებების კონფერენციებზე მთელი რიგი სიმპოზიუმები ეთმობა. საუბარი, როგორც წესი, არა მხოლოდ ომის დროს მიღებული ტრავმის მკურნალობას, არამედ მის თავიდან აცილებას – პრევენციასაც ეხება; არა მარტო სამხედროებში, არამედ სამხედრო ყურნალისტებშიც.

სამეცნიერო მტკიცებულების თანახმად, საომარი ტრავმის თავიდან აცილება როგორც სამხედროებში,

ასევე ჟურნალისტებში შესაძლებელია (მისი რისკი მნიშვნელოვანწილად მცირდება) თუკი მათ ბრძოლის ველზე გაშვების წინ მოვამზადებთ. როგორც სამხედრომ, ასევე ჟურნალისტმა, უნდა იცოდეს, თუ რას უნდა მოელოდნენ ბრძოლის ველზე და რას არა, როგორ დაიცვან თავი საფრთხის შემთხვევაში. მიმუშავია როგორც იმ ჟურნალისტებთან, რომლებიც 2008 წლის ომს აშუქებდნენ, ასევე იმ რეზერვისტებთან რომლებიც ბრძოლის ველზე იმყოფებოდნენ – დანამდვილებით შემოძლია ვთქვა, რომ ისინი ბრძოლის ველზე სრულიად მოუშვადებლები და ამდენად – დაუცველები აღმოჩნდნენ...

კვლევის თანახმად, ასევე, აღმოჩნდა, რომ საომარი ტრავმის პრევენციის (რისკის შემცირების) ძალიან მნიშვნელოვანი ფაქტორია, ველიდან დაბრუნებული სამხედროსა თუ ჟურნალისტის მიმართ, მისი უშუალო ხელმძღვანელებისგან, გამო-

ხატული აღქმა იმისა, თუ რა რთულ პირობებში მოუწია მას მუშაობა და შესაბამისად, გამოთქმული მადლიერება. როგორ მარტივადაც არ უნდა ჟღერდეს, ეს სამეცნიეროდ დადგენილი ფაქტია. სამწუხაროდ, ჩვენი რეზერვისტებისა თუ ჟურნალისტების მიმართ, არც ასეთ პრაქტიკა ყოფილა. პირიქით, იყო საყვედურები, საჯაროდ, მედიის საშუალებით მათი დადანაშაულება არაეფექტურობაში. ეს ყველაფერი იმის ბრალი იყო, რომ არც სამხედრო უწყებაში, არც ჟურნალისტურ ორგანიზაციებში არ იყო გაცნობიერებული ფსიქოლოგიური ტრავმირების და პროფესიული გადაწვის რისკი.

უაღრესად მნიშვნელოვანია სამხედროებთან ფსიქოლოგიური მხარდაჭერი მუშაობა დემობილიზაციამდე: ძალიან ხშირად მათ არასწორი მოლოდინი აქვთ იმის თაობაზე, თუ რა და როგორი სინამდვილე დახვდებათ დაბრუნების შემდეგ, რაც მათ

ხელს უშლის მშვიდობიან კონტექსტში ადაპტაციაში. ამიტომ, დასავლეთს ქვეყნებში დიდი მნიშვნელობა ენიჭება სამხედროებთან მუშაობას დემობილიზაციის წინ, ეს მათ საზოგადოების პროდუქტიულ წევრად დაბრუნებაში უწყობს ხელს.

მნიშვნელოვანია, რომ სამხედროებისთვის ჩვენთანაც აენციოს ეფექტური ფსიქოლოგიური სამსახური. სასურველია, რომ ეს სამსახური არა მარტო სამხედრო უწყებაში, არამედ მის გარეთაც არსებობდეს; უწყებაში არსებული ფსიქოლოგიურ სამსახურში საკუთარ ტრავმაზე საუბარი, შესაძლოა, მეომრისთვის არ იყოს კომფორტული. ასევე, ძალიან მნიშვნელოვანია, რომ სამხედროების ოჯახებსაც ჰქონდეთ პროფესიული ფსიქოსოციალური დახმარების მიღების შესაძლებლობა. ■

ესაუბრა გიორგი ჭეიშვილი

RadioCommersant

ბიზნისის პერსონალური რადიო

გაიგე, როგორ გახდე წარმატებული

“ჯანსაღი დილა წარმატებულ ადამიანებთან ერთად”, – თქვენ უსმენთ ყოველდღიურ რჩევებს წარმატებული ადამიანებისგან, თუ როგორი უნდა იყოს თქვენი დილა იმისთვის, რომ დღის ბოლოს ის წარმატებულად ჩაითვალოს. გადაცემის ყოველდღიური სტუმრები ბიზნისის სხვადასხვა სექტორის წარმომადგენლები არიან და საკუთარ რჩევებს რადიო კომერსანტის მსმენელს უზიარებენ. ისინი იწყებენ საქმიანობას ადრე დილით, ადგენენ გეგმებს და ანაწილებენ დროს პროდუქტიულად. მსმენელი იღებს პასუხს კითხვებზე, საქმიანობის პირველ საათთან დაკავშირებით. ყოველ დილით, რადიო კომერსანტის ეთერით, გაიგეთ ჯანსაღი ცხოვრების მარტივი წესი, როგორ დავეხმაროთ გონებას და სხეულს აქტიურად მუშაობისთვის.

„ჯანსაღი დილა წარმატებულ ადამიანებთან ერთად“

ყოველდღე 09:45. 11:45 საათზე

FM 95.5 სიხშირეზე, - გადაცემა თქვენი წარმატებისთვის!

marketing@commersant.ge

+995 32 2505 955

Commersant.ge

მეჩი ბიბჰანას ბიძოლა

ზურაბ ვარდიამელი

წერილი

„მოგესალმებით. მე მერი ბიგვავა გახლავართ, დევნილი სოხუმიდან.

მინდა ვიცოდე:

როგორია თქვენი ხელფასი? თვეში საშუალოდ რამდენს ხარჯავთ კვებაზე, ყოველდღიური მოხმარების საგნებზე. რა მაქვს მხედველობაში? – მაგალითად საპონზე, ტუალეტის ქალაღზე? ვინ რამდენს გჩუქნით, ფულადი ან არაფულადი საჩუქრის სახით? საბანკო კრედიტი რამდენი გაქვთ აღებული?“...

როდესაც რამდენიმე კვირის წინ, ელექტრონულ ფოსტაზე მიღებული ამ უცნაური წერილის შესავალი წავიკითხე, პირველივე აზრმა, რაც გამიელვა, კითხვის შეწყვეტა და ამ ცოტა არ იყოს გამაღიზიანებელი შეტყობინების წაშლა იყო, თუმცა კითხვის გაგრძელება შემდეგმა აზრამა „მაიძულა“:

„არ მოგეწონათ ჩემი კითხვები, ბატონო ზურაბ? რა თქმა უნდა, არ მოგეწონებოდათ. თავხედობაში და უზრდელობაში ნუ ჩამომართმევთ. მინდოდა თქვენც გეგრძნოთ ის გაოგნება, აღშფოთება თუ გულისწყრომა, რაც ჩვენ, დევნილებმა განვიცადეთ, როდესაც ამ კითხვებს ვისმენდით. თქვენ, ჩვენთან შედარებით უკეთეს მდგომარეობაში ხართ, რადგან შეგიძლიათ არ უპასუხოთ ჩემს უკანონო კითხვებს და გამაგზავნოთ... სადმე შორს. ჩვენ კი იძულებული ვაგვხადეს ამ კითხვებზე პასუხი გაგვეცა“.

თუ ხართ დევნილი, და საცხოვრებელით დახმარება გესაჭიროებათ, მოგიწევთ პასუხი გასცეთ მსგავს კითხვებს. ეს კითხვები ჩანერილია დევნილთა მინისტრის ბრძანებაში. მინისტრის მიერ მიღებული ამ ნორმატიული აქტის საფუძველზე, პასუხი უნდა გასცეთ არამარტო ასეთ კითხვებს, არამედ, სამინისტროს ანგარიშში უნდა ჩააბაროთ ბევრ სხვა რამეზეც, მაგალითად თქვენს ჯანმრთელობაზე...

დეკნა

მერი ბიგვავამ სოხუმი ქალაქის დაცემის ბოლო დღეს, 1993 წლის სექტემბერში დატოვა. ქალაქის დატოვებისას მისი მოხუცი მამის სიცოცხლე სნაიპერის ტყვიას ემსხვერპლა.

მერიმ მამის საფლავის ადგილი დღემდე არ იცის. დაუბოძებს სახლი, გადაუნვეს ქონება.

მას შემდეგ ხან ერთ, ხან მეორე ნათესავთან, ხან კი ნაქირავებ ბინაში ცხოვრობს. პროფესიით ინგლისური ენის მასწავლებელია და თავს კერძო გაკვეთილებით ირჩენს, თუმცა, ის მცირედი თანხა, რის გამოიმუშავებსაც ახერხებს, მხოლოდ ბინის ქირის გადასახდელად თუ ყოფნის.

ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლების და ლტოლვილთა არაერთი მინისტრის სახელზე, თავშესაფრის გამოყოფის თხოვნით (როგორც დევნილისთვის) უამრავი განცხადება აქვს დანერილი. თუმცა მათგან არათუ საცხოვრებელი ადგილი, პასუხიც კი არ მიუღია...

...ეს იქნებოდა ჩვეულებრივი, „საშუალო სტატისტიკური“ დევნილის ისტორია, რომლის მსგავსიც ასობით დაბეჭდილა პრესაში, ჩაუნერიათ რადიოებს, გადაუღიათ ტელევიზიებს, გამოუქვეყნებიათ ინტერნეტ გამოცემებს. არათუ ისტორიები, მათი გადმოცემის მეთოდებიც კი ერთნაირი, ყალიბში მოქცეული და სტერეოტიპულია. „შეჭრილი“ და „შესახლებული“, დევნილების მძიმე სოციალური პირობების აღწერა, სტერეოტიპების გამამყარებელი, კლიშეებით დახუნძული ტექსტებით, ჩვეულებრივი მოვლენაა.

თუმცა, თქვენს წინაშე არ არის კიდევ ერთი რიგითი დევნილის, მერი ბიგვავას, კიდევ ერთი გაჭირვების ისტორია, რომელიც ბიუროკრატიულ ბარიერებს უმწეოდ აწყდება. არამედ, ეს არის ერთი ადამიანის დაპირისპირება სისტემ(ებ)ის წინააღმდეგ, ეს არის – მერი ბიგვავას ბრძოლა.

მან სხვა დევნილებთან ერთად თბილისში, ნოემბერში, სვანეთის მთებით, ჭუბერის გავლით ჩამოაღწია. პირველი განცხადება თავშესაფრის თხოვნით ნოემბერშივე დანერა და ე.წ. დევნილთა შტაბში ჩააბარა, – სამინისტრო ვერ შექმნილი არ იყო, არსებობდა უწყება, რომელსაც დევნილთა დახმარების შტაბი ერქვა.

განცხადება მიიღეს მაგრამ, განუცხადეს, რომ ვერ დაეხმარებოდნენ, რადგან პირველ

რიგში ბავშვებიანი ოჯახები, მოხუცები და ავადმყოფები უნდა დაეაზიანებინათ. „დანარჩენებს კი, მათ შორის მეც, გვითხრეს: – თავს თვითონ უშველეთ. თუ გყავთ ნათესავები, ნაცნობები საქართველოს ფარგლებს გარეთ, ნადით და იქ ეძებეთ თავშესაფარი“.

დევნილების უმრავლესობას უცხოეთში ნასასვლელი გზის ფული არ ჰქონდა. მთავრობამ ეს პრობლემა შემდეგნაირად გადაწყვიტა: შესაბამისი საბუთის წარდგენისას ბაქოს, ერევნის და რუსეთის ორი ქალაქის – მოსკოვისა და როსტოვის მატარებელზე ბილეთებს უფასოდ აძლევდნენ.

მერის და ბელორუსში იყო გათხოვილი და მერიმაც მასთან ნასვლა გადაწყვიტა. ოთხი დღე ბილეთის აღებამდე ქუჩაში მოუწია ცხოვრება, ღამეებს რკინიგზის სადგურში ათენებდა. ასეთ დღეში ათასობით დევნილი იყო. მეოთხე დღეს როსტოვამდე ბილეთი მისცეს და მანაც საქართველო დატოვა. – „ეს ჩვენი, დევნილების გაძევებას უფრო ჰგავდა სამშობლოდან, ვიდრე მთავრობის ზრუნვას და დახმარებას მისი მოქალაქეებისთვის. ასე, მეორეჯერ განმდევნეს – ჯერ სოხუმიდან და მერე სულაც საქართველოდან“.

2003 წელს საქართველოში ვარდების რევოლუცია მოხდა. ახალმა პრეზიდენტმა მიმართა ემიგრაციაში მყოფ საქართველოს ყველა მოქალაქეს, დაბრუნებულიყვნენ სამშობლოში: – მთავრობა ყველას მიხედავსო, „მეც დაფუჯერე და ჩამოვედი. ჩამოსვლისას კიდევ ერთი განცხადება დავენერე საცხოვრებლის ან დაკარგული ბინების კომპენსაციის თხოვნით. ეს იყო 2004 წელი“.

მას შემდეგ მთავრობისგან ვალდებულების შესრულებას ელის. „დღემდე ვიბრძვი ჩემი უფლებებისთვის. უამრავი განცხადება დავენერე, უამრავი შეუსრულებელი დაპირება მივიღე“.

მთა და კენჭები

უნდა არსებობდეს, თუ არა ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლების და ლტოლვილთა სამინისტრო? ამ კითხვას მერი ბიგვავა ხშირად სვამს. დევნილი პედაგოგი ცდილობს საკითხს საფუძვლიანად და მასშტაბურად შეხედოს: „ვიღაც შეასახლეს, ვიღაც გამოასახლეს, ვიღაცას უჭირს... ეს კენჭებია, იმ დიდი და გადაუწყვეტელი პრობლემის კენჭები, რასაც დევნილობა ჰქვია, „მთა“ კი სხვაა, რომელსაც რაც არ უნდა პარადოქსულად მოგეჩვენოთ,

ფოტო: ლ. სპიტიასვილი

ვერ ამჩნევენ“

ბიგვავა ფიქრობს, რომ მთავარი პრობლემა იმ სისტემებსა და სტრუქტურებსა, რომელთა ხელმძღვანელებსაც ფორმალურად დევნილთა საკითხების მოგვარება ევალებათ, თუმცა ამის გაკეთების არანაირი მოტივაცია არ გააჩნიათ, რაკილა მათი შემოსავლის, კომფორტის და ფუფუნების წყარო სწორედ დევნილთა მოუგვარებელი პრობლემებია.

მერი ბიგვავა დაბალ ხმაზე, ერთგვარი „სტაკატოებით“, ხაზგასმული თავაზიანობით საუბრობს, მოსაუბრესთან ეტიკეტურ დისტანციას ინარჩუნებს. მისი მეტყველების მანერა ოდნავ დაძაბულია, ზოგჯერ ნყვეტილი, – როდესაც კონტექსტისთვის შესაბამის სიტყვებს ეძებს. შუა ხნის, დაფარული ენერგიით სავსე, გამხდარი ქალბატონი გამოთქმებს განსაკუთრებული სიფრთხილით არჩევს, საუბრისას ზოგჯერ ემოცია იფეთქებს, თუმცა მხოლოდ წამიერად, ბიგვავა ემოციას მასწავლებლებისთვის დამახასიათებელი აკადემიურობით თოკავს. ზოგჯერ წინადადებას არ

■ როგორია თქვენი ხელფასი? თვეში საშუალოდ რამდენს ხარჯავთ კვებაზე, ყოველდღიური მოხმარების საგნებზე. რა მაქვს მხედველობაში? – მაგალითად საპონზე, ტუალეტის ქალაღზე? ვინ რამდენს გჩუქნით, ფულადი ან არაფულადი საჩუქრის სახით? საბანკო კრედიტი რამდენი გაქვთ აღებული?“...

ასრულებს, ეს მაშინ როდესაც დასრულებას საჭიროდ არ მიიჩნევს. ამას ერთგვარი ხელის ჩაქნევით გამოსახავს.

ის ქავთარაძეზე, ერთოთახიან, ძალიან პატარა, თუმცა სუფთად მოვლილ, ნაქირავებ ბინაში გემასპინძლობს. კედლებთან განლაგებულ თიხის ქოთნებში ჩამწკრივებული, კარგად მოვლილი ყვავილების ზემოთ, მისი ხელით შესრულებული ნაქარგებია გამოფენილი. ერთი შეხედვითვე მიხვდებით, რომ მცირე ფინანსური შესაძლებლობების მიუხედავად, შინაგანი წესრიგით ნაკარნახევი, მცირე კომფორტის მონყობა მისთვის რთული ამოცანა არაა.

სასამართლო

სასამართლოების ყველა ინსტანცია, სახალხო დამცველის აპარატი, სამინისტროები, მათი დეპარტამენტები და სააგენტოები, უამრავი სახელმწიფო სტრუქტურა, პოლიტიკური პარტიები, პრესა, რადიო, ტელევიზია, იურისტები, არასამთავრობო ორგანიზაციები... წლებია მერი ბიგვავა საკუთარი უფლებებისთვის რუტინულ ბრძოლას აწარმოებს.

პირველად სასამართლოს 2010 წელს „გრძელვადიანი საცხოვრებლით დაკმაყოფილების“ მოთხოვნით მიმართა. „გავიდა ყველა ის გონივრული ვადა, რის განმავლობაშიც შეიძლებოდა დავლოდებოდი მთავრობის მიერ კანონით დაკისრებული ვალდებულების შესრულებას — თავშესაფრის გამოყოფას. როდესაც მთავრობის მოხელეები 17 წლის განმავლობაში არ ასრულებენ მათზე კანონით დაკისრებულ ვალდებულებას, გამოსავლად სასამართლოში დავა მივიჩნე“.

მერი იმ მომენტს იხსენებს, როდესაც სასამართლოში ფეხი პირველად შედგა. სარჩელის მომზადებაში ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის იურისტი ნონა ქურდოვანიძე დაეხმარა, თუმცა თავდაპირველად პროცესებზე გასვლა მარტოს მოუწია. „სასამართლო შენობაში დაბნეული ვიდექი და აქეთ-იქით ვიყურებოდი, არ ვიცოდი როგორ მოვქცეულიყავი, ვისთვის მიმემართა, ვის უნდა ჩაებარებინა ჩემი სარჩელი, ტაბლოებზე განთავსებული განყოფილებები, სხდომათა დარბაზები და მათი ჩანიშვნის თარიღები, ჩემთვის ეს ყველაფერი უცხო იყო.“

იმის გარკვევაში, რომ სამინისტროს წინააღმდეგ სარჩელი ადმინისტრაციულ საქმეთა განყოფილებაში უნდა ჩაებარებინა, მანდატურის სამსახურის თანამშრომლები დაეხმარნენ,

ამ იურიდიული გამოცდილებით გავიდა მერი ბიგვავა პროცესებზე...

პირველმა ინსტანციამ მისი მოთხოვნა „საცხოვრებლით უზრუნველყოფაზე“, არ დააკმაყოფილა, სააპელაციო სასამართლომ გადაწყვეტილება უცვლელი დატოვა, უზენაესმა სასამართლომ კი საქმე არც კი განიხილა.

ამის შემდეგ ბიგვავამ შეძლო ის, რასაც თავად დღემდე ვერ იჯერებს – მას ერთი გზა დარჩენოდა, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო.

არცერთი იურისტი, არცერთი უფლებადამცველი, არცერთი სპეციალისტი არ დახმარებია მერი ბიგვავას, აფხაზეთიდან დევნილ ინგლისური ენის მასწავლებელს, სტრასბურგის სასამართლოსთვის სარჩელის მომზადებაში. რამდენიმე კვირის განმავლობაში სწავლობდა სარჩელის ფორმის შედგენას, რომელიც ევროპული სასამართლოს საიტისგან ჩამოწერა, „არავინ მყავდა, რომ კითხვებზე ეპასუხა, უბრალოდ „კი“, ან „არა“ ეთქვა, როდესაც იურიდიულ დეტალებში ვიკარგებოდი.“

ბიგვავამ არასამთავრობოების გარდა დახმარების თხოვნით ახლანდელ იუსტიციის მინისტრსა და მაშინდელი ოპოზიციის ერთ-ერთ ლიდერს, თეა წულუკიანსაც მიმართა, და საკუთარი ხელით შედგენილი სარჩელი გადასამომშებლად გაუგზავნა. გავიდა ერთი თვე, ორი, სამი... სასარჩელო ვადა იწურებოდა. როდესაც წულუკიანის შესწორებული ვერსია დაუბრუნდა, ამ ვადის ამოწურვამდე რამდენიმე დღეა იყო დარჩენილი და მერი ბიგვავას სასამართლოში სარჩელი უკვე გაგზავნილი ჰქონდა.

ბიგვავას დიდი იმედი არ ჰქონია, რომ საერთაშორისო სასამართლო მის მიერ დანერგილი სარჩელის განხილვას დაიწყებდა, თუმცა სტრასბურგიდან პასუხი მოვიდა – ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ საქმე – მერი ბიგვავა საქართველოს წინააღმდეგ – წარმოებაში მიიღო.

პარალელურ სასამართლო დავას მერი ქართულ სასამართლოშიც აწარმოებს, საქმე იმ ანექტა/კითხვარს უკავშირდება, რომლითაც წინამდებარე სტატია იწყება.

„ის კითხვარი, რომელიც სამინისტროს ჩაწერილი აქვს დანართ №3-ში, შეიძლება ჩაითვალოს როგორც ადამიანის პირადი ცხოვრების უფლების ხელყოფად, ე.ი. კანონდარღვევად.“

სოციოლოგიურ მეცნიერებაში სოციალური კვლევის მონაცემების შეგროვების,

ორგანიზებისა და ანალიზის სხვადასხვა მეთოდი არსებობს. ანკეტირება / კითხვარი ერთ-ერთი ასეთი მეთოდია. მაგრამ, სოციალური კვლევების დროს ანკეტირების პროცესში დაცული უნდა იყოს რესპონდენტის ანონიმურობა. ე.ი. მე შემძლია კითხვებს გავცე პასუხი ჩემი პიროვნების დასახელების გარეშე. ჩვენს შემთხვევაში კი, პირადობის დადასტურება პროცედურის აუცილებელი კომპონენტი იყო. ეს კი კანონდარღვევაა. ეს ერთი.

მეორე – სოციალურ კვლევებში ანკეტირება ნებაყოფლობითი პროცესია. სამინისტრომ კი იძულებული გახდა ადამიანი გაემყლავნებინა ინფორმაცია მის ჯანმრთელობაზე, ფინანსებზე და სხვა პირად საკითხებზე. კითხვებს პასუხი თუ არ გაეცა და ანკეტირება თუ არ გაიარა – ბინას არ მოგცემენ. ე.ი. სამინისტრომ აიძულა დევნილები გაემყლავნებინათ ინფორმაცია მათი პირადი ცხოვრების შესახებ. ესეც კანონდარღვევაა ათასობით ადამიანის მიმართ.

საქართველოს კონსტიტუციაში, 20-ე მუხლში წერია: „ყოველი ადამიანის პირადი ცხოვრება, პირადი საქმიანობის ადგილი, პირადი ჩანაწერი ... ხელშეუხებელია. აღნიშნული უფლებების შეზღუდვა დაიშვება სასამართლოს გადაწყვეტილებით ან მის გარეშეც, კანონით გათვალისწინებული გადაუდებელი აუცილებლობისას“.

საქართველოს კონსტიტუციის 41-ე მუხლის, მეორე პუნქტში წერია: „ოფიციალურ ჩანაწერებში არსებული ინფორმაცია, რომელიც დაკავშირებულია ადამიანის ჯანმრთელობასთან, მის ფინანსებთან, ან სხვა კერძო საკითხებთან, არავისთვის არ უნდა იყოს ხელმისაწვდომი თვით ამ ადამიანის თანხმობის გარეშე, გარდა კანონით დადგენილი შემთხვევებისა, როდესაც ეს აუცილებელია სახელმწიფო უშიშროების, ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად, ჯანმრთელობის, სხვათა უფლებებისა და თავისუფლებების დასაცავად.“

საქართველოს კონსტიტუციის მე-17 მუხლში წერია: 1. ადამიანის პატივი და ღირსება ხელშეუვალია. 2. დაუშვებელია ადამიანის ნაშება, მის მიმართ არაჰუმანური, სასტიკი ან პატივისა და ღირსების შემლახველი მოპყრობისა თუ დასჯის მეთოდების გამოყენება.

მიმაჩნია, რომ მინისტრის № 320 ბრძანების, დანართი №3-ის კითხვები: „საშუალოდ რამდენს ხარჯავთ ტანსაცმელზე, ყოველდღიური მოხმარების საგნებზე (მათ შორის საპონზე,

ტუალეტის ქაღალდზე და ა.შ.) ზემოაღნიშნული გარემოების გათვალისწინებით შეურაცხმყოფელია დევნილებისთვის და ადამიანის პირად ცხოვრებაში უხეში ჩარევაა.

მინისტრის № 320 ბრძანების, დანართი №3-ის მოდული: B3 კითხვები არაადეკვატურია და ვერ ემსახურება მისაღწევ მიზანს – დაადგინოს აპლიკანტის, ანუ ჩვენ შემთხვევაში დევნილის, მატერიალური მდგომარეობა რადგან:

კითხვების უმრავლესობა, რომლებიც ამ ანკეტაში არის ჩანერილი: თვეში საშუალოდ რამდენს ხარჯავთ კვებაზე, ტანსაცმელზე, სამომხმარებლო საგნებზე და ა.შ. სოციოლოგიურ კვლევებში ისმება სამომხმარებლო კალათის და მისი ჯამობრივი ციფრის გასარკვევად და არა ადამიანის მატერიალური მდგომარეობის დასადგენად. სამომხმარებლო კალათა სამომხმარებლო ფასების ინდექსის ანუ ქვეყანაში არსებული ინფლაციის დონის დასაანგარიშებლად გამოიყენება. ზოგჯერ, მსხვილი კომპანიებიც იყენებენ ამგვარ კითხვარს მარკეტინგული კვლევების ჩასატარებლად.

კითხვებით: რომელ საპონს თუ შამპუნს ხმარობთ და რამდენს ხარჯავთ ტანსაცმელზე, ამით რას ადგენდნენ? მოგეხსენებათ, ზოგი ადამიანი ჭამა-სმარებზე ხარჯავს მთელ თავის ფულს, ზოგი გართობაზე, ზოგიც წიგნებზე და ცოდნაზე. მე ჩემს ფულს რაში ვხარჯავ – ვისი რა საქმეა? ამრიგად დანართი № 3-ის, მოდული B3-ის „ოჯახის საშუალო თვიური ხარჯი“ კითხვები ვერ განსაზღვრავენ ადამიანის მატერიალურ, თუ სოციალურ მდგომარეობას“.

ეს არის ამონარიდი იმ სარჩელიდან, რომელიც მერი ბიგვამ ასევე თვითონ დაწერა და რომელიც მოსამართლიდან მოსამართლეზე გადადის, თუმცა მისი განხილვის დაწყებას ჯერჯერობით საშველი არ დაადგა. ამის მიუხედავად, მერი ბიგვაა არ ნებდება. მას მიაჩნია, რომ ის არა ადამიანის, არამედ ადამიანების უფლებების დასაცავად იბრძვის. როდესაც ბიუროკრატიული ზღუდეების გზაზე გადახდენილ ისტორიებს იხსენებს, ყველაზე ემოციურად არა საკუთარი თავგადასავალი, არამედ ის მცირეწლოვანი ბავშვები თუ საკაცებით მოყვანილი მოხუცები აგონდება, რომლებიც მასთან ერთად დევნილთა გრძელ რიგებში არა საათობით, არამედ დღეობითაც მდგარან, მერი ბიგვაა ფიქრობს, რომ მისი გამარჯვება ყველა დევნილის გამარჯვება იქნება, მერი ბიგვაა ბრძოლის შეწყვეტას არ აპირებს...

■ მერის და ბელორუსში იყო გათხოვილი და მერიმაც მასთან წასვლა გადაწყვიტა. ოთხი დღე ბილეთის აღებამდე ქუჩაში მოუნია ცხოვრება, ლამებს რკინიგზის სადგურში ათენებდა. ასეთ დღეში ათასობით დევნილი იყო. მეოთხე დღეს როსტოვამდე ბილეთი მისცეს და მანაც საქართველო დატოვა – „ეს ჩვენი, დევნილების გაძევება უფრო ჰგავდა სამშობლოდან, ვიდრე მთავრობის ზრუნვას და დახმარებას მისი მოქალაქეებისთვის. ასე, მეორეჯერ განმდევნეს – ჯერ სოხუმიდან და მერე სულაც საქართველოდან“.

დავნიობის 22 ნაღონაი

სოფო აფციაური, ლევან ხერხეულიძე

“ჩვენ ერთი დიდი თამაშის მონაწილეები ვიყავით” – ეს სიტყვები თბილისში, რკინიგზის ქუჩაზე, დევნილთა დასახლებაში მცხოვრებმა კაცმა გეოთხრა. 22 წლის წინ მას მოულოდნელად იარაღის ხელში ადგა მოუწია და თავისი ნაცნობების, მეზობლებისა და მეგობრების პარისპორ ომში აღმოჩნდა. ამ ადამიანებმა თავის სახლთან ერთად, მთელი განუღწევი ცხოვრება იქ დატოვეს. თბილისსა და ქვეყნის სხვადასხვა რეგიონში ჩამოვიდნენ და ყველაფრის თავიდან დანებება მოუხდათ.

2008 წელს აფეთქების ომმა კიდევ ერთხელ შეგვახსენა, რომ შესაძლოა, საკუთარი საცხოვრებლის, ბავშვობისა და წარსულის დატოვება გათვლილი და სულ სხვა, შენთვის უცხო გარემოში გადაგისროლონ.

ეს ფოტოსტორიები აფხაზეთიდან და ცხინვალის რეგიონიდან დევნილ ადამიანებზეა. ადამიანებზე, რომლებიც ომმა ერთი სტატუსის – დევნილობის” ქვეშ მოაქცია. ესაა მეგობრუბობა, როდესაც ცხოვრების დინამიკურობის მოხსენიებად, წარსულის უნებური ტყვე რჩები.

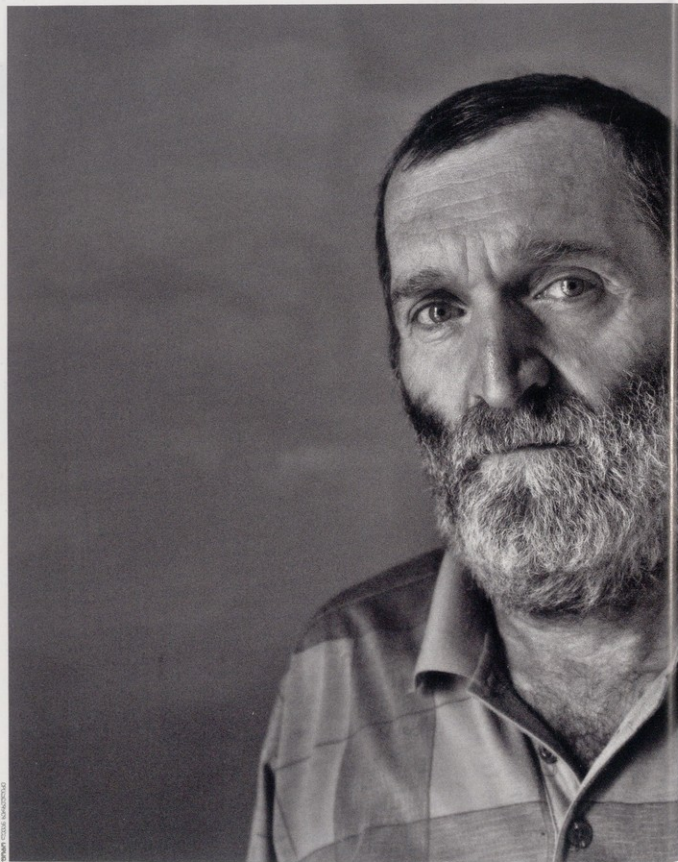
“რომ მიიხრან, გზა გაიხსნა ცხინვალში, არც დაფიქრდები. შუა ღამე რომ იყოს, ადევნი და წავალ. შენ ნატრებიან ჩემი ნათესალები, ჩემი დები და მშა”.

ამ ადამიანების ოცნება მათ წინამეგობრულ აღმართული დიდი კედლის დახვეწვაა.

PHOTO: SOFIA AFSCHEVA

ტარილ პალაძის
თბილისი, რკინიგზის ქუჩა

„ამი მოულოდნელად დაინერო. სამსახურის მერე სახლში რომ მივდიოდი, ბაზარში პროდუქტის საყიდლად შევიარე, გაზზე კი უკვე ადგამ პოეტიკებს შევიარე ხე. სამინდობა იყო, მეზობლები, ახლო ბუდეები ერთმანეთს ეცხროდი...“.

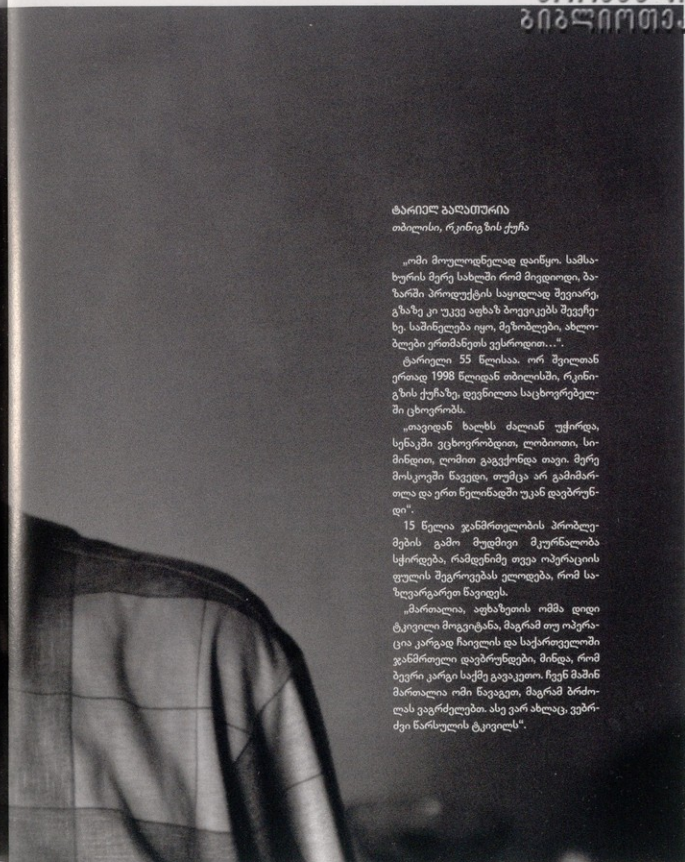
ტარილი 55 წლისაა. ორ შვილიან ერიად 1988 წლიდან თბილისში, რკინიგზის ქუჩაზე, დევნილთა საცხოვრებელში ცხოვრობს.

„თავიდან ხალხს ძალიან უჭირდა, სენაკში ეცხოვრობდით, ლიბოთი, სიმინდით, ღობით გაგეჭონდა თავი. მერე მოსკოვში წავედი, თუმცა არ გამიმართლა და ერთი წელიწადში უკან დავბრუნდი“.

15 წელია ჯანმრთელობის პრობლემების გამო მუდმივი მკურნალობა სჭირდება, რამდენიმე თვეა ოპერაციის ფულის შეგროვებას ელოდება, რომ საზღვარგარეშე წავიდეს.

„მართალია, აფხაზეთის ომმა დიდი ტკივილი მოგვიტანა, მაგრამ თუ ოპერაცია კარგად ჩაივლის და საქართველოში ჯანმრთელი დაბრუნდებო, მინდა, რომ ბევრი კარგი საქმე გააკეთო. ჩვენ მამინ მართალია ომი წავადე, მაგრამ პრიობლას ვაგრძელები. ასე ვარ ახლაც, ვებრძვი წარსულის ტკივილს“.

სურათი: ილია ბერიძე

SHERIDAN / GETTY IMAGES

როსა ხაბაღიძე-მზარეულიძე
 ელზა მზარეულიძე
 დახით დოსაძე
პრიტილ მზარეულიძე
 სოფელი სკრა

„18 წელი სულ სწოლები იყო ჩვენს სეზონში, ამიტომ დაძაბულ სიტუაციას შექვეყნები უყავით. იმ ღამეს გარეთ ვისხედით და ღობის ვარჩევდით. მოულოდნელად, ენობი ჭურჭი ჩამოვარდა და ისეთი ხმა შეიწინა, 3 კვირა სძენა დამიშვეთიდა“.

როსა ხაბაღიძე-მზარეულიძე იმავე 35 წელი ქორწინებულ განყოფილებაში მუშაობდა: „წინმეუღლეა არ შეიწინა, სამკურნალოდ ოსი მივიდოდა თუ ქართველი. ყველას ვემსახურებოდი“.

8 ავგისტოს ფეხით ნამოედნენ, თავიდან საგარეოში ცხოვრობდნენ.

უკვე ერთი წელი გორში მოხუცებულ ქმარიან, შუღლიან, სიძესთან და ორ შუალი-შვილიან ერთად კოტეჯშია.

და-მა ცინივალში ჰყავს: „ტილდოვნი თ გეორგტატები ხოლმე, ძალიან მენატრებოდა. დედა ერთი წლის წინ იქ გარდაიცვალა და მის საფლავზეც არ ვყოფილვარ“.

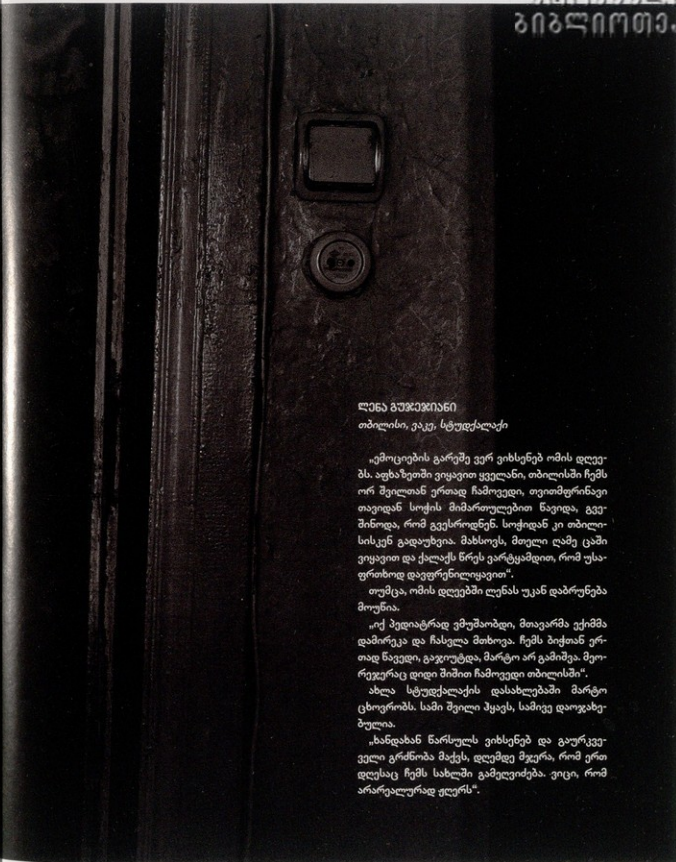
დაბრუნებაზე ხშირად ფიქრობს, მაგრამ ამის გულის ვერ პოულობს.

„ქართველებს და ოსებს შორევალი... როგორ შერეოდნენ, თუ ჩვენ შორის მისვლა-მისვლა არ იქნება. შუალისის რომ მიიზრინ, დაბრუნება შეიძლება, არც დაფიქრდები, ავადები და ფეხით წავალ“.

PHOTO BY JEFFREY M. HARRIS

ლენა გუჯაშვიანი
თბილისი, ვაკე, სტუდენტული

„ემოციების გარეშე ვერ ვიხსენებ ომის დღეებს. აფხაზეთში ვიყავით დედლანი, თბილისში ჩემს ორ შვილთან ერთად ჩამოვდელი, დეიმიფრინავი თავიდან სოჭის შემართულუბითი წავიდა, გვეშინოდა, რომ გვეწროდნენ, სოჭიდან კი თბილისისკენ გადაუბნია. მახსოვს, შიშული დამეცაში ვიყავით და ტალღის წრეს ვარტყამდით, რომ უსაფრთხოდ დავფრენილიყავით“.

თუმცა, ომის დღეებში ლენას უკან დაბრუნება მოუწია.

„იქ შედიან და ვეუშობიდი, მთავარმა ექიმმა დამირეკა და ჩასვლა მისივითა. ჩემს ზოქთან ერთად წავიდი, გაჯიუტდა, მარტი არ გამიშვა. მეორეუკრავ დიდი შიშით ჩამოვდი თბილისში“.

ახლა სტუდენტების დასახლებაში მარტო ცხოვრობს. სამი შვილი შყავს, სამივე დაოჯახებულია.

„ხანდახან წარსულის ეხსენებ და გაურკვეველი გრძობა მატყს, დღემდე შურად, რომ ერთი დღესაც ჩემს სახლში გამეღვიძება. ვიცი, რომ არარეალურად ვფერს“.

ლიანა ბიძინაშვილი
 მიხეილ ბიძინაშვილი
 სოფელი სერა

„1995 წლამდე თბილისში ვცხოვრობდით, შვილები სწავლობდნენ, მაგრამ როგორც კი პენსიაზე გავდივით, არსებობა შეუძლებელი გახდა და მშობლიურ სოფელს დავებრუნეთ“.

საცხენეთში ლიანა და მიხეილ მარტო ცხოვრობდნენ, ამბობენ, რომ ძალიან ღარიბი სოფელი იყო, ამიტომ მხოლოდ მესაქონლეობით გაპტინდით თავი.

2008 წლის ომის დროს, 16 აგვისტოს მიხეილ მეზობელ კაცებთან ერთად ფეხით თბილისში წამოვიდა. ლიანას კი დარჩენა მოუწია.

„ფეხით ვერ დავდიოდი, ტრანსპორტი კი აღარ იყო. 8 სექტემბრამდე სოფელში დავრჩი. ოსები მოდიოდნენ და შეკითხვებდნენ, რატომ არ მიდიხარ, მარტო არ გეშინიათ? სოფელის არ მეშინოდა, უბრალოდ, ვერ ვუყუარებდი, რომ ანადგურებდნენ სოფელს, როგორ ერეკებოდნენ ჩვენს გაზრდილ საქონელს“.

8 სექტემბერს კი ლიანა წითელი ჯურის მანქანამ გამოიყვანა და ახლა გორში, ქვართან ურთავდა.

მედიკალიზაცია

თინათინ მანუჩარაძე
 თაბარ ბასიძის ძალი
 ბასიძის ძალი
 სოფელი სკრა

2008 წლის ომამდე დიდი ლაბების ხეობაში, სოფელ ქურთაში ცხოვრობდნენ.

„მასობის, ლამე დანერო სროლენი, მეორე სართულზე გვექანა, მოულოდნელად მთელი ცა განითლდა. 9 აგვისტოს დიდ, ცემენტთან სატერითო მანქანაში ჩავსხედით, ძირს ვინძეთი, დედა გადაგვეფარა და ასე გამოვედით იქიდან. მამა არ წამოგვეყვა, მვედარი გვეგონა უკვე. 14 აგვისტოს კი დეხით გადმოვიდა“, – იხსენებს 19 წლის თამარი.

სოფელში დიდი სახლი და მანქანა დატოვეს თბილისში ვაკის პარკთან დევენილია საერთო საცხოვრებელი მოუწინდნენ. 2013 წლის დეკემბერიდან კი გორში, დევენილებისთვის ამუშავებულ კოლექტში ცხოვრობენ. ოჯახში სულ ხუთნი არიან, მათგან არც ერთი არ მუშაობს. ერთადერთი შუშისავალი სოციალური დახმარებაა, ბაღში კი ლობიო მოჰყავთ.

6160 ასახვები
თბილისი, ბაგები, სტუდენტები

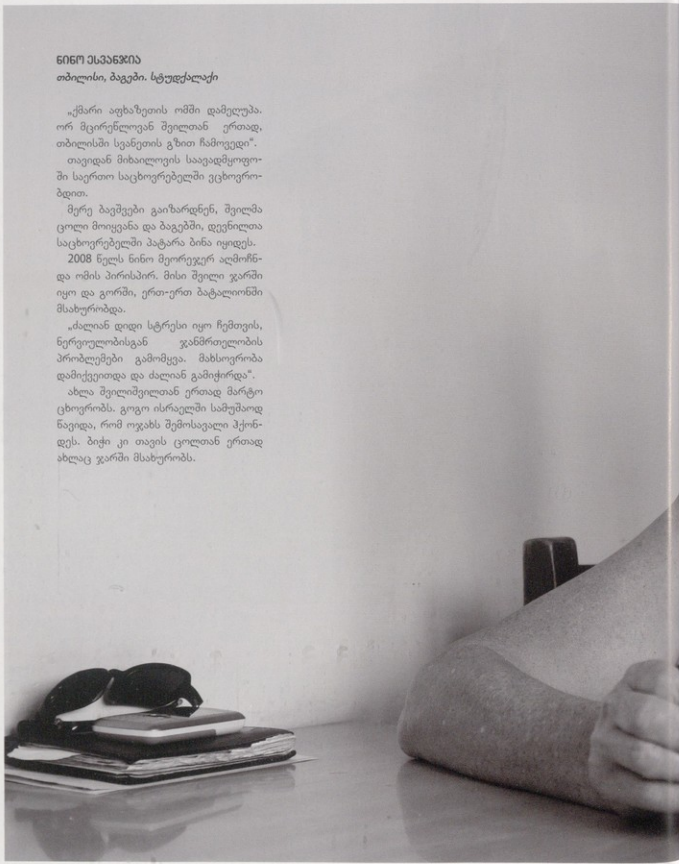
„ქმარი აუზაზეთის ომში დაბეჭდა. ორ მცირეწლოვან შვილთან ერთად, თბილისში სვანეთის გზით ჩამოვედი“. თავიდან მიხაილოვის საგვადმყოფოში საერთო საცხოვრებელში ეცხოვრებოდა.

მერე ბავშვები გაიზარდნენ, შვილმა ცოლი მოიყვანა და ბაგებში, დევნილია საცხოვრებელში პატარა ბინა იყიდა.

2008 წელს ნინო მეორეჯერ აღმოჩნდა ომის პირისპირ. მისი შვილი ჯარში იყო და ვორში, ერთ-ერთ ბატალიონში მსახურობდა.

„ძალიან დიდი სტრესი იყო ჩემთვის, ნერვულობისგან უკანმართლობის პრობლემები გამომცდა. მასსოფრობა დამიქვიოდა და ძალიან გამიჭირდა“.

ახლა შელდშვილთან ერთად მარტო ცხოვრობს. გოგო ისრანელში სამუშაოდ წავიდა, რომ ოჯახს შემოსავალი ჰქონოდა. ბიჭი კი თავის ცოლთან ერთად ახლაც ჯარში მსახურობს.

მედიკალიზაცია

მარინა იორაშვილი
 ახლანა და იხლა კასრადები
 სოფელი სკრა

„ქემში საგანმცოდნეო გეგმაში
 იმის დროს ქორუგებს დეკრი-
 ლების მუხრანობაში ვეხმარებიდი.
 7 აგვისტოს იქ ვიყავი, უკან გამოსვლა
 ძალიან გავეჭირდა. ამიტომ, მთელი
 ოფები ტყის გაველი, ფეხით წამოვე-
 დით“.

მარინე ახლა გორში, სოფელ სკრაში
 მუშაობს, რასლიან და 2 მცირეწლი-
 ვან შვილი-შვილიან ერთად კოტეჯში
 ცხოვრობს.

ამბობს, რომ აქ ცხოვრება ძალიან
 უფირს, უფირს იმის გახსენება, რომ
 ქემში მინისტრის შემდეგ სახლის
 თავიდან აუნება მოუნია, ომმა კი ეს
 ცველადგორ მგორეჯერ გაუნადგურა.

კითხვაზე აქვს თუ არა თავის სო-
 ფელში დაბრუნების იმედი, პასუხი არ
 გაანია: „უიმედოდ ვარ, უბრალოდ,
 სხვა გზა არ მაქვს. ცხოვრება გრძელ-
 დება და ჩვენი ვაგრძელებთ ამასთან
 შეგუებას“.

SPINART PHOTOGRAPHY

მირაზ ჯანაშვილია
 ლალი კოძეშა
 თბილისი, რკინიგზის ქუჩა,
 დვენილია დასახლება

აფხაზეთის ომის დროს 35 წლის იყო. ბატალიონის ოცმეოთრად დანიშნა და ფეხში დაიჭრა. ვერ წარმოიდგენდა, რომ ყველაფერი ასე გართულდებოდა და ამდენ ხანს გასტანდა. მერამ ყველაზე რთული მანც, აფხაზეთიდან სვანეთამდე გადმოსასვლელი გზა იყო. სვანეთში რამდენი დხოვოცღოც ვნახე, აფხაზეთში ამის ნახევაოც არ მინახავს. ახლაც მუსიზმრება მიმეჩტია, როცა სვანეთში ჩვენმა ხელისუფლებამ პური მოგვტანა, ერთ დიდ ორმოში ჩაყარა და იძულებულიყ ვაგვხანდა, საკვეთი იქიდან ამოგვეხადა”.

მერასა და ლალის ორი შვილი ჰყავთ. ომის მერე სენაკში ცხოვრობდნენ: „ერთი ოთახში პატარა ლეობზე 4 ადამიანს გვეყვინა ხოლმე”.

მერე თბილისში, რკინიგზის ქუჩაზე გადმოვიდნენ:

„თავიდან ძალიან ვაგვიჭირდა, ერთი თბილისელი მეზობელი გვეყავდა, თვითონაც არავფერი გააჩნდა, მავრამ რითიც შეეძლო ყველანაირად გვერადმი დავგავადა”.

ოჯახში მერაბის და ლალის უმცროსი ბიჭი მუშაობს მხოლოდ, 26 წლისაა და ბაზალეთში, ვარში მსახურობს.

მერაბი აზრობს, რომ აფხაზეთის ომში მებრძოლები ერთი დიდი თამაშის მონაწილეები იყვნენ. „ჩვენი მომავალი ხელისუფლებამი შევუბნა უცხო ადამიანებმა გადაწყვიტეს”.

ხარბონ ბიბინაშვილი
სოფელი სკრა

„საცხენეთში დიდი და კარგი სახლი მქონდა. საქონელი, ხარბი, ძროხები... ძნელია საკუთარი თვალთი იმის ყურება, როგორ იწვება შენი სახლი, შენი ეზო და ბაღი“.

2008 წლის იმის დროს, ერთი თვე თავისი საცხოვრებელი ევრო მიიტოვა. ახლა სოფელ სკრაში პატარა კოტეჯში მუდღებთან და 84 წლის ცოლთან ერთადგა გარეთ ცხელა, ეზოში გასარჩევად ლობიოა გაშლული. უწელიშას უჩივის. ამბობს, რომ იქ, საცხენეთში სულ სხვანაირი შავა იყო, ყველაფერი მოდიოდა: აქ წყალი რომ მოედის, ბავშვებით გვიხარია“.

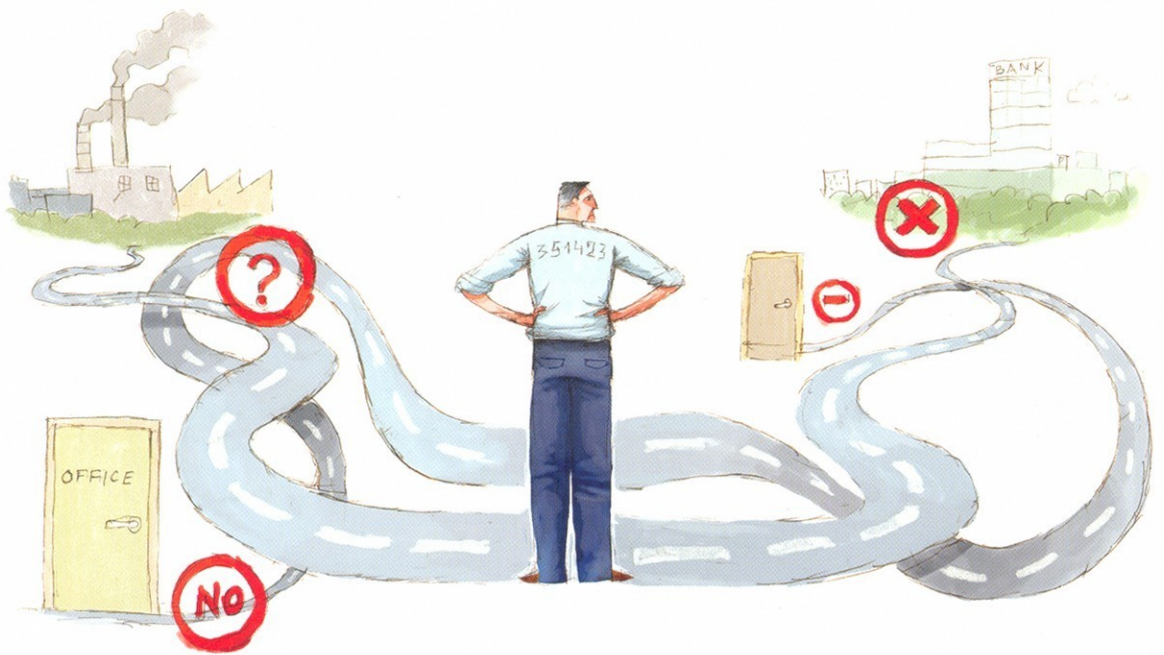

ნასამახოლობა = ემუშავოობას?

ხელისუფლების შეცვლისა და მასობრივი ამნისტიის შემდეგ სასჯელალსრულების დაწესებულება 14 000-მდე პატიმარმა დატოვა. ციხეებს სხვადასხვა მიზეზით პატიმრები ყოველდღიურადაც ტოვებენ. ცხოვრებას კი ნასამართლევის სტატუსით აგრძელებენ. ეს ის სტიგმაა, რის გამოც მათ სოციალურ ურთიერთობებშიც და დასაქმებაშიც პრობლემები ექმნებათ. საზოგადოებისა და სახელმწიფოს მხრიდან უარყოფა კი, ხშირ შემთხვევაში, ხელახალი დანაშაულის ჩადენის მიზეზი ხდება.

ქეთევან ღვედაშვილი

„ყველაზე მეტად გული იმაზე მწყდება, რომ სახელმწიფო არაფერს აკეთებს იმ ახალგაზრდისთვის, რომელიც ასე მონდომებულია, რომ თავისი საქმე აკეთოს, ოჯახის კეთილდღეობაზე იზრუნოს და სხვებსაც დაეხმაროს. მე ვფიქრობ, ჩემს შემთხვევაში სახელმწიფო თავის ერთ-ერთ მოქალაქეს ხელს ჰკრავს. ისეთი შთაბეჭდილება მრჩება, რომ მას არ ვჭირდები და ყველაზე მეტად ეს მთრგუნავს“.

36 წლის გაგა ჭიხორიამ სასჯელალსრულების დაწესებულება 2013

წლის თებერვალში დატოვა. ე.წ. ორთაჭალის კრიტიკი სამწელიწადნახევრის გატარების შემდეგ გარეთ მას შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე დედ-მამა, უმუშევარი მეუღლე და მცირეწლოვანი შვილი დახვდა.

იმის გათვალისწინებით, რომ მის მშობლებს ყოველთვიურად 300-400 ლარის წამლები სჭირდებოდათ, გაგასთვის ყველაზე მნიშვნელოვანი სასახურის პოვნა იყო. შემდეგ კი მის ოჯახს ორი ტყუპი გოგონა შეემატა და ეს საკითხი მისთვის კიდევ უფრო მნიშვნელოვანი გახდა.

როგორც თვითონ იხსენებს, გათავისუფლებიდან მესამე დღესვე იუსტიციის სახლში, დანაშაულის პრევენციის ცენტრში მივიდა. როგორც ამბობს, კარგად მიიღეს, ფსიქოლოგთან გაგზავნეს, შესაბამისი გამოკვლევა ჩაუტარეს და წალმებიტაც დაეხმარნენ. ცენტრში ზოგადი უნარების განვითარების ტრენინგიც გაიარა. მაგრამ ვერ მიიღო ის, რაც ყველაზე მეტად უნდოდა – სამსახური. ამბობს, რომ ცენტრის თანამშრომლებმა, მონდომების მიუხედავად, ეს ვერ შეძლეს, რადგან შესაბამისი ბაზა არ

აქვთ. იქ გასაუბრებაც გაიარა და დაპირებაც მიიღო, რომ მისი უნარების შესაბამისი სამსახურის გამოჩენისთანავე დაუკავშირდებოდნენ.

„გათავისებული მაქვს, რომ ვინც არ უნდა მოვიდეს ხელისუფლებაში, ვერაფერს პირში ლუკმას ვერ ჩაგიდებს. შენი თავი თვითონ უნდა არჩინო. მეც მხოლოდ იმას ვითხოვ სახელმწიფოსგან, რომ მუშაობის შესაძლებლობა მომცეს. მეტი არაფერი მინდა“, – ამბობს გაგა ჭიხორია.

ის იხსენებს, რომ ციხიდან გამოსვლამდე რამდენიმე ხნით ადრე პატიმრებმა თეა ნულუკიანის ნერილი მიიღეს, სადაც ის მათ გვერდში დგომას ჰპირდებოდა.

„იმ განცდით გამოვედი იქიდან, რომ ჩემს უკან სახელმწიფო იდგა. ვილატეები ფიქრობდნენ ჩემზე და ათასობით ჩემნაირ ადამიანზე“.

„C ჰეპატიტის“ მატარებელი ყოფილი მსჯავრდებულისთვის გაუგებარია ისიც, მკურნალობაზე 60%-იანი ფასდაკლებით როგორ უნდა ისარგებლოს, როცა დარჩენილი 40%-ის გადახდა არ შეუძლია.

გაგა ჭიხორიასთვის საჯარო სამსახურის კარი მას შემდეგაც დახურული დარჩა, რაც ყოფილმა პრეზიდენტმა ნასამარლთობა მოუხსნა. მანამდე კი, ჯერ კიდევ ნასამარტლობის მქონემ, დასაქმების თხოვნით სასჯელალსრულების მინისტრის მოადგილეს, გოგა გიორგაძეს მიმართა. მან განუმარტა, რომ მისთვის იმ ეტაპზე მხოლოდ მშენებლობაზე მუშაობა იყო შესაძლებელი.

იმ პერიოდში ქავთარაძის ქუჩაზე სამინისტროს ახალი შენობა შენდებოდა და მან იქ ე.წ. შავ მუშად დაიწყო მუშაობა. ამბობს, რომ დილის 9-ის ნახევრიდან საღამოს 9-ის ნახევრამდე 20 ლარად მუშაობდა და მიუხედავად ამისა, კმაყოფილი იყო „ეს მაინც რომ ჰქონდა“. მგზავრობისა და კვების მინიმალური ხარჯისგან მორჩენილი თანხა ორსულ მეუღლესთან და ავადმყოფ მშობლებთან მიჰქონდა.

„არცერთ საქმეს არ ვთაკილობ. არცერთი საქმე არ მგონია დამამ-

ცირებელი. ღირსების შეურაცხყოფა ჩემი აზრით ისაა, ქუჩაში ხელგანწვდილი იდგე და ვილატას სიგარეტი სთხოვო“.

ამ დროებითი სამსახურის შემდეგ ცოტა ხანს მეგობრის კაფეში მუშაობდა, მაგრამ მართვის მოწმობის არქონის გამო დიდხანს დარჩენა იქაც ვერ შეძლო. ამის შემდეგ, მუდმივად სამსახურის ძიებაში მყოფმა, თვითმმართველობის არჩევნების წინა პერიოდში „ქართული ოცნების“ აგიტატორად დაიწყო მუშაობა. ამბობს,

■ „გათავისებული მაქვს, რომ ვინც არ უნდა მოვიდეს ხელისუფლებაში, ვერაფერს ლუკმას ვერ ჩაგიდებს პირში. შენი თავი თვითონ უნდა არჩინო. მეც მხოლოდ იმას ვითხოვ სახელმწიფოსგან, რომ მუშაობის შესაძლებლობა მომცეს. მეტი არაფერი მინდა“, – აღნიშნავს „ლიბერალთან“ საუბრისას გაგა ჭიხორია.

რომ მიღებულ 150 ლარად მხოლოდ ელემენტარული საჭიროებების დაკმაყოფილებას ახერხებდა და ისიც მხოლოდ დროებით.

არ იცის, მომავალში რა იქნება, თუმცა იმედს მაინც არ კარგავს. ციხეში გატარებული დროის ასანაზღაურებლად გაგა მაგისტრატურაში ჩააბარა, 100%-იანი დაფინანსებაც მიიღო და ახლა უკვე მეორე კურსის სტუდენტია. იმედოვნებს, რომ ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ ახალი კანონის ძალაში შესვლის შემდეგ დასაქმებას შეძლებს. რადგან როგორც თვითონ ამბობს, არც ტესტირების ემინია და საკუთარ შესაძლებლობებშიც დარწმუნებულია.

„მომავლის იმედი მაშინაც კი არ დამიკარგავს, როცა ორთაჭალის „კრიტიკი“ ვიყავი და 5-6 ადამიანი

გავეშებული მირტყამდა. ვიცი, რომ თუკი სწორად და პატიოსნად ვიცხოვრებ, მერე ყველაფერი კარგად იქნება, მაგრამ ეს მერე როდის დადგება, არ ვიცი“.

გაგა ჭიხორიას მსგავსად უმუშევრობა სხვა ბევრი პატიმრის ერთ-ერთი მთავარი პრობლემაა. იმ ფონზე, როცა ქვეყანაში უმუშევრობის პრობლემა ასე მწვავედ დგას, ყოფილი პატიმრებისთვის დასაქმება კიდევ უფრო რთულია.

ამის პირველი და ძირითადი მიზეზი ნასამარტლობის სტიგმაა. ყოფილ პატიმარს ან პატიმრობის გარეშე ნასამარტლევ პირს საზოგადოება ნაკლებად ენდობა. დამსაქმებელს უჭირს თუნდაც ნასამარტლობამოხსნილ, მაგრამ ნარსულში ციხეში მყოფ ადამიანს ნდობა გამოუცხადოს.

დასაქმებისას კიდევ ერთი პრობლემა საჭირო უნარების არქონაა. ვინც ციხეში დიდ დროს ატარებს, გათავისუფლების შემდეგ ახალ სამუშაო პირობებზე მორგება უჭირს, რადგან დამსაქმებლის მოთხოვნების შესაბამისი უნარ-ჩვევები აღარ აქვს.

„დემოკრატიის ინსტიტუტის“ აღმასრულებელი დირექტორი გენადი გელაძე ამბობს, რომ სახელმწიფოს როლი ამ პროცესში გადამწყვეტია, რადგან სწორედ მან უნდა დაადგინოს ყოფილ პატიმართა საჭიროებები, შემდგომ საჭირო უნარ-ჩვევის შექმნაში დაეხმაროს და მათი დასაქმებისთვის შესაბამისი გარემო შექმნას.

გენადი გელაძე ამბობს, რომ სასურველია, თუ პატიმართა საჭიროებები სასჯელალსრულების დაწესებულებაში ყოფნისას შეფასდება. მისი შეფასებით, სახელმწიფოს დახმარება ყოფილ მსჯავრდებულთათვის ხარისხიანი განათლების მიღებას შეუწყობს ხელს: „ამას სჭირდება არა მხოლოდ სახელმწიფოს ნება, არამედ შესაბამისი ფინანსური რესურსებიც“.

გენადი გელაძე კერძო და საჯარო სექტორში დასაქმების შეზღუდვის სხვადასხვა ფაქტორზე საუბრობს. მისი თქმით, საჯარო სამსახურში თანამდებობების თითქმის უმრავლესობაზე ნასამარტლევ პირს დანიშვნა

აკრძალულია. ეს შეზღუდვა კერძო სექტორზე არ ვრცელდება. თუმცა ის ფაქტი, რომ კერძო კომპანიები ანკეტის შევსებისას ნასამართლეობის შესახებ ინფორმაციასაც ითხოვენ, შესაძლოა იმაზე მეტყველებდეს, რომ ნასამართლეობის მქონე პირს სასამხურში არ აიყვანენ.

გენო გელაძე მიიჩნევს, რომ მიუხედავად შეზღუდვებისა, საჯარო სექტორშიც მოიძებნება ისეთი ადგილები, სადაც ნასამართლევი პირზე აკრძალვა არ არის და მისი დასაქმება შეიძლება, კერძო სექტორს კი ამ მხრივ სრული თავისუფლება აქვს. მაგრამ იგი აღნიშნავს, რომ დამსაქმებლებისთვის წარსულში ნასამართლევი პირის დანიშვნა პრობლემურია.

კომპანია „ავერსის“ მარკეტინგისა და საზოგადოებასთან ურთიერთობის სამსახურის ხელმძღვანელი ლალი ბრეგვაძე „ლიბერალთან“ საუბრისას განმარტავს, რომ კომპანიაში დასაქმების მსურველი ანკეტის შევსებისას მისი ან მისი ოჯახის წევრების ნასამართლეობის შესახებ ინფორმაციას უთითებს.

ბრეგვაძე განმარტავს, რომ თანამშრომლების შერჩევისას ნასამართლეობის ფაქტორს აუცილებლად ითვალისწინებენ. თუმცა კარგი მონაცემების ქონის შემთხვევაში ამის გამო უარს არავის ეუბნებიან:

„როცა თანაბარ პირობებში არიან ნასამართლევი და არანასამართლევი პირი, მის წარსულს ვითვალისწინებთ და შესაძლოა, უპირატესობა არანასამართლევეს მივანიჭოთ. ალბათ ყველა ასე მოიქცეოდა. მაგრამ სხვა შემთხვევაში ნასამართლეობას ჩვენთვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა არ აქვს“.

ლალი ბრეგვაძის ინფორმაციით, ამჟამად „ავერსის“ დაცვის სამსახურში ბევრი წარსულში ნასამართლევი პირი მუშაობს.

განსხვავებული მიდგომა და პრაქტიკა აქვს ამ მხრივ „პროკრედიტ ბანკს“. როგორც მარკეტინგის განყოფილების უფროსი ნატო ბოჭორიშვილი „ლიბერალთან“ საუბრისას ამბობს, მათ წარსულში ნასამართლე-

ვი თანამშრომელი ჯერ არ ჰყოლიათ. მაგრამ განმარტავს, რომ თუკი მომავალში ასეთი შემთხვევა ექნებათ, გადაწყვეტილების მიღებისას პირის მიერ ჩადენილ დანაშაულსა და მის მიერ დასაკავებელ თანამდებობას გაითვალისწინებენ:

„ჩვენ აუცილებლად გავითვალისწინებთ იმას, თუ რა თანამდებობაზე ვნიშნავთ მათ და რაზე იყვნენ ნასამართლევები. ასე რომ, ცალსახად იმის თქმა, რომ ნასამართლევები არიან და არ ავიყვანთ, ასეთი მიდგომა არ გვაქვს“.

რაც შეეხება „საჯარო სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონს, მისი

■ დამსაქმებლებისა და საზოგადოების მხრიდან სტერეოტიპული დამოკიდებულების არსებობაზე მეტყველებს ის ფაქტიც, რომ სტაჟირების პროგრამის ფარგლებში დასაქმებული 20 ბენეფიციარიდან 6 ადამიანი პროცესს დისკრიმინაციული მიდგომის გამო გამოეთიშა.

მე-17 მუხლის თანახმად, საჯარო სამსახურში არ მიიღება პირი, თუ იგი ნასამართლევია განზრახ ჩადენილი დანაშაულისათვის და ნასამართლეობა მოხსნილი არა აქვს.

თუმცა არის შემთხვევები, როცა თავად ყოფილი მსჯავრდებულები ამბობენ დასაქმებაზე ან სწავლაზე უარს. გელაძე განმარტავს, რომ არ შეიძლება ეს ისე გავიგოთ, თითქოს მათ დასაქმება არ უნდათ. ის ამას საზოგადოებისა და დამსაქმებლის მხრიდან უნდობლობით ხსნის და ამბობს, რომ ყოფილი პატიმრები ამ დამოკიდებულებას გრძნობენ. გელაძე მიიჩნევს, რომ სახელმწიფო სწორედ იმ ადამიანებს უნდა დაეხ-

მაროს, ვისაც არაფრის იმედი აღარ აქვს.

სხვა შემთხვევაში დანაშაულის რეციდივის რისკი საკმაოდ დიდია. შემოსავლისა და სამსახურის გარეშე ყოფნა, შესაძლოა, განმეორებითი დანაშაულის ჩადენის მიზეზი გახდეს. ამის პრევენცია კი ციხეებში სხვადასხვა ხელობის სწავლებითაა შესაძლებელი.

გენადი გელაძე ამბობს, რომ საზოგადოებაში არსებული სტერეოტიპული განწყობის შეცვლა საინფორმაციო კამპანიითა და წარმატებული პრაქტიკით შეიძლება. ამაში კი ყველაზე დიდ როლს სახელმწიფოს ანიჭებს, რადგან მიიჩნევს, რომ მხოლოდ ცალკეული ორგანიზაციები ამას ვერ შეძლებენ.

გელაძე წარმატებული პრაქტიკის ერთ-ერთ მაგალითად ბათუმში არსებულ იმ სამშენებლო კომპანიებს ასახელებს, რომლებმაც ყოფილი მსჯავრდებულები დაასაქმეს. თავადაც აღნიშნავს, რომ მის მიერ დასაქმებული ყოფილი პატიმრებიდან განმეორებითი დანაშაული არავის ჩაუდენია და უფრო მეტიც, ისინი უფრო პასუხისმგებლიანები არიან, ვიდრე სხვა თანამშრომლები.

დამსაქმებლების სტერეოტიპულ განწყობაზე საუბრობს იუსტიციის სამინისტროს სსიპ „დანაშაულის პრევენციის ცენტრის“ დირექტორი ჯონი კვინიკაძე. ცენტრი 2012 წლის დეკემბრიდან რეაბილიტაცია-რესოციალიზაციის პროგრამას ახორციელებს. მისი ფუნქცია მხოლოდ პატიმართა რეაბილიტაცია-რესოციალიზაციაა, მაგრამ ცენტრის თანამშრომლები ცდილობენ, ყოფილ პატიმრებს დასაქმებაშიც შეუწყონ ხელი.

„ჩვენი მიზანია, რომ ამ ადამიანის ყველა უფლება და ამასთან, განმეორებითი დანაშაულისგან საზოგადოების უსაფრთხოება იყოს დაცული“.

პროგრამაში ჩართულ თანამშრომლებს სხვადასხვა დამსაქმებელთან აქვთ ურთიერთობა. მათ რამდენიმე ძირითადი მოთხოვნა აქვთ – პოტენციურ დასაქმებულს ფსიქიკური პრობლემები არ უნდა ჰქონდეს და

რეციდივისკენ მიდრეკილი არ უნდა იყოს. კომპანიების ნაწილი ცენტრის შეფასებებს ენდობა.

თუმცა არიან ისეთებიც, ვინც ყოფილ მსჯავრდებულთა დასაქმებისგან თავს იკავებენ. მათ წარსულში ნასამართლეთა პირის მიერ დანაშაულის რეციდივის ეშინათ. თანაც ფიქრობენ, რომ ყოფილ მსჯავრდებულს ციხეში რამდენიმე წლის გატარების გამო ფსიქიკა შერყეული ექნება.

იმის გამო, რომ საქართველოს შრომის ბაზრის საჭიროებების შესახებ სრულფასოვანი კვლევა არ არსებობს, პროგრამის ბენეფიციარებისთვის პროფესიის შერჩევა ორი კრიტერიუმით ხდება – მათ გადასამზადებლად შემოთავაზებული რესურსები და თავად ყოფილ მსჯავრდებულთა შესაძლებლობები: „ეს ორი თუ ერთმანეთს დაემთხვა, ბუნებრივია, ბენეფიციარი ამ კურსს დაესწრება“.

კომპიუტერული უნარები, ბიზნესის წარმოება, ბულალტერია, მეხათქამეობა, ლებვა, მეფილეობა, ჭერის გაკეთება და ა.შ. – ეს ის პროფესიებია, რისი დაუფლებაც პროგრამის ბენეფიციარებს შეუძლიათ.

დანაშაულის პრევენციის ცენტრის დირექტორის ინფორმაციით, მათი დახმარებით 90-მდე ბენეფიციარი დასაქმდა.

დამსაქმებლებისა და საზოგადოების მხრიდან სტერეოტიპული დამოკიდებულების არსებობაზე მეტყველებს ის ფაქტიც, რომ სტაჟირების პროგრამის ფარგლებში დასაქმებული 20 ბენეფიციარიდან 6 ადამიანი პროცესს დისკრიმინაციული მიდგომის გამო გამოეთიშა:

„საერთო შეხვედრა გვექონდა, რაღაცაზე დავრჩი ოთახში. რომ დაინახეს, მარტო ვრჩებოდი, ყველამ ყველაფერი გაიტანა ოთახიდან. როცა სხვები რჩებოდნენ მარტო და მე არ ვიყავი ოთახში, არავის არაფერი არ გაჰქონდაო. ეს იმდენად შეურაცხყოფელი აღმოჩნდა მისთვის, რომ ვეღარ გაძლო და წამოვიდა“, - იხსენებს ერთ-ერთი ბენეფიციარის ისტორიას ცენტრის დირექტორი.

თუმცა იგი აღნიშნავს, რომ არიან ისეთი კომპანიებიც, რომლებიც ცენტრს პატიმართა დასაქმებაში ხელს უწყობენ. ერთ-ერთი ასეთია სამშენებლო კომპანია „ჩეოჩო“. მისი მენეჯერი ვახტანგ ნიკოლავა ამბობს, რომ პროგრამაში ჩართვის ინიციატივა თავად კომპანიას გაუჩნდა. ფიქრობს, რომ ყოფილ პატიმართა დასაქმება ბიზნესის სოციალური პასუხისმგებლობაა.

სსიპ-ის თანამშრომლები ბენეფიციარების სიას აწვდიან, კომპანია კი მშენებლობაზე ასაქმებს მათ. „ჩეოჩო“-საც სხვა დამსაქმებლების მსგავსი მოთხოვნები აქვს და ამას ემატება მესამეც – ბენეფიციარი ნარკოტიკის მომხმარებელი არ უნდა იყოს.

ამ დრომდე კომპანიაში რეაბილიტაცია-რესოციალიზაციის პროგრამის 10-მდე ბენეფიციარი დასაქმდა. ნიკოლავას ინფორმაციით, ეს ადამიანები სხვა თანამშრომლებთან შედარებით უფრო მოტივირებულებიც არიან და მეტ პასუხისმგებლობასაც გრძნობენ. ერთი მათგანი საწყობის უფროსადაც დანიშნეს და ნიკოლავას შეფასებით, იგი საქმეს თავს ძალიან კარგად ართმევს.

„ამ ადამიანებმა დაიწყეს ახალი ცხოვრება და ამგვარად, აღარასდროს დაბრუნდებიან ციხეში“, - ამბობს კომპანიის მენეჯერი.

იგი ყოფილი მსჯავრდებულების დასაქმებისკენ ყველა კომპანიას მოუწოდებს და განმარტავს, რომ ეს ისევე ბიზნესისთვისაა სასიკეთო. ნიკოლავა მიიჩნევს, რომ ამით ადამიანებს დასაქმებაშიც ეხმარება და უსაფრთხო გარემოს შექმნასაც უწყობს ხელს:

„ერთი მხრივ, ბიზნესმა ხელი უნდა შეუწყოს ასეთი პროგრამების განვითარებას და მეორე მხრივ, ბიზნესმა უნდა იგრძნოს თავისი სოციალური პასუხისმგებლობა იმაზე, რაც ქვეყანაში ხდება, ანუ ადამიანების დასაქმებას და კრიმინოგენული მდგომარეობის გაუმჯობესებას უნდა შეუწყოს ხელი. მხოლოდ სახელმწიფოს მოქმედებებით სიტუაცია ვერ გამოსწორდება“.

საქართველოს შრომის კოდექსის მეორე მუხლის შესახებ პუნქტი შრომით და წინასახელშეკრულებო ურთიერთობებში ყოველგვარ დისკრიმინაციას კრძალავს. სხვა ნიშნებთან ერთად ეს პუნქტი სოციალური კუთვნილების გამო დისკრიმინაციის აკრძალვასაც ეხება.

შრომის კოდექსის მეორე მუხლის მეოთხე პუნქტი:

„დისკრიმინაციად ჩაითვლება პირის პირდაპირ ან არაპირდაპირ შევიწროება, რომელიც მიზნად ისახავს ან იწვევს მისთვის დამამინებელი, მტრული, დამამცირებელი, ღირსების შემლახავი ამ შეურაცხყოფელი გარემოს შექმნას, ან/და პირისთვის ისეთი პირობების შექმნა, რომლებიც პირდაპირ ან არაპირდაპირ აუარესებს მის მდგომარეობას ანალოგიურ პირობებში მყოფ სხვა პირთან შედარებით“.

რაც შეეხება ყოფილ მსჯავრდებულთა დასაქმების პროცესში სახელმწიფოს ვალდებულებას, კვინიკაძე აცხადებს, რომ იუსტიციის მინისტრის, თეა წულუკიანის მიერ პროგრამის დაფუძნება ამ ვალდებულების აღების ერთ-ერთი ნიშანია. იგი აღნიშნავს, რომ ამნისტიის შედეგად გათავისუფლებულთა რიცხვთან შედარებით მათი ბენეფიციარების რაოდენობა ძალიან მცირეა. მაგრამ აღნიშნავს, რომ მათი თანამშრომლების რაოდენობა იზრდება და ამით ბენეფიციართა რაოდენობაც გაიზრდება.

ჯონი კვინიკაძე მიიჩნევს, რომ მხოლოდ სახელმწიფო ყოფილ პატიმართა დასაქმების პროცესს ვერ გაუმკლავდება, ამ პორცესში პოტენციური დამსაქმებლებიც უნდა ჩაერთონ. საზოგადოება კი თავს მშვიდად მაშინ იგრძნობს, როცა ეცოდინება, რომ ყოფილი პატიმარი რეალიზებულია და დანაშაულის რეციდივის საფრთხე არ არსებობს. ■

Hennessy

პრემიალური ბრენდი ახალგაზრდა და წარმატებული ადამიანებისათვის

They wanna know who's my role model, It's in the brown bottle - Hennessy - ამჯერად ჯაზის ფონზე, ბათუმში, 2014 წლის შავი ზღვის ჯაზფესტივალზე.

ღია სივრცეში საგანგებოდ ფესტივალისათვის მოწყობილი სცენა, უამრავი ადამიანი წითელ ხალიჩაზე, Kool & the Gang-ის შესრულებით მიღებული სიამოვნება და ჰენესის მრავალფეროვანი კოქტეილები უკეთესი განწყობის შესაქმნელად:

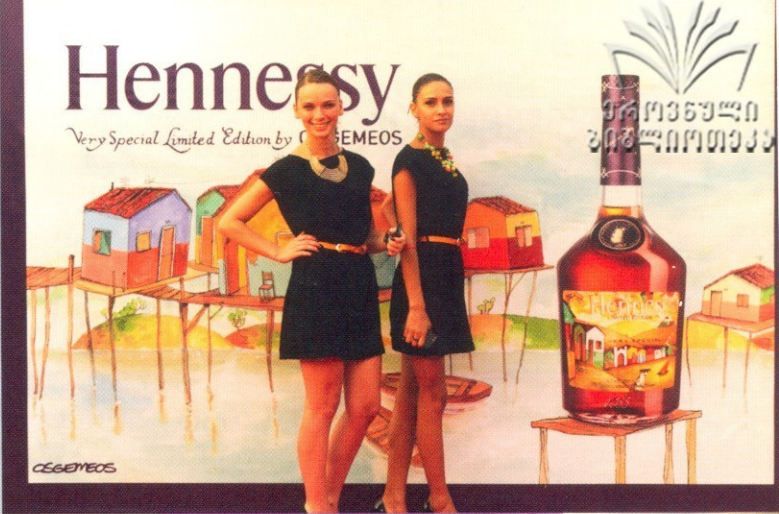
Hennessy Berry (ჰენესი მოცვი), Hennessy Apple (ჰენესი ვაშლი), Hennessy Ginjer (ჰენესი ჯანჯაფილი) და ექსკლუზიურად ჯაზფესტივალზე გამოტანილი ჰენესის ლიმიტირებული გამოშვება - Hennessy Os Gemeos, რომლის დიზაინიც ცნობილმა პორტუგალიელმა არტისტებმა შექმნეს (ამ უკანასკნელის შექმნა მომხმარებელს თბილისსა და ბათუმში მხოლოდ მაღაზიათა ქსელ „ვისკის სახლებში“ შეუძლია).

Hennessy უკვე მეორე წელია, Black Sea Jazz Festival-ის ერთ-ერთი პარტნიორია. წელს ის ფესტივალის ოფიციალურ სპონსორად წარსდგა, როგორც ექსკლუზიური სასმელი.

ჰენესი - უმაღლესი ხარისხის ფრანგული კონიაკი ერთ-ერთია იმ რამდენიმე ათეული ცნობილი ბრენდიდან, რომელთა დისტრიბუციასაც ქართულ ბაზარზე კომპანია International Brands Network აწარმოებს.

უკვე რამდენიმე წელია, Hennessy სხვადასხვა ქვეყანაში, მათ შორის საქართველოშიც, კულტურული ღონისძიებების (მუსიკა, მხატვრობა, კინო, თეატრი თუ სხვა) მხარდამჭერია. ამ მხრივ აღსანიშნავია - Hennessy Very Special, ბრენდის გამორჩეული წარმომადგენელი ეტიკეტზე დატანილი სამი ვარსკვლავით, ერთ-ერთი ყველაზე ძველი და სახელგანთქმული ფრანგული კონიაკი.

Hennessy Very Special ასამბლაჟი 40-ზე მეტი სახეობის 3-დან 7 წლამდე დაძველების კონიაკის სპირტს მოიცავს და მისი მთავარი მიმართულება კულტურულ ღონისძიებებთან არის დაკავშირებული. მომხმარებელთა კატეგორიაც შესაბამისი ჰყავს - ახალგაზრდა, წარმატებული ადამიანები.

ჯაბფესტივალი საქართველოში ერთ-ერთი ყველაზე მასშტაბური და საინტერესო პროექტია, რომელიც ყოველწლიურად იხვეწება და ჯაზის მოყვარულებს გამორჩეული კონცერტებით ანებივრებს, ფესტივალის სტუმრებს კი პრემიალურ სასმელს მეორე წელია კომპანია International Brands Network სთავაზობს.

წელს ჰენესი ჯაბფესტივალის ოფიციალურ სასმელად დასახელდა, ამიტომაც ეს პარტნიორობა, სავარაუდოდ, მომავალ წელსაც გაგრძელდება.

კომპანია International Brands Network-ში მიიჩნევენ, რომ საჭიროა ჰენესის, როგორც მიუწვდომელი, ძვირადღირებული კონიაკის, სტერეოტიპის დანგრევა, რომელიც მხოლოდ ასაკოვანმა ხალხმა უნდა დააგემოვნოს, რადგან ჰენესის კოქტილები, მსოფ-

ლიოში უკვე ცნობილი და პოპულარული ტრენდი, სპეციალურად ახალგაზრდა და წარმატებული ადამიანებისთვის არის შექმნილი.

Hennessy-ის, როგორც კულტურული ღონისძიებების ერთ-ერთი მთავარი პარტნიორის სამომავლო გეგმები მხოლოდ ჯაბფესტივალით არ შემოიფარგლება და ამ მიმართულებით საქართველოში არაერთი საინტერესო აქტივობაა დაგეგმილი.

მათ შორის არის დოკუმენტური ფილმი, რომელსაც მაყურებელი ნოემბრის ბოლოს იხილავს. გადაღება ამ ზაფხულს საფრანგეთში, კონიაკის რეგიონში - ჰენესის სამშობლოში გაიმართა. მანამდე ჰენესი თბილისის საერთაშორისო თეატრალური ფესტივალის სტუმრებსაც უმასპინძლებს. დაგეგმილია ასევე წვეულება მედიის წარმომადგენლებისთვის და დიდი საახალწლო ღონისძიება, რომელიც ამ პრემიალური ბრენდის ლოიალური მომხმარებლებისათვის გაიმართება.

ბაჯახები სამოგზაურო მდინარე

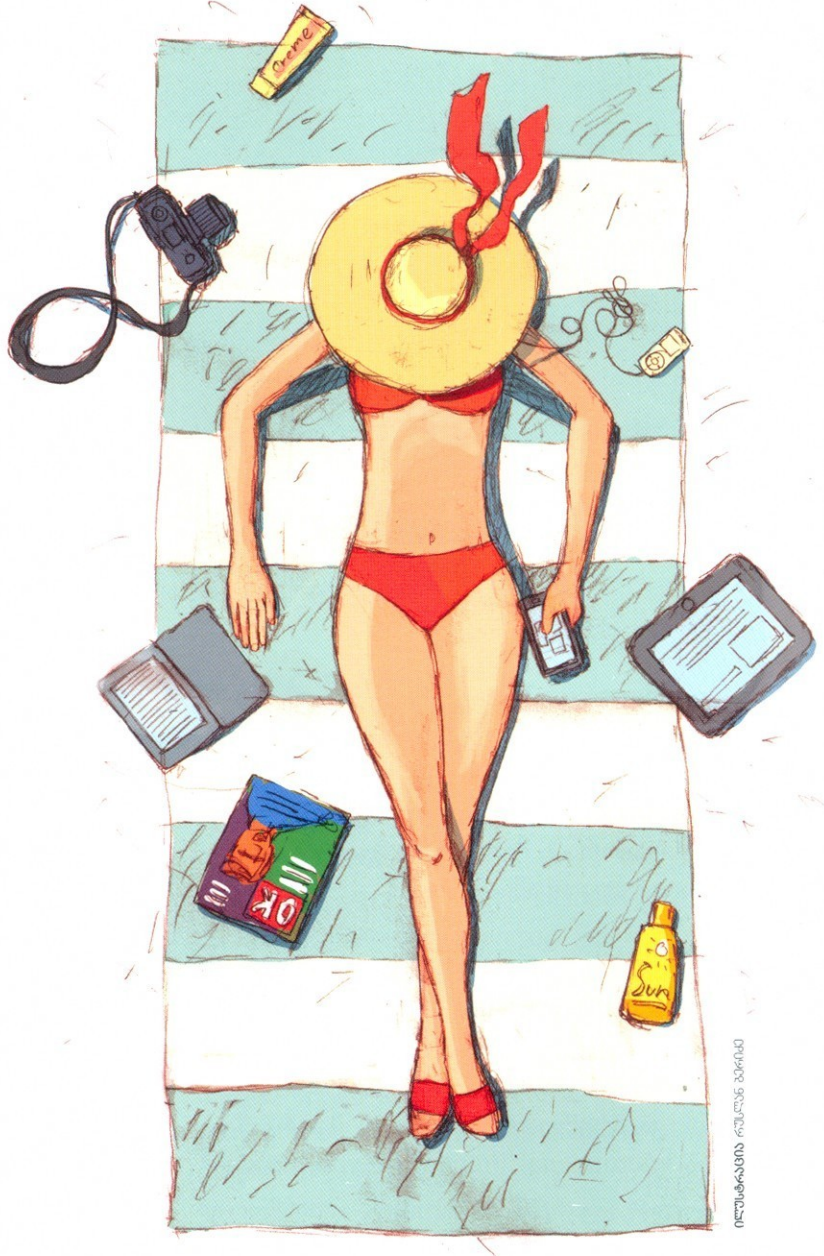
ნინო ნატროშვილი

სმარტფონი, პლანშეტი, ბუკრიდერი, ნოუტბუქი, ნეტბუქი, ფოტოაპარატი და მათი მეგობრები უკვე ბარგჩაღებულები არიან და სამოგზაუროდ ემზადებიან. დიას, სამოგზაუროდ და არა დასასვენებლად. მონყობილობებს შევბულება არ აქვთ, ისინი დასვენების დროსაც მუშაობენ.

თანამედროვე ადამიანების ცხოვრებაში სულ უფრო იზრდება იმ გაჯეტების რიცხვი, რომელთა გარეშეც ყოველდღიურობა თითქმის წარმოუდგენელია. დღეს ყველანი ჩვენი ტექნიკური „აღჭურვილობით“ დავდივართ და მათი სახლში დატოვება შევბულების დროსაც არ გვსურს.

TripAdvisor-ის კვლევის მონაცემებით, რომელიც გასულ წელს ჩატარდა, სამოგზაუროდ წასული ადამიანების 87% მობილურ კავშირს შევბულების დროს აუცილებლად იყენებს. იგივე გამოკითხვის მიხედვით, ტურისტები აქტიურად სარგებლობენ სოციალური მედიითაც და მათი დახმარებით მეგობრებს საკუთარ შთაბეჭდილებებს, ფოტოებსა და ვიდეოებს ოპერატიულად უზიარებენ. აქტუალური და პოპულარულია ინტერნეტში სხვადასხვა ღირსშესანიშნაობების, გასართობი ადგილების რეკომენდაციებისა და სასტუმროების შეფასებების ძიებაც. განსაკუთრებით აქტიურები არიან 18-დან 24 წლამდე ასაკის რესპონდენტები. მათი 95% მოგზაურობისას მობილური მონყობილობებით სისტემატურად სარგებლობს, განსაკუთრებით პოპულარული კი სმარტფონები და პლანშეტური კომპიუტერებია.

ჩვეულებრივ, როცა რომელიმე მონყობილობას ყიდულობთ, ყურადღებას მის ფასს, ხარისხსა და ფუნქციონალს აქცევთ, თუმცა როცა დასასვენებლად მიდხართ და ბარგის ტარებაც გინევთ, მნიშვნელოვანი უკვე მათი ზომა,

ილუსტრაცია: ნინო ნატროშვილი

წონა და კომპაქტურობაც ხდება. მოკლედ, ყველა მონყობილობის ერთად წაღება მარტივი არ არის. თანაც, ყველა ადამიანს მისთვის საყვარელი გაჯეტი აქვს, თუმცა არსებობს უნივერსალური, სასარგებლო ფუნქციონალის მონყობილობები, რომელ-

თა დახმარებითაც მოგზაურობა სულ სხვა ელფერს იღებს: მათი წყალობით, თვითმფრინავში ხანგრძლივი ფრენა თუ ავტობუსით მგზავრობა მოსაწყენი აღარ გვეჩვენება და სრულიად უცხო ადგილასაც კი ჩვენი ცხოვრება ძალიან მარტივდება.

სმარტფონი

უკვე დიდი ხანია ადამიანები სმარტფონის გარეშე არ იძინებენ, შვებულება და მოგზაურობა კი მათ კიდევ უფრო მეტ მოთხოვნას უყენებს. რა თქმა უნდა, კომუნიკაცია მნიშვნელოვანია, მაგრამ როცა სამოგზაუროდ მიდიხარ, მთავარი მობილური აპლიკაციებია: უცხო ქვეყანაში ჩასულ ტურისტებს ისინი ნამდვილად მეგობრობას უწევენ. განსაკუთრებით პოპულარული მათ შორის კი ელექტრონული რუკები, მაგალითად, Google maps და TripAdvisor-ის მსგავსი გზამკვლევებია.

ნოუთბუქი/ნეტბუქი

როცა შვებულებაში „სანახევროდ“ გადიხარ და წინასწარ იცი, რომ მუშაობა მაინც მოგიწევს, მაშინ ნოუთბუქი აუცილებლად გჭირდება. თანაც, ეს გაჯეტი არა მარტო მუშაობაში, არამედ სასურველი ღირსშესანიშნაობების, მათი შეფასებების და სხვა საჭირო ინფორმაციის გასაცნობადაც გამოგადგებათ, ინტერნეტთან წვდომაც გექნებათ და მესინჯერებით კომუნიკაციაც. თუ ნოუთბუქის ნაღებს გადაწყვეტ, გირჩევთ, მას კარგი „ბუდე“ შეურჩიოთ, რათა მოგზაურობისას შესაძლო დაზიანებებისგან დაიცვას.

კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი დეტალი: როცა ბევრი ბარგი გაქვს, ყოველ 100 გრამს მნიშვნელობა ენიჭება. ნოუთბუქი კი ხშირად არც ისე მსუბუქია, ამიტომ უმჯობესია არჩევანი ნეტბუქზე გააკეთოთ: ზომა-წონა ნაკლები აქვს, მისი ფუნქციონალი კი, განსაკუთრებით მოგზაურობის დროს, სრულად დაგაკმაყოფილებს.

ქლანგატური კომპიუტერი

კიდევ უფრო კომპაქტური და თანამედროვე პლანშეტური კომპიუტერი სოციალური ქსელებითა და მესინჯერებით სარგებლობისთვის, ელექტრონული ფოსტის შესამონმებლად, ფილმების სანახავად და წიგნების საკითხავად მართლაც იდეალურია. მოკლედ, თუ შვებულებაში ყოფნისას კომუნიკაციისა და ინფორმაციის გარეშე ვერ ძლებ, თან გართობაც

გსურთ, მაშინ მსუბუქი პლანშეტი, რომელიც ბარგში მართლაც მცირე ადგილს იკავებს, თქვენთვის ზედგამოჭრილია. არ დაგავინყდეთ, სმარტფონის მსგავსად, მისი სასარგებლო მობილური აპლიკაციებით აღჭურვა.

ზუკრიდეები

წიგნების, მით უმეტეს, სქელტანიანების ტარება არც ისე მარტივია, მაგრამ ელექტრონული წიგნების შემთხვევაში საქმე სულ სხვაგვარადაა. ბუკრიდერი პრაქტიკულად მოძრავი ბიბლიოთეკაა და ამ კომპაქტურ მონოპოლიტაში უამრავი „მძიმე“ წიგნი ეტევა. თანაც, მსუბუქია და ელემენტურ საკმაოდ დიდხანს ჰყოფნის.

ფოტოაპარატი

მოგზაურობა ფოტოაპარატის გარეშე წარმოუდგენელია. შთაბეჭდილებების აღბეჭდვა და თან წამოღება მართლაც ბევრ ადამიანს უყვარს. ბოლოს და ბოლოს შვებულების რამდენიმე ფოტო Facebook-ზეც ხომ უნდა მოხვდეს. მოკლედ, ფოტოაპარატი მოგზაურობის აუცილებელი ატრიბუტია.

პორტატული მედიაფლაერი

მედიაფლაერი ერთ-ერთი ყველაზე სასარგებლო მონოპოლიტობაა, განსაკუთრებით ხანგრძლივი ფრენის დროს. საყვარელი მუსიკის თუ ფილმის დახმარებით ყველაზე გრძელი გზაც ხომ მოკლდება და ნაკლებად უსიამოვნო ხდება.

თუ სასურველი გაჯეტები უკვე შეარჩიეთ, ახლა დამტენი მონოპოლიტების დროა. არ დაგავინყდეთ მათი წაღება და სახლიდან გასვლამდე სამგზავრო დოკუმენტების მსგავსად შემონახვა. ჰო მართლა, ბოლო დროის ჰიტი მზის ენერგიაზე მომუშავე დამუხტველებია. თუ დენის წყარო არ გექნებათ, ეს დამუხტველები მართლაც შესაშურ მხარდაჭერას გაგიწევენ: მათ ხომ ფუნქციონირებისთვის მხოლოდ მზე სჭირდებათ.

***

თუმცა მოგზაურობისას მთავარი მაინც არა გაჯეტები, არამედ კარგი

განწყობა და შთაბეჭდილებებია. ისე კი სამართლიანობა ტურისტული ბაზრის ერთი მზარდი სეგმენტის აღნიშვნასაც მოითხოვს: დასვენება გაჯეტებისა და ტექნოლოგიების გარეშე. სპეციალისტები ამბობენ, რომ უახლოეს წლებში ე.წ. ციფრული დეტოქსიკაციის პოპულარობა მკვეთრად გაიზრდება და ადგილები, სადაც ადამიანებს ტელეფონის, კომპიუტერის, ბუკრიდერის, ინტერნეტის, სოციალური ქსელების და ა.შ. დასვენება შეეძლება, სულ უფრო მოთხოვნადი გახდება. ახალი მიმართულების მთავარი მიზანი ადამიანების ინფორმაციული ველისგან გათიშვაა.

უკვე არსებობს კონკრეტული შეთავაზებებიც: მაგალითად, სასტუმრო Echo Valley Ranch&SPA კანადაში, სადაც არა მარტო ტელეფონი და ინტერნეტი, არამედ ტელევიზორიც კი არ არის, მობილური კავშირი კი სპეციალურადაა გამორთული. სამაგიეროდ, არის იოგა სუფთა ჰაერზე, ცხენები და ველოსიპედები. დუბლინის სასტუმრო Westin Dublin-ში კი სტუმრების მისვლისთანავე საკუთარ ელექტრონულ მონოპოლიტებსა და შესაბამისად Facebook-ის, Twitter-ის თუ Instagram-ის პროფილებს სეიფში აბარებინებენ. იგივე ხდება პენსილვანიის სასტუმრო Renaissance Pittsburgh Hotel-შიც. ამერიკის Camp Grounded-ის ბანაკში კი არა მარტო მობილური ტელეფონის და კომპიუტერის, არამედ ფოტო და ვიდეოკამერის გამოყენებაც აკრძალულია.

ინდოეთის Dhamma Pattana Vipassana Centre-ში გაჯეტებს საათები, წიგნები და ბლოკნოტებიც ემატება. იტალიის Hotelito Del Alma-ში კი სტუმრებს არა მარტო გაჯეტების, არამედ ელექტროენერგიის დაზინყებაც უწევს. სამაგიეროდ აქვთ სანთლები და მზის ენერგიაზე მომუშავე, ენერგოეფექტური სისტემები.

შესაძლოა მონოპოლიტების გარეშე დასვენება მოდური მართლაც გახდეს და ადამიანების დიდი ნაწილი ამ მოდას აჰყვეს, თუმცა მანამდე გაჯეტები სამოგზაუროდ მიდიან. **□**

"ხანად" დიდი და პატარა ნიბნები ეხოვნადი გიზლიოთეკის იშვიათ ბამოსათათა ფონდიდან

გიორგი კეკელიძე

მე მათ რიცხვში ვარ, ნიგნის ფორმატი გადამწყვეტ საქმედ რომ არ მიაჩნიათ და ვერც იმ დავას მიყვებიან ხალისით: ნიგნი თუ ქინდლი რომ ჰქვია. საერთოდაც, კითხვის ასე დასა-მა ცოტა შეუსაბამო მგონია. მე რაფ-

სოდული ტექსტებიც ნიგნად მიმაჩნია, ეტრატულიც, გუტენბერგის „ემპაკის მანქანისეულიც“ და სტივ ჯობსის მაკინტოშში გამონკეპილიც. შესაბამისად, არც იმის ფეტიში დამსდევს, ბექდურ ნიგნს გამადიდებელი შუშით

წავიკითხავ თუ სულაც შიგნით შევალ და ისე (მსოფლიოში მსგავსი ექსპერიმენტიც უცდიათ). თუმცა არც იმის თქმა მიჭირს, რომ დიზაინი და ფორმა ცალკე სიყვარულის თემაა, ზოგისთვის უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე შინაარსია. ახლა ჩვენთან დაცულ ამგვარ ნიგნებში გამოგზაურებთ – ჩვენი თანამშრომლების, ლიზა ცაავასა და ნინო ხვედელიძის დახმარებით.

იშვიათ გამოცემათა ფონდში ზომით ყველაზე დიდი ნიგნი „ხელოვნების ისტორია არქიტექტურული ძეგლების მიხედვით“, IV-XVI საუკუნეების მასალებს მოიცავს. ნიგნის სიგრძე 50 სანტიმეტრია, სიგანე – 32, სიმაღლე – 19; წონით 18 კილოგრამამდე; ერთ ტომად აკინძულ 6 ნიგნს წარმოადგენს: არქიტექტურის, ქანდაკებისა და ფერწერის შესახებ. 1025-გვერდიან გამოკვლევაში 325 ილუსტრაციაა ჩართული. ავტორმა, ფრანგმა ხელოვნებათმცოდნემ და სიძველეთა მკვლევარმა სერუ დ'აჟენკურმა (1730-1814 წწ.), ნაშრომის შექმნას თავისი სიცოცხლის 35 წელი მიუძღვნა. ამ მიზნით ის მოგზაურობდა ინგლისში, ფლანდრიაში, ჰოლანდიაში თუ იტალიაში. სერუ დ'აჟენკური ნაშრომის გამოცემას ვერ მოესწრო.

ნიგნი პარიზში 1823 წელს დაიბეჭდა. მასში შესული ჩანახატების უმრავლესობა იმ ძეგლებიდანაა შესრულებული, რომელთაგან ზოგი აღარც არსებობს. ნიგნში იშვიათ ხელნაწერებში არსებული მასალებიცაა გამოყენებული. გამოცემა ხელოვნების ისტორიის პირველ უხვად ილუსტრირებულ ნიგნს წარმოადგენს ევროპაში. მის პოპულარობასა და გავრცელებას შტრიხული გრაფიურის ტექნიკით შესრულებული ილუსტრაციების სიმრავლემ შეუწყო

„შინიონის ბიბლია“
- La Sainte Bible, mise en vers par J. P. J. Du Bois.

„Герои войны 1812 года“

ფოტოგრაფია: ლიზა ცაავას მიერ

ხელი. ნაშრომი, რომელიც საქართველოს ეროვნულ ბიბლიოთეკაში 2011 წელს შემოვიდა, შუა საუკუნეების ხელოვნების მკვლევართათვის საინტერესო მასალას შეიცავს.

ფორმატის სიდიდითაც და შინაარსობრივადაც წარმოდგენილ წიგნს უკავშირდება ფრედერიკ დიუბუა დე მონპერეს (1798-1850 წწ.) ატლასი. მისი ავტორიც – შვეიცარიელი გეოლოგი დიუბუა დე მონპერე სიძველეთა მკვლევარი და მოგზაურია. 1831-1834 წლებში მან შავი ზღვის ჩრდილო სანაპიროზე ყირიმსა და ამიერკავკასიაში იმოგზაურა. დიუბუა დე მონპერე საქართველოს გეოლოგიის პირველი მკვლევარი, საქართველოს პირველი გეოლოგიური რუკის შემდგენელია. იგი განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევდა ხალხთა ისტორიის საკითხებსაც. სწავლობდა ქართულ და სომხურ ხუროთმოძღვრულ ძეგლებს.

დიუბუა დე მონპერეს დიდი ატლასი „მოგზაურობა კავკასიაში ჩერქეზებთან, აფხაზებთან, კოლხიდაში, საქართველოში, სომხეთსა და ყირიმში“ შვეიცარიაში დაიბეჭდა. წიგნს, როგორც ძვირფას ფაქტობრივ მასალას ქვეყნის ბუნებისა და სიძველეთა შესახებ, განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს. ატლასში მოთავსებული ილუსტრაციები ან სახეცვლილი თუ აღარარსებული ძეგლების იმდროინდელ იერსახეს ცხადად წარმოგვიჩენს. ატლასი დანართია დიუბუა დე მონპერეს ნაშრომისა „მოგზაურობა კავკასიაში“. კავკასიის სიძველეთა მკვლევარებისათვის, გეოლოგების, გეოგრაფების, ისტორიკოსებისა და არქიტექტორებისათვის ის ერთგვარი ქრესტომათიაა. 1838 წელს ამ ნაშრომმა პარიზის გეოგრაფიული საზოგადოების პრიზი მიიღო. 1839-1845 წლებში, პარიზშივე, ის ექვს წიგნად გამოქვეყნდა. ამ გამოცემის 5 ტომი იშვიათ გამოცემათა განყოფი-

ლებაში, ისტორიკოს დიმიტრი ბაქრაძის კოლექციაშია დაცული.

ამბობენ, რომ დიუბუა დე მონპერეს დასკვნები ქართულ ხუროთმოძღვრებასთან დაკავშირებით დიდად ტენდენციურია და არაერთ სამეცნიერო ლიტერატურაში ამას პასუხიც გასცეს. არსებობს ექვსტომეულის ციფრული ვერსიაც.

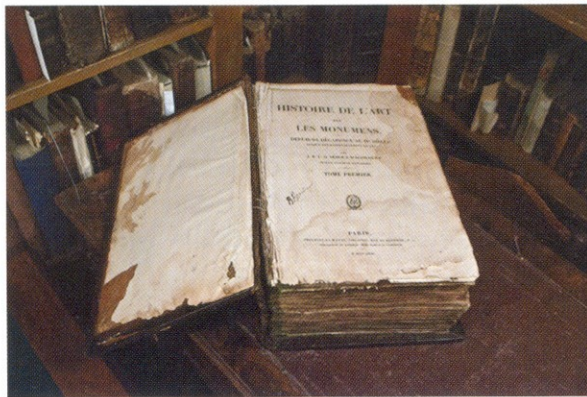
რაც შეეხება ციცქნა წიგნებს. მინიატურული გამოცემა ბექდვითი სიტყვის პროდუქციის: წიგნის, ჟურნალის, გაზეთის, ალბომის განსაკუთრებულ სახეს წარმოადგენს. მინიატურული წიგნის პარამეტრები ცვალებადია ქვეყნების

ზომის მიკრონიგნები გამოირჩევა.

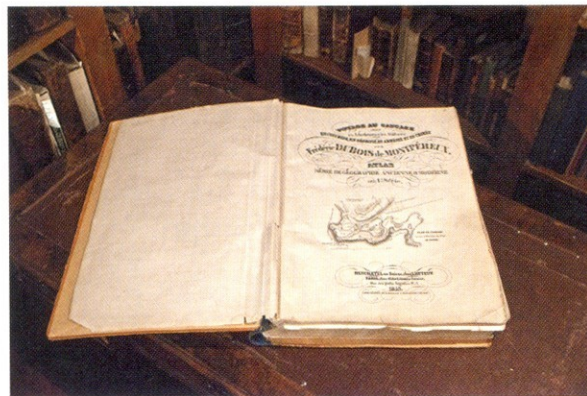
საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკის იშვიათ გამოცემათა განყოფილების ფონდში დაცულ წიგნთა შორის ყველაზე პატარა - მიკრონიგნია. „Герои войны 1812 года“ - 26x19 მმ. ზომის ფოტოალბომი შავი ტყავის ყდაშია ჩასმული, რომელსაც პანანინა ლითონის შესაკრავის ნაწილიც აქვს შემორჩენილი. ციცქნა წიგნი ოქროვარაყითა და ორივე ყდაზე ოქრომელნით შესრულებული ტვიფრული, მინიატურული წარწერებითაა დამშვენებული. ალბომში წარმოდგენილ პორტრეტებს შორისაა რუსეთის არმიის ინფანტერიის გენერლის (1809), 1812 წლის საფრანგეთ-რუსეთის ომის გმირის - პეტრე ბაგრატიონის ფოტოსურათიც. მიკრონიგნების წაკითხვა შეუძლებელია თვალთ შეუძლებელია, თუმცა ამ მიკრონიგნის ფრჩხილისოდენა პორტრეტზე გასაოცარად აღიქმება თითოეული დეტალი.

იშვიათ გამოცემათა განყოფილებაში დაცული მინიატურული წიგნებიდან ასევე გამოირჩევა „შინიონის ბიბლია“ – La Sainte Bible, mise en vers par J. P. J. Du Bois. წიგნი 192-გვერდიანია, 50x35 მმ. ზომის. ეს პანანინა, ლექსად დაწერილი ფრანგული „წმინდა ბიბლია“ ბიბლიოგრაფიული იშვიათობაა. ძველი და ახალი აღთქმა საგამომცემლო კონვოლუტია:

გაუერთიანებიათ ბიბლიის ორი ნაწილი (192+192 გვ.). თავფურცლის მონაცემების მიხედვით, ძველი აღთქმა დაბეჭდილია შაგამი 1759 წელს, ხოლო ახალი აღთქმა ბაზელში, იმავე წელს, გრაფინია ბრულის პატივსაცემად. ბიბლია პროტესტანტი მინისტრის, ანტუან კურტის ბრძანებით დაიბეჭდა. პროტესტანტული შინაარსის გამო, წიგნი აკრძალული იყო საფრანგეთის კათოლიკური ეკლესიის მიერ. ამ მცირე ფორმატის აკრძალულ წიგნს ქალბატონები ადვილად მალავდნენ შინიონში და ამიტომ მას „შინიონის ბიბლიის“ სახელითაც მოიხსენიებენ.

„ხელოვნების ისტორია არქიტექტურული ძეგლების მიხედვით“

ფრედერიკ დიუბუა დე მონპერეს (1798-1850 წწ.) ატლასი

მიხედვით: რუსეთში ამ წიგნის სიგანე და სიმაღლე 100 მილიმეტრს არ უნდა აღემატებოდეს, ევროპის ქვეყნებში კი ეს პარამეტრები 2 დიუმამდე, ანუ 76 მილიმეტრამდე მცირდება. მცირე ზომის გამო, მათი გამოცემა მთელ რიგ მხატვრულ, თუ ტექნიკურ სირთულეებთანაა დაკავშირებული და სტამბისათვისაც პრესტიჟულია. მინიატურული გამოცემათა შორის 76 მმ.-ზე ნაკლები

სიხეში სახითხავი ციხეხატუხა

ლევან ბერძენიშვილი

ციხეში საკითხავ ლიტერატურაში ჩვეულებრივ ის წიგნები იგულისხმება, რომლებიც ციხეს ეხება და პატიმარმა აუცილებლად უნდა იცოდეს, ანუ ე.წ. ციხის ლიტერატურა.

ციხე ადგილია, სადაც ლიტერატურას კითხულობენ. ლიტერატურა ციხის ცხოვრების ნაწილია. მაგალითად, ლათინური ამერიკის ციხეებში არსებობს ცრურწმენა, რომლის მიხედვითაც წიგნის კითხვა პატიმრის ბედზე მოქმედებს; ბრაზილიაში ერთი წიგნის წაკითხვას პატიმრობის ერთ მოკლებულ დღედ აფასებენ.

ზოგიერთი ფიქრობს, ციხე ის ადგილია, სადაც დღედაღამ შეგიძლია იკითხო, თუმცა ასე არ არის. უპირველეს ყოვლისა, ციხე ის ადგილია, სადაც ადამიანი არასოდეს არის მარტო, კითხვა კი არის პროცესი, როდესაც ადამიანი მარტო რჩება წიგნთან. ციხეში მკითხველისა და წიგნის ურთიერთობას ბევრი რამ უშლის ხელს.

ციხე ნაწილებად იყოფა – მცირე სივრცე, შედარებით დიდი სივრცე და ძალიან დიდი სივრცე. ამ ყველაფერს ციხეს ვეძახით, თუმცა, რეალურად, ეს სამი სხვადასხვა რამ არის: წინასწარი დაკავების იზოლატორი, საპრობილე, ანუ საკუთრივ ციხე და „ზონა“.

წინასწარი დაკავების იზოლატორში ადა-

მიანი ჯერ კიდევ არ არის პატიმარი. ჯერ ისევ ბრალდებულია. ის ამ დროს „ცუდი“, მაგრამ მაინც მკითხველია. „ცუდია“ იმიტომ, რომ მისი ბედი ჯერ არ გადანყვეტილა. როგორც კი ეს პროცესი დასრულდება, როგორც არ უნდა გადანყდეს ის, ადამიანი ბრწყინვალე მკითხველად გადაიქცევა. ის თავისუფლდება ეჭვებისგან (მართალია, ზოგიერთი აპათიაშიც კი ვარდება), იცის თავისი ხვედრი, რისი არცოდნაც სიკვდილ-სიცოცხლის ზღვარს ჰგავს, დაახლოებით იმას, ჩვენ რომ სიკვდილის გვეშინია. ზუსტად ასევე ეშინია ადამიანს დაპატიმრების.

ციხეში არავის სჩვევია კითხვის მიტოვება. პირიქით, იქ კითხვას ინყებენ. უკვე მკითხველები კი უფრო ინტენსიური მკითხველები ხდებიან. ციხეში კითხვა სიგარეტის მოწვევას ჰგავს – იქ მოწვევას არავინ ანებებს თავს, პირიქით, ვინც არასოდეს ეწეოდა, სწორედ ციხეში იძენს ამ ჩვევას. ზუსტად ასეა კითხვასთან დაკავშირებით, ციხე შესანიშნავი ადგილია საკითხავად.

რა უნდა ნაიკითხო „ციხეზე“? – ეს არის ლიტერატურა, რომელშიც ასახულია ციხე. აქ იგულისხმება ისეთი დიდი კლასიკა, როგორცაა დოსტოვესკი, სტენდალი – ავტორები, რომლებმაც იციან, რა არის ციხე.

ამ ტიპის ლიტერატურაში განიხილავენ საქართველოში არცთუ პოპულარულ ჟანრს, რომელიც კარგად იცნობს ციხეს „შიგნიდან“. ბავშვობიდან ციხეში იჯდა და ის, რომ იქვე არ დაასრულა ცხოვრება, საფრანგეთში მცხოვრები იმ გემოვნებიანი ადამიანების დამსახურებაა, რომლებსაც მის ნაწერებში მხოლოდ საფრთხე არ დაუნახავთ. პირველმა გენიოსმა, ვინც ეს ნაწარმოები წაიკითხა და მიხვდა, რომ გენიოსის ნაწერს კითხულობდა, თქვა – კარგია, მაგრამ უნდა დაინვასო. ასეთი იყო მწერალ-აკადემიკოსისა და არაერთი სხვა რეგალიის მქონე კაცის – პოლ ვალერის აზრი, თუმცა მოიძებნა ხალხი, რომლებმაც მოახერხეს, რომ ჟანრს ლიტერატურისათვის არ დაკარგულიყო.

„მკვდარი სახლის ჩანაწერები“ – თეოდორ დოსტოვესკის ნაწარმოები, რომელიც ვფიქრობ, აუცილებლად უნდა წაიკითხოს ყველამ. სიბრძნე, რომელიც ზემოთ ვახსენეთ – „ციხე არის ადგილი, სადაც ადამიანი არასდროს არის მარტო“ – სწორედ ამ ნაწარმოებიდანაა. მარტოობა ზოგიერთისათვის ციხესთან არის გათანაბრებული – არადა პირიქითაა, ციხე ის ადგილია, სადაც მარტოობას გართმევენ. იქ განმარტოების არანაირი შანსი არ გაქვს, მაშინაც კი, როდესაც საკანში მარტო ზიხარ...

მარტოობა ავტონომიურობაა, ავტონომიურობა კი ციხეში გამორიცხულია. ამის გაგება მნიშვნელოვანია, იმიტომ, რომ ციხე ის არასასურველი ადგილია, რომლისგანაც ადამიანი მაქსიმალურად ცდილობს დისტანცირებას. არ მინახავს დედამინის ზურგზე ერთი კაციც კი, რომელიც ციხეში არ მოხვედრილა და ოდნავ მაინც ესმის, რა არის ეს. იმიტომაც არის საჭირო ამ ტიპის განათლება ყველასთვის. რუსული ანდაზისა არ იყოს – „От тюрьмы и от сумы не зарекайся“, რაღაც ფორმით ციხის რეალობასთან შეჯახება ყველას შეიძლება მოუწიოს.

„მკვდარი სახლის ჩანაწერები“ ერთგვარი „ციხის ენციკლოპედიაა“, თუმცა ეს არ არის, ასე ვთქვათ, მხოლოდ ლიტერატურული ცოდნა. ის იმ ტიპის წიგნებში ამოკითხულ ინფორმაციას ჰგავს, რასაც ამერიკელები „იდიოტებისთვის დანერგულს“ უწოდებენ. „მკვდარი სახლის ჩანაწერები“ ძველი, მაგრამ ასეთი წიგნია, თუმცა მწერალი ღრმად და საფუძვლიანად იცნობს გარემოს. ის თავად იყო პატიმარი და არა მხოლოდ პატიმარი, არამედ სიკვდილმისჯილიც. დოსტოვესკის

ეს განაჩენი შეეცვალა. იგი კატორღაში გულბერყილო სოციალისტად წავიდა, იქიდან კი დაბრუნდა ქრისტიან-კონსერვატორად – ორმაბათობით, ოთხმაბათობით და პარასკევობით; ეჭვიან ათეისტად – სამმაბათობით, ხუთმაბათობით და შაბათობით; დაბნეულ კაცად – კვირაობით, რომელიც ისეთი ენთუზიაზმით ყვებოდა მოზარდის გაუპატიურების ამბავს, ყველას ეშინოდა, ფიქრობდნენ – თავად მას ხომ არ შეემთხვევა ეს ისტორია.

ეს კაცი ციხისა და დანაშაულის ამბებს გაცილებით საფუძვლიანად ორ მთავარ წიგნში (მიჭირს იმის თქმა, რომ მისი რომელიმე ნაწარმოები არამთავარია) გვიყვება.

ამ ორი ნაწარმოებიდან ერთ-ერთი იმ დამნაშავეს ეხება, რომელიც ვერაფრით ეგუება თავის სტატუსს – არა იმას, რომ დანაშაული ჩაიდინა, არამედ იმას, რომ დანაშაული ვერ ჩაიდინა ისე, როგორც მას სურდა, ანუ ვერ მოერია მორალს და დანაშაულმა მასში სინდისის ქენჯნა გამოიწვია. ვგულისხმობ წიგნს, რომელსაც ჰქვია „დანაშაული და სასჯელი“. როდღონ რასკოლნიკოვს აწუხებს, რომ პატარა ადამიანი აღმოჩნდა. დანაშაულს ის უნდა გაეთავისუფლებინა, არადა პირიქით დაამონა. მას არ სურს, ჩვეულებრივ ადამიანად იქცეს, იმიტომ, რომ სამყარო მწერებად და დიდკაცებად აქვს დაყოფილი. არ უნდა იყოს მწერი, მაგრამ აღმოაჩინა რომ მწერია, ესაა მისი პრობლემა და ამასთან გამკლავება შეუძლებელია.

დოსტოვესკიმ გვიჩვენა უნივერსალური კანონი – შეიძლება სასჯელი მოიხადო, ციხიდან გამოხვიდე, მაგრამ მთელი ცხოვრება მაინც პატიმრად დარჩე. ყველა პატიმარი „ზის“ და „ზის“ იმ დრომდე, სანამ ვინმე არ გამოიყვანს – როდღონ რასკოლნიკოვი არ გათავისუფლებულა, მაგრამ ადამიანად იქცა, მიაღწია იმას, რის მიღწევაც დანაშაულით უნდოდა და არ გამოუვიდა. მის თავს „რაღაც“ დატრიალდა, გაუჩნდა რწმენა, რწმენა, რომელიც დამოუკიდებლად არ მიუღია. სწორედ აქ არის დოსტოვესკის, როგორც მწერლის, მთავარი საიდუმლო. მისი აზრით, გადაგვარებულ ადამიანს მისი მსგავსი, ანუ სხვა გადაგვარებული ადამიანი უნდა დაეხმაროს, რომელიც თავის თავში ადამიანს იპოვის, ვინც ამას შეძლებს, ის სხვასაც აპოვნინებს თავში ადამიანს.

ზნეობრივად გადაგვარებული ადამიანი სოციალური შეფასებაა, მაგრამ თუკი ადამიანში ცუდი რამ ბუდობს, გარეგულ

■ დოსტოვესკიმ გვიჩვენა უნივერსალური კანონი – შეიძლება სასჯელი მოიხადო, ციხიდან გამოხვიდე, მაგრამ მთელი ცხოვრება მაინც პატიმრად დარჩე. ყველა პატიმარი „ზის“ და „ზის“ იმ დრომდე, სანამ ვინმე არ გამოიყვანს – როდღონ რასკოლნიკოვი არ გათავისუფლებულა, მაგრამ ადამიანად იქცა, მიაღწია იმას, რის მიღწევაც დანაშაულით უნდოდა და არ გამოუვიდა. მის თავს „რაღაც“ დატრიალდა, გაუჩნდა რწმენა, რწმენა, რომელიც დამოუკიდებლად არ მიუღია. სწორედ აქ არის დოსტოვესკის, როგორც მწერლის, მთავარი საიდუმლო. მისი აზრით, გადაგვარებულ ადამიანს მისი მსგავსი, ანუ სხვა გადაგვარებული ადამიანი უნდა დაეხმაროს, რომელიც თავის თავში ადამიანს იპოვის, ვინც ამას შეძლებს, ის სხვასაც აპოვნინებს თავში ადამიანს.

ფორმას არანაირი მნიშვნელობა არ აქვს. ამ თვალსაზრისით ყველანი ზნეობრივად გადაგვარებულები ვართ, ბოლოსდაბოლოს ყველანი ვტყუით... სონია მარმელადოვამ სხეული „გაყიდა“, მაგრამ ადამიანად დარჩა. სწორედ სონიას ხელიდან მიღებული ბიბლიის, რწმენის დახმარებით აღმოაჩინა რასკოლნიკოვმაც თავის თავში ადამიანი.

ამიტომაცაა, რომ, თუკი სახელმწიფოს სურვილია, დაჩაგროს პატიმარი, მისი მთავარი ამოცანა პატიმრისთვის გარესამყაროსთან კავშირის გაწყვეტაა. ყველამ იცის, რომ პატიმარი გარესამყაროს გარეშე უსუსურია.

სამწუხაროდ, ლიტერატურაში ადამიანის გადაგვარება უფრო ხშირადაა აღწერილი, ვიდრე მისი გადარჩენა. ყველაფრის მიუხედავად, რაოდენ დაუჯერებლადაც არ უნდა უღერდეს, დოსტოევსკი, ალბათ, ერთ-ერთი გამორჩეულად ოპტიმისტი მწერალია, იმიტომ, რომ მას ადამიანის გადარჩენის სჯერა. მისი ამერიკელი „მოსწავლე“ პირდაპირ ამბობდა – ადამიანი უნდა გადარჩეს და უნდა გაიმარჯვოს. უილიამ ფოლკნერის ეს სიტყვები დოსტოევსკისგან იღებს სათავეს.

დოსტოევსკის ამის სჯერა. ასე მოხდა როგორც რასკოლნიკოვის, ასევე დიმიტრი კარამაზოვის შემთხვევაში, რომელსაც დაეხმარება (ჰოი, საოცრებაჰ!) არა გრუშენკა, არამედ ალიოშა. თუმცა რომანში ამის შესახებ არაფერი წერია, ჩვენ ამას ვგრძნობთ.

მთელი მსოფლიო განიცდის, რომ დოსტოევსკიმ „ძმები კარამაზოვების“ მეორე ტომი ვერ დაწერა. ამ წიგნში მოვლენები შემდეგი სცენარით უნდა განვითარებულიყო – გრუშენკა, რომელმაც უკვე აცდუნა ერთ-ერთი ძმა და მამა, ახლა აცდუნებს მეორე ძმას, ალიოშა კარამაზოვს, რომელიც მანამდე, როგორც კეთილშობილი ადამიანი, ცოლად ირთავს დავრდომილ ლიზავეტას, ცდუნების შემდეგ კი რევოლუციონერი ხდება და მეფეს ესვრის.

ასე უნდა ყოფილიყო, ანუ ერთადერთი ნათელი წერტილი, რომელიც პირველ ტომში ჩანდა, უნდა „დაბნელებულიყო“, იმიტომ, რომ ეს არის ისტორია დიდი ცოდვილისა, დიდი ცოდვა კი დიდი უცოდველობისგან მიიღება – ყველაზე დიდი ცოდვა საკუთარი უცოდველობის დაჯერებაა. ეს მაშინ ხდება, როცა ფიქრობ, რომ სონია მარმელადოვაზე მაღლა დგახარ, რადგან მან სხეული გაყიდა.

ეს წიგნი პატიმრებისთვის განსაკუთრებით

ძვირფასია, რადგან მასში ასახულია, როგორ „ჯდება“ უდანაშაულო კაცი. პატიმრების მთავარი იდეაა, გაიგონ, არიან თუ არა დამნაშავეები და, როცა ამ დროს ფიქრობ, რომ უდანაშაულოდ იხდი სასჯელს, მაშინ ციხიდან ვერ გათავისუფლდები, მართლა უდანაშაულოც რომ იყო. ადამიანმა საკუთარ თავში სამყაროში სამართლიანობის დანახვის ძალა უნდა გამოიხატოს. უნდა ესმოდეს, რომ უდანაშაულოდ არავინ ზის და ყველას საკმარისად გვაქვს ცოდვები, ცოდვები, რომლებსაც ვერც პროკურატურა მიაგნებს, ვერც უშიშროება, ვერც სასამართლო, მაგრამ ჩვენ ხომ ვიცით, რომ გვაქვს?! როგორც კი პატიმარი ამ საკითხში ბალანსს მიაღწევს, იგი მზადაა თავისუფლებისათვის.

თუ ციხიდან გამოსული პატიმარი – რომელსაც ციხეში გატარებული დრო არ დაენანება და მიხვდება, რომ არსად არ შეიძლება იყო ისეთი თავისუფალი, როგორც ციხეში – დანერს წიგნს, ის სათაურსაც ადვილად მიაგნებს, ისევე, როგორც ჩემი მეგობარი, რომელმაც თავის ნაწარმოებს – „ДЯКУЮ ТЮПМИ“ („მადლობა ციხეს“) დაარქვა. აბა სად გავიცნობდით ჩვენ ერთმანეთს?! უშიშროებამ გულაგში მთელ საბჭოთა კავშირში ნარჩევი, ოქროსავით ხალხი შეკრიბა.

ციხეში მოხვედრისას, როდესაც ფიქრობ, რომ შენ, ადამიანი აქ მოხვდი, უნდა გესმოდეს, რომ სხვა დანარჩენებიც შენსავით ადამიანები არიან. ჩვენი ცხოვრება სასჯელს ყოველთვის იმსახურებს – როგორც კი პატიმარი ამაში გაერკვევა, მას ციხეში ცხოვრების პირველი ნიშანი – იუმორის გრძნობა უჩნდება. ამას გვიჩვენებს ისეთი პირქუში მწერალიც, როგორც დოსტოევსკია, დიმიტრი კარამაზოვისა თუ, გნებავთ, როდიონ რასკოლნიკოვის შემთხვევაში.

ერთი სიტყვით, ერთ-ერთი მთავარი ლიტერატურა სწორედ ის „ბნელი“ ლიტერატურაა, რომელიც რეალურად საკმაოდ ოპტიმისტურია, რადგან ციხის შესახებ გაცილებით პესიმისტური ლიტერატურაც არსებობს.

განსაკუთრებით მიყვარს კიდევ ერთი მწერალი, რომელმაც მგონი არ იცოდა, რომ დიდი გენიოსი იყო და ყოველთვის ფიქრობდა, რომ ისტორიას მისი „იტალიური ქრონიკები“ შემორჩებოდა.

ანრი ბეილის საფლავზე იტალიურად წერია: „არიგო ბეილი, მილანელი. წერდა, უყვარდა, ცხოვრობდა“. მთელი „მულამი“ აქ იტალიელობაა და არა ფრანგობა! ეს იყო

კაცი, რომელიც წიგნებს „ადამიანურის“ ნაცვლად ფანტასტიკურ სახელებს არქმევდა: „პარმის სავანე“, „წითელი და შავი“.

„წითელი და შავი“ – ამ სათაურში ფანტასტიკური დაპირისპირებაა. თეთრი და შავი ცნობილი ოპოზიციანია; თუკი რომელიმე ენაში მხოლოდ ერთი ფერია მარკირებული, ის წითელი იქნება, ხოლო თუ სამი ფერი, – წითელი, თეთრი და შავი. კარგი მწერალი წიგნს „თეთრსა და შავს“ დაარქმევდა, გენიოსი – „წითელსა და შავს“, პოსტმოდერნისტი – „წითელსა და წითელს“.

ერთი სიტყვით, იმის თქმა მინდა, რომ დოსტოვესკისგან განსხვავებით, სტენდალის წიგნებში ციხე არ არის ადგილი, სადაც ადამიანი გადარჩება. დოსტოვესკის ნაწარმოებები რაღაცთა წარმატებულ ამერიკულ ფილმს ნააგავს – ადამიანი გადარჩება და გაიმარჯვებს, გამოვა ციხიდან და ოსკარს დაიმსახურებს, სტენდალთან კი – გადარჩება, მაგრამ თავს მოაჭრიან. საკუთარ თავთან ჰარმონიაში მოსული, სიკვდილს ურიგდება.

მიუხედავად იმისა, რომ სტენდალთან ეს გმირები ილუპებიან, ისინი ჰარმონიას პოულობენ და უზენდინერესი ადამიანები ხდებიან – ბევრი გაცვლიდა თავის ცხოვრებას იმ რამდენიმე დღეზე, რომელიც ამ კაცმა ციხეში გაატარა. თანახმა ვარ მერქვას უულიენ სორელი, ვიყო ახალგაზრდა და მოკვდე, თუ მეცოდინება, რომ ერთი ქალი ჩემს მოჭრილ თავს დამარხავს და მთელი ცხოვრება ჩემს ხსოვნას მოუვლის, მეორე კი, რომელსაც ვესროლე და ვკლავდი, ჩემი სიყვარულით თავის შვილებთან თამაშის დროს მოკვდება.

ამ ნაწარმოების ფინალის კითხვისას ვერაფრით ხვდები, თუ რატომ არ გამოიყენა ავტორმა მალალი ტონები, რატომ არ დაანგრია სამყარო, როდესაც უულიენ სორელს თავი მოჰკვეთეს – უულიენ სორელი ხომ მთელ მსოფლიოს უკვდება, ის ხომ ერთ-ერთი საუკეთესო ახალგაზრდა კაცია, რომელიც დანაშაულმა შექმნა ასეთად. ეს გრანდიოზული, ძველი იდეა – მხოლოდ ცოდვას შეუძლია მიგიყვანოს რალაცამდე, ლიტერატურაში ეს იდეა განხორციელდა.

ფრანგულ ლიტერატურაში კიდევ იყო მწერალი, რომელმაც სიკვდილით დასჯასა და, ზოგადად, ციხეზე ისაუბრა. ეს მათი ყველაზე დიდი მწერალი, პოეტი და ყველაზე დიდი ფრანგია. „უკანასკნელი დღე სიკვდილით დასასჯელისა“ ვიქტორ ჰიუგოს შესანიშნავი

რომანია, რომელიც გვაფიქრებს იმაზე, რაც „შემდეგ“ უნდა მოხდეს.

საკითხავად ციხე ბრწყინვალე ადგილია. არსებობს ლიტერატურა, რომელიც ჩვეულებრივ შეუძლებელია წაკითხვით; მაგალითად „ულისე“. ციხე შესანიშნავი ადგილია ასეთი წიგნების წასაკითხად. ასეთივე წიგნია თომას მანის „იოსები და მისი ძმები“, რომელიც პატიმრობის ჟამს პეტერბურგის წიგნის მალაზიიდან გამოვიწერე. დარწმუნებული არ ვარ, რომ ოდესმე, სადმე შევძლებდი ამ წიგნის წაკითხვას (პატიოსნად წაკითხვას ვგულისხმობ). „იოსები და მისი ძმები“ ციხეში წავიკითხე და გარკვეული გაგებით ნამდვილად ვიცი, რომ თომას მანმა ის ჩემთვის დანერა. მოკლედ რომ ვთქვათ, ყველა სქელტანიანი წიგნი ციხეში საკითხავ ლიტერატურას შეიძლება მივაკუთვნოთ.

სპეციალურად არ ვასახელებ წიგნებს ციხიდან გაქცევის შესახებ, რადგან გაქცევაზე ფიქრს ციხეში ყოფნის მთავარ მომენტად არ მივიჩნევ. ასე ამერიკელები ფიქრობენ. რამდენიმე ლიბერალურ ქვეყანაში ციხიდან გაქცევაზე პატიმარს სასჯელს არ უმატებენ, რადგან – თავისუფლების სურვილი ადამიანის ბუნებრივი მოთხოვნილებაა.

* * *

რა თქმა უნდა, არსებობს ისეთი ლიტერატურა, რომელსაც ციხესთან არანაირი კავშირი არ აქვს, არც მოცულობითაა დიდი, მაგრამ მაინც ციხეში წასაკითხ ლიტერატურას მიაკუთვნებენ. ეს არის წიგნები ადამიანის გამარჯვებაზე. ციხე ვერ ეგუება და ვერც შეეგუება იმ ტიპის ლიტერატურას, რომელშიც ადამიანი მარცხდება, რომელშიც ადამიანი თავისიანებმა მიატოვეს, ამიტომაც არ დავდგამდი ციხეში „ფილოქტეტეს“. ციხის სპექტაკლს „ანტიგონე“ ჰქვია.

ამ ტიპის ლიტერატურას ადამიანი ადრეული ასაკიდან უნდა კითხულობდეს, არ უნდა აშფოთებდეს, რომ წიგნში მისთვის უცნობი გარემოა აღწერილი. მართალია, ეს გარემო არც ამა თუ იმ კონკრეტული წიგნის კითხვის შემდეგ გახდება ნაცნობი. მას შეუძლია შეარბილოს დაპატიმრების დარტყმა, თუკი ასეთი-რამ მოხდება ადამიანის ცხოვრებაში. ამასთან ერთად მას გათავისუფლების შანსიც მიეცემა.

თუმცა, რა თქმა უნდა, ეს არ არის ერთადერთი გზა...

■ თანახმა ვარ მერქვას უულიენ სორელი, ვიყო ახალგაზრდა და მოკვდე, თუ მეცოდინება, რომ ერთი ქალი ჩემს მოჭრილ თავს დამარხავს და მთელი ცხოვრება ჩემს ხსოვნას მოუვლის, მეორე კი, რომელსაც ვესროლე და ვკლავდი, ჩემი სიყვარულით თავის შვილებთან თამაშის დროს მოკვდება. ამ ნაწარმოების ფინალის კითხვისას ვერაფრით ხვდები, თუ რატომ არ გამოიყენა ავტორმა მალალი ტონები, რატომ არ დაანგრია სამყარო, როდესაც უულიენ სორელს თავი მოჰკვეთეს – უულიენ სორელი ხომ მთელ მსოფლიოს უკვდება, ის ხომ ერთ-ერთი საუკეთესო ახალგაზრდა კაცია, რომელიც დანაშაულმა შექმნა ასეთად. ეს გრანდიოზული, ძველი იდეა – მხოლოდ ცოდვას შეუძლია მიგიყვანოს რალაცამდე, ლიტერატურაში ეს იდეა განხორციელდა.

Передайте следователю Пихельяку, что Герасим Пирцхалайшвили встретил смерть мужественно...

ირაკლი ხვადაგანი

გზავნილმა ადრესატამდე, ალბათ, ვერც მიაღწია. საგანგებო მდგომარეობაზე გადასული საგანგებო კომისიის კომენდანტებსა და ლეგიონის ჯარისკაცებს ხელეგაკრული პატიმრის „ძველი ნაცნობის“ ჩეკას გრძელ დერეფნებში მოსაძებნად ნამდვილად არ ეცალათ – იზოლატორებიდან სასწრაფოდ იყო გადასაცემი ახალ-ახალი ჯგუფები დახვრეტის ადგილას, იქ, სადაც ნელ-ნელა ივსებოდა მორიგი პირღია ორმო – ასეულობით უსახელო მსხვერპლის საძმო საფლავი.

21 წლის ბიჭის სიცოცხლის უკანასკნელ წამებში ნათქვამმა უტეხობის, ჯიბრისა და რწმენის გამოხატვებმა სიტყვებმა, რომ უკვალოდ არაფერი ჩაივლის, გამხეცებული ადამიანების გონებაშიც კი დატოვა ანაბეჭდი და 90 წლის შემდეგ სწორედ მათი პირით მოაღწია ჩვენამდე – ადრესატამდე, ვისთანაც ხმის მიწვდენა, ალბათ, ყველაზე სანუკვარი რამ იქნებოდა მათთვის, ვისი გვარის გასწვრივაც 1924 წლის აგვისტოს ბოლოს და სექტემბრის დასაწყისში საქმიანი იერით დაუსვენს ნიშანი, რომ განაჩენი სისრულეში იყო მოყვანილი.

საიდუმლოს არ წარმოადგენს, რომ ძალაუნებურად ადამიანი ტკივილისა და უსიამოვნების, მარცხისა და ტრავმის დაზიანებას ცდილობს; იშვიათად თუ ვახერხებთ გულთან ახლოს მივუშვით და ისეთივე ემოციით დავიმძიმოთ თავი, ტელეეკრანზე ნანახ ომისა თუ სხვა უბედურებების მსხვერპლთა სახეებზე რომ იკითხება; თვალი თითქოს მიეჩვია ყოველდღიურად სიკვდილის ხილვას და დღეს ცოტა არ იყოს ძნელი ამოცანაა სრულფასოვნად აღვიკვთა 1924 წლის აგვისტოს ტრაგედიის სიმძიმე.

თითქმის საუკუნოვანი სიჩუმის, „მეხსიერების კორექციისა“ და შემდგომ უკვე მსხვერპლთა ფანტასტიკური სტატისტიკით გატაცების ფონზე ძალიან ძნელია თითოეულმა ჩვენგანმა ისევე ცხადად

დავინახოთ „კომუნისტში“ 31 აგვისტოს დაბეჭდილი 21 კაცის გვარის ნაკითხვისას მათი სახეები, როგორც მაშინ, აგვისტოს დღეებში პოულობდნენ დათრგუნული მოქალაქეები ქუჩაში გამოკრულ სიებში ნაცნობ-მეგობრებს; მეტმა მოქალაქემ ვიფიქროთ და ვიმსჯელოთ, თუ რაში გვჭირდება დღეს ამ ტრაგედიის გახსენება და რას შეიძლება გვავალებდეს ამდენი ხნის წინ დაღვრილი სისხლი.

ნელს, პირველი მსოფლიო ომის ასი წლისთავზე ევროპა გლობალური ცვლილებებისა და ტრაგედიების სათავეს გახსენებას და გააზრებას ცდილობს, ჩვენ კი ბევრს არაფერს გვეუბნება სიტყვები: „სარიყამიშის გარღვევა“, „მესამასე ვერსი“, „აფხაზავას ჯავშნოსანი“, „ინტერპარტიული საბჭო“... იშვიათად თუ ვინმე ათვალთვრებს დაძინილი ჟურნალების ფურცლებზე დაბეჭდილ უღვაშანკეპილ თუ პირტიტველა ჯარისკაცების სურათების სერიებს – მოკლულების, ტყვედ წაყვანილებისა თუ დაკარგულების – ავსტრიის ფრონტზე, ბათომთან თუ ფოილოსთან. თავს არ ვინუხებთ ფიქრით, რა კვალი დატოვა 1914-1924 წლების ომმა ჩვენი წინაპრების ფსიქიკაზე.

მეხსიერების განყვეტას, ალბათ, ყველაზე მეტად, ისტორიიდან ადამიანური განცდებისა და თავგადასავლების ამოჭრა და იგნორირება უწყობს ხელს. მე-20 საუკუნის დასაწყისის გლობალური ტრაგედიების განმარტება მხოლოდ მრავალშრიანი დიპლომატიური კომბინაციებისა და სამხედრო სტრატეგიების ენაზე ჩვენი თანამედროვეებისათვის არაფრისმომცემია. უაღრესად დეტალური, მახვილი და სალი, მაგრამ უპიროვნო ანალიზიც კი ძნელად თუ დამაგრდება ყველა ადამიანის გონებაში. ალბათ, არასოდეს ნაიშლება მეხსიერებიდან ვინმე ბაბალაშვილის (შემდეგში აქტიური მებრძოლი ბოლშევიკის) მინიატურული მოგონება – როგორ ჩამორჩა ავადმყოფობის გამო ახალწვეუ-

ლი შეტევაზე გადასულ პოლკს და როდესაც რამდენიმე დღის შემდეგ მათთან შესაერთებლად დაიძრა, რამდენიმე ათეული კილომეტრის მანძილზე გზის პირას დახოცილი და გაყინული ჯარისკაცების გვამების გროვების ყურებისას მიხვდა, რომ იქ და ყველგან ადამიანის სიცოცხლეს ჩალის ფასი დასდებოდა და როგორ შესძულდა ყველა და ყველაფერი რაც ამ უაზრო სასაკლავოს ასულდგმულებდა.

არ გადავაჭარბებთ, თუ ვიტყვით, რომ ის თაობა, რომელმაც თავის ზურგზე გადაიტანა 1905, 1914 და 1917 წლები, შექმნა 1918 წლის 26 მაისი (როგორც მაშინ იტყოდნენ ხოლმე), „საკუთარი ძვლები ჩაყარა“ მისი საფუძვლის გასამაგრებლად კატერიინენფილდთან, მეხადირთან, კოჯორსა თუ ბარცხანაში 1924 წელს, 1937-ში კი მოკლეს და დღეს არა თუ მათი „ხეობი“ ისმის, სახელებიც მხოლოდ ერთეულ ადამიანებს თუ ეუბნება რამეს.

ის იშვიათი „გზავნილები“, რომლებმაც დრო გაარღვია და ჩვენამდე მოაღწია, თითქოს სხვა ენაზეა დანერგილი და, მართლაც, ძნელია გავიგოთ იმ ადამიანების ტრაგედია, იარაღით ხელში რომ შეაკვდნენ მტერს, უკანასკნელ უესტად დახვრეტის წინ სიმშვიდე და ღირსეულად თავდაჭერა რომ შერჩენოდათ და ამ ძნელად წარმოსადგენ წუთებშიც კი პოულობდნენ ძალას, რომ ეროვნული ჰიმნი – „დიდება“ ემღერათ.

ოთხმოცდაათი წლის შემდეგ შვილების, შთამომავლებისა თუ თვითმხილველების მეხსიერებაში ჯერ კიდევ შემორჩა წერილი ძაფები, რომლებიც, ჯერჯერობით, უსახელო და უსამართლოდ მივინყებულ გმირებთან გვაკავშირებს. საოჯახო ალბომებში, სისხლის სამართლის საქმეებსა თუ საპატიმრო დოკუმენტებში გამომწყვდიული სახეები ჯერაც ელიან მზრუნველი და დანტერესებული ადამიანების თვალსა და ხელს. თბილისში 4 ადგილს – ორთაქალის ციხისა და მეტეხის ეზოებს,

ინგოროყვას N22-სა და მაჩაბლის N15-ს ჯერ კიდევ ახსოვს, ერთი კვირის განმავლობაში, ღამლამობით, როგორ ეზიდებოდნენ ქალაქგარეთ საბარგო მანქანებით არსენალსა და დეპოს მუშებს, სტუდენტებსა და ინტელიგენტებს, ოფიცრებსა და მწერლებს, დამფუძნებელი კრების დეპუტატებსა და ქიზიყელ გლეხებს – ძმებს, მამებსა და შვილებს...

90 წლის თავზე სრული სიაც კი არ გვაქვს მათი, ვინც წესით უნდა გვახსოვდეს და ვიცნობდეთ. ის ფაქტი, რომ 1924 წლის აჯანყების ჩახშობის შემდეგ თავად ბოლშევიკებმაც ვერ შეძლეს საკუთარი მხეცური ანგარიშსწორების მსხვერპლთა ზუსტი რაოდენობის დადგენა (თანამედროვეები იგონებენ, რომ 1924 წლის ბოლომდე ციხეებში ხშირად მიდიოდა ამინსტიისა და გათავისუფლების ცნობა იმ ადამიანებზე, ვინც 1924 წლის აჯანყების დღეებში დახვრიტეს), ჩვენს პასუხისმგებლობას კიდევ უფრო ამძიმებს.

„საბჭოთა წარსულის კვლევის ლაბორატორია“ და შინაგან საქმეთა სამინისტროს აკადემიის არქივი ყველა დაინტერესებულ მოქალაქესთან ერთად 1924 წლის აგვისტოს აჯანყებისას დახოცილი და დახვრეტილი მოქალაქეებისა და პოლიტპატიმრების ბიოგრაფიების დამუშავებასა და დოკუმენტების კოლექციების შექმნაზე მუშაობს, რათა თუნდაც 2024 წელს ყველას ჰქონდეს საშუალება, არა საავტომობილო ესტაკადის შიგნით გამომწყვდეულ გაუგებარ მონუმენტზე, არამედ ამ დროისათვის ცნობილ – უკანასკნელ დაზუსტებულ მისამართებზე, მეტეხის ეზოში, მაჩაბლის N15-სა და ინგოროყვას N22-ში განთავსებულ სტენდზე წაიკითხოს და სახეზე შეხედოს იმ ადამიანებს, ჩვენს წინაპრებს, რომლებმაც ყველაზე ძვირფასი – საკუთარი სიცოცხლე გაიღეს ჩვენთვის.

იქნებ შემდეგ მაინც დავაკვირდეთ თითოეულ მათგანს სხვა თვალით და მაშინ გასაგები გახდება განცდები თუნდაც ათწლეულების განმავლობაში საფრთხობელად წარმოჩენილი ვალიკო ჯუღელი-სა, რომელიც ერთ-ერთ პირად წერილში წერს:

„...განა ასეთ პირობებში შესაძლებელია ცხოვრება?! როცა ყოველ დღე, ყოველ წუთას თვალწინ გიდგას შენი ტანჯული ქვეყანა, როცა ყოველთვის თავს დაგ-

ტრიალებენ დახოცილ ამხანაგთა ლანდები და როცა ციხე-სარდაფებიდან შემოგყურებენ წამებულ ამხანაგთა ნაღვლიანი თვალები – განა შესაძლებელია დამშვიდებული და განოლილი ცხოვრება? არ იფიქრო, რომ ჩემში მარტო ძველი რუსული [პოკოინანსტო] ლაპარაკობდეს [უსუსტ მენია ვისეკუტ! მუჟი კასეკუტჟე! არა – ამ ფსიქოლოგიურ მომენტს (რომელიც გასაგებია) თან ერთვის ის მთავარი მოსაზრება, რომ თუ დროზე არ მივეშველეთ სამშობლოს და დროზე არ გავიღეთ ყველამ საჭირო მსხვერპლი – "მთელი საქართველო სასაფლაოთ გადაიქცევა! და მერე რაღა ეშმაკათ გვინდა ჩვენი ოხერი თავი?!"

გრიგოლ ცინცაბაძე, ვასილ ნოდია, ვალიკო ჯუღელი, ბენია ჩხიკვიფილი და ვიქტორ ცენტურაძე. ათენში, გზად საქართველოში არალეგალურად დაბრუნებისას. 1924 წელი.

ნოდია, ჯუღელი, ჩხიკვიფილი და ცენტურაძე დახვრიტეს აჯანყებისას.

გრიგოლ ცინცაბაძე 1937 წელს, გადასახლების ადგილას – მინუსინსკში.

2014

საბჭოთა წარსულის კვლევის ლაბორატორიისა და ყურნალ „ლიბერალის“ ერთობლივი პროექტი.

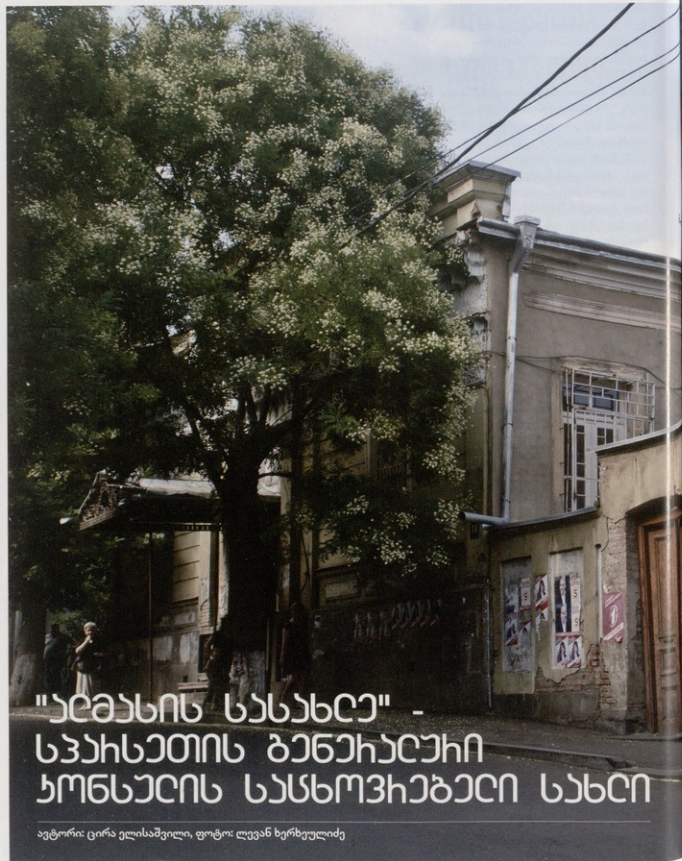

საქართველოს აკადემიური ლაბორატორია

თბილისი

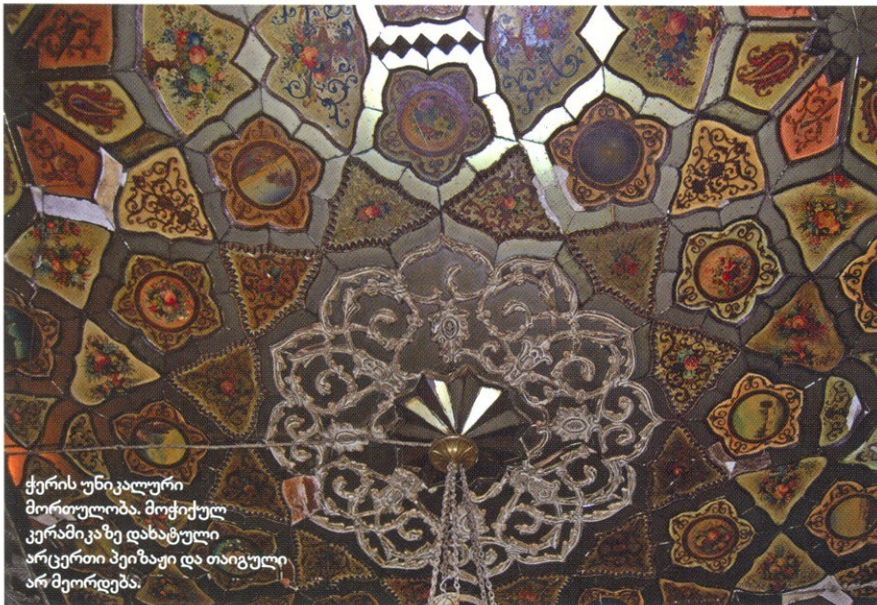
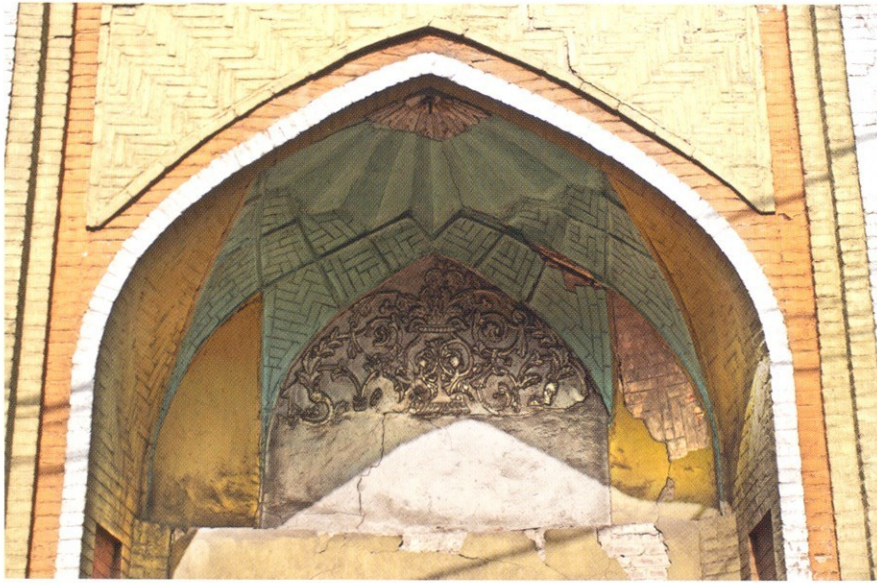
"ქაქასის სახლი" -
სახლითი ბუჩუჩი
ხოსნი სუხოზიუბი სხი

ფტორი: ცირა ელისაშვილი, ფოტო: ლევან ხერხეულიძე

„ალმასის სახლი“, ქიქასის ქ. №11

ჭერის უნიკალური მორთულობა. მოჭიქულ კერამიკაზე დახატული არცერთი პეიზაჟი და თაიგული არ მეორდება.

■ ყველგან, სადაც მირზა რეზა ხანი მოღვაწეობდა მნიშვნელოვანი შენობები აიგო. მათგან ერთ-ერთი – „დანეშგაჰი“ მონაკოშია. მას მოგვიანებით „ვილა ისპაჰანი“ ეწოდა. ორი შენობა კი საქართველოშია: ბორჯომში „ფირუზას სასახლე“ და თბილისში „ალმასის სასახლე“.

ალბათ შეგიმჩნევიათ ჭონქაძის ქ. N11-ში მდგარი საცხოვრებელი სახლი, რომელიც XIX-ე საუკუნეში აშენდა და მაშინდელი გუბერნიის ქუჩაზე მდებარეობდა. თავდაპირველად ეს შენობა თბილისში სამუშაოდ ჩამოსულ გერმანელ ინჟინერს ეკუთვნოდა, რომელმაც ის 1889-1894 წლებში საქართველოში ირანის კონსულს, მირზა რეზა ხანს მიჰყიდა.

საქართველოში საგანგებოდ ჩამოყვანილი ირანელი ოსტატების მიერ შესრულებული სამუშაოების შედეგად შენობამ აღმოსავლური სახე მიიღო. და სადარბაზოს კარსა და შენობის ფასადზე ირანული წარწერები და სპარსული სიმბოლოები გამოისახა.

დღეისთვის, სადარბაზოს გარდა, შენობის მხოლოდ ერთ ოთახში შემორჩა უვნებლად ჭერის უნიკალური მორთულობა, სადაც მოჭიქულ კერამიკაზე დახატული არც ერთი პეიზაჟი და თაიგული არ მეორდება. თბილისში ჭერის ამგვარი შემკულობა სხვაგან არსად გვხვდება.

მირზა რეზა ხანი საინტერესო ბიოგრაფიის მქონე, საოცრად განსწავლული ადამიანი იყო. მისი მემუარებიდან ვიგებთ, რომ მისი ოჯახი, თავრიზიდან საქართველოში გადმოსახლდა. 1876-1878 წლებში პატარა მირზამ რამდენიმე უცხო ენა და სხვადასხვა მეცნიერებები თბილისის შიიტურ სასწავლებელსა და

მადამ სტასულევიჩის ფრანგულ პანსიონში შეისწავლა. თბილისშივე დაიწყო მისი პროფესიული კარიერაც, როდესაც ირანის მაშინდელი კონსულის, მაჰმუდ ხან დიბას ინიციატივით, მან კურირად დაიწყო მუშაობა. სულ მალე ჯერ თარჯიმნის, შემდეგ კი კონსულის თანაშემწის თანამდებობაზე დანიშნა. შემდგომ წლებში მას სხვადასხვა თანამდებობებზე ვხვდებით: ნასერ ად-დინ შაჰის პირადი თარჯიმანი, რუსულ-ირანული სადემარკაციო კომისიის წევრი, ირანის სრულუფლებიანი ელჩი რუსეთის იმპერიასა და ოსმალეთში, ირანის ოფიციალური წარმომადგენელი ერთა ლიგაში... 1933 წელს მირზა მშვიდობის

„დანეშგაპი“, მოგვიანებით „ვილა ისპაჰანი“, მონაკო

დარგში ნობელის პრემიაზე იყო წარდგენილი.

მირზა რეზა ხანის სასიყვარულო ისტორიები თბილისსაც უკავშირდება, ერთ ხანს იგი თბილისში საგასტროლოდ ჩამოსული ამერიკელი პრიმადონით – მის მიკიტათი იყო დაინტერესებული. აქვე გაიცნო მეორე მეუღლე, ინგლისელი ლილი ჯერვისი, რომლისგანაც ვაჟი, ჰასანი, შეეძინა.

ყველგან, სადაც მირზა რეზა ხანი მოღვაწეობდა, მნიშვნელოვანი შენობები აიგო. მათგან ერთ-ერთი – „დანეშგაპი“ მონაკოშია. მას მოგვიანებით „ვილა ისპაჰანი“ ეწოდა. ორი შენობა კი საქართველოშია: ბორჯომში „ფირუზას სასახლე“ და თბილისში „ალმასის სასახლე“.

მირზა რეზა ხანის მემუარების, მიხედვით „ალმასის სასახლის“ (ასე უწოდებდნენ ამ სახლს თანამედროვენი) ოფიციალური გახსნა მან ნასერ ად-დინ შაჰის დაბადების დღეს, ანუ 16 ივლისს დაამთხვია და 1892 წელს, ახლადგახსნილ საკონსულოში, გრანდიოზული ზეიმი გამართა. გენერალური კონსულის ბრძანებით, ზეიმისთვის მარმარილოს

აუზის შადრევანი ისე მოაწყვეს, რომ იქიდან წყლის ნაცვლად კახურ წითელ ღვინოს ედინა, რათა სტუმრებს ღვინო პირდაპირ აუზიდან შეესვათ. ამისთვის აუზის ოთხივე მხარეს აკაცის ყვავილის ფორმის ხის ბრჯენები დაამაგრეს და ზედ უზარმაზარი გოგზა მოათავსეს, რომელშიც ოთხი ათასამდე ბოთლი ღვინო ეტეოდა. გოგზა კაუჩუკის მილებით შადრევნის მილს უერთდებოდა და ონკანის გახსნისთანავე აუზი ღვინით ივსებოდა.

აუზის მიმდებარე ეზო, ხეების ძირები და ბრჯენები ნაირფერი ყვავილებით იყო მორთული. ჰაერში ასობით ჩინური და იაპონური ფარანი ეკიდა და აუზსა და მასში წითლად მოღვივებულ ღვინოს ანათებდა. მთანმინდაზე, საკონსულოს მოპირდაპირე მხარეს ფეიერვერკი მოეწყო, რომელმაც ამ ზეიმს ბრწყინვალეობა შეჰმატა. ოთახები და ეზო ადგილობრივი დიდგვაროვანი ქალებითა და კაცებით, ასევე, თბილისში მცხოვრები ირანელებით იყო სავსე. აუზის გარშემო ვერცხლის თასებით ხელში მდგარი ოფიციანტები სტუმრებს ღვინით უმას-

პინძლებოდნენ. საღამოზე მთავარმართებლის სამხედრო ორკესტრი და ირანელი მუსიკოსის აბდ ალ-ბაყი ყარაბაღის აღმოსავლური ანსამბლი უკრავდა.

შთამბეჭდავი სანახაობით მოხიბლულ თბილისის გუბერნატორ გიორგი შერვაშიძეს მირზა რეზა ხანისთვის უთქვამს: „ამ საღამოს თქვენ მე მუსლიმად მაქციეთ... თქვენი წინასწარმეტყველის სამოთხის აღწერა ლექსებში წაკითხული მქონდა, მაგრამ მისი არსებობის არ მჯეროდა, ამ საღამოს კი ვირწმუნე, რომ მუჰამედის დაპირებული სამოთხე მართლაც არსებობს და ის აქაურობის მსგავსია“.

(ბიოგრაფიის აღწერისას გამოყენებულია მირზა რეზა ხანის მემუარები – „პრინც არფა'ს მოგონებები“ და მარინა ალექსიძის გამოუქვეყნებელი ნაშრომი „მირზა რეზა ხანის „ალმასის სასახლე-თბილისში“). ■

ტფილისის ჰამქრისა და ურნალ „ლიბერალის“ ერთობლივი პროექტი.

სსენახი თბილისისთვის

„ქალაქებს სიზმრების მსგავსად სურვილები და შიშები ქმნის, მაშინაც კი, როცა მათი თხრობის ნაკადი იდუმალა, მათი წესები – აბსურდული, შეხედულებები – ცრუ, და როცა ყველაფერი დანარჩენის მიღმა რაღაც იმალება“, – იტალო კალვინო, უხილავი ქალაქები.

ხათუნა ხაბულიანი

ქალაქებს მოგზაური (არატურისტული) მწერლები განსაკუთრებული მგრძობელობით აღწერენ. იციან, რომ მათ მხოლოდ არქიტექტურა, ლანდშაფტი, მატერიალური ძეგლები და არსებული ლეგენდები არ ქმნის და იმ უხილავს ეძებენ, რაც თითოეული ქალაქის სულს აპოვინებს.

პილიგრიმები ე.წ. ტურისტულ ადგილებს გვერდს უვლიან და ქალაქთან შესახვედრად უცნაურ ადგილებს არჩევენ, ზოგჯერ ნაცნობი მოგზაურის რეკომენდაციით, უფრო მეტად კი ინტუიციით. ისინი არასდროს გადაიღებენ ფოტოს ეიფელის კოშკის, კოლიზეუმისა თუ ბიგ ბენის ფონზე იმის დასტურად, რომ პარიზი, რომი და ლონდონი მოინახულეს.

თანამედროვე მოგზაური უკმაყოფილოდ გეტყვის, რომ დღევანდელი ე.წ. ტურისტული ადგილები ყველა ქალაქში იმდენად ემსგავსება ერთმანეთს, ზოგჯერ თავი ერთსა და იმავე ადგილას ჰგონია, მით უმეტეს, როცა ამას მეტ-ნაკლებად კარგი სერვისის უსასრულო რაოდენობის ფორმებისა და სუვენირების გარდა ტურისტული ინდუსტრიის საყოველთაო სიკეთეები ემატება.

ცოტა ხნის წინ სოციალურ ქსელებსა და სატელევიზიო არხ „არტარეას“ ეთერში გამოჩნდა ინტერვიუების სერია სათაურით – „ქალაქი ამბობს“. რესპოდენტები თბილისის პრობლემებზე საუბრობდნენ. ბევრგან ითქვა, რომ ქალაქი ცოცხალი ორგანიზმია და განსაკუთრებული მოპყრობა სჭირდება. თბილისის ცვლილებების საკითხი აქტიური განსჯის საგანია უახლესი ისტორიის ბოლო წლებში, თუმცა ეს პოლემიკა ვერ ასცდა სწორხაზოვნებას და ვერც ისეთ დისკუსიად გადაიქცა, სადაც საზოგადოება სრულფასოვან მონაწილეობას მიიღებდა. ქალაქის მცხოვრებლების პასუხისმგებლობა კი საჯარო სივრცეზე გააზრებულია და რეაქცია

რეალურ შედეგებს აღწევს.

ერთი მხრივ, განადგურებული ისტორიული და მხატვრული ღირებულებების მქონე ნაგებობებისა და დაზარალებული უბნების გამო ისმის სპეციალისტების პრეტენზია, მეორე მხრივ კი, პოლიტიკური კურსითა და პროგრესის სახელით გამართლებულ რიტორიკას ვისმენთ, რომლის მიხედვითაც ეს ცვლილებები ბუნებრივია.

ალბათ, ბევრად უფრო საინტერესო იქნება, დისკუსია ქალაქის თემაზე განსხვავებული მიმართულებებით განვითარდეს, მაგალითად, ტურისტული თბილისი და პილიგრიმული თბილისი ან მოგზაურების ჩანაწერების კრიტიკული განხილვა, მათი სუბიექტური მოტივაციებისა და კონტექსტის გათვალისწინებით და ა.შ.

ცალკე თემად შეიძლება განვიხილოთ ზოგადი სურათი, რასაც თბილისში არსებული ქანდაკებები ქმნის. რაზე მეტყველებს ქალაქის მხატვრული პლასტიკა, როგორია მისი ინფორმაციული და ემოციური მხარე, რა ურთიერთობაშია ის არსებულ სივრცესთან და რამდენად კომფორტულია ჩვენთვის მათ გარემოცვაში თანაარსებობა. ამ ნერვიულ სწორედ თბილისური ქანდაკების თემასთან დაკავშირებულ ერთ მომენტზე შევჩერდები.

საქართველოში ქანდაკება თავისი კლასიკური გაგებით, რაც დასავლურ ტრადიციაზე განვითარებულ ვიზუალურ-პლასტიკურ აზროვნებას გულისხმობს, არცთუ ისე დიდი ხნის წინ იმპორტირებული მედიუმი, ისევე, როგორც დაზგური მხატვრობა და ამ მხრივ მას დიდ პრეტენზიებსაც ვერ წაუყუენებთ. თბილისში დღეისათვის არსებული ქანდაკებები პერიოდების მიხედვით, ძირითადად, ორ ნაწილად იყოფა: საბჭოთა რეჟიმისდროინდელი ნიმუშები, შესაბამისი მხატვრული ნიშნებით და უახლესი, ანუ პოსტსაბჭოთა პერიოდის შედარებით ლიბერალური გარე-

წმინდა გიორგის ქანდაკება, ზურაბ ნერეთელი, თავისუფლების მოედანი, თბილისი

მოს ფონზე შექმნილი არტეფაქტები, რომლებიც შედარებით მრავალფეროვანია. აქ არ იგულისხმება არქიტექტურის რელიეფები და სხვა სახის სკულპტურული დეკორი, საუბარია მხოლოდ დამოუკიდებელ ქანდაკებებზე, რომლებიც სივრცესთან ურთიერთობას, მის ორგანიზებასა და ტრანსფორმაციას გულისხმობს და თავისი გზავნილებით ქალაქის ზოგად სახეს, ასე თუ ისე, განსაზღვრავს.

მაგალითისთვის მხოლოდ ცენტრალური უბნის არცთუ დიდი მონაკვეთი რომ ავიღოთ, რუსთაველის გამზირი – თავისუფლების მოედნიდან კოსტავას გამზირამდე, განლაგებულ ქანდაკებებს დავაკვირდეთ და თან არსებულ კონტექსტთან მიმართებაში განვიხილოთ, შეიძლება საინტერესო ნიუანსებიც აღმოვაჩინოთ და ქალაქის ამ მონაკვეთის გარშემო დალექილი შთაბეჭდილებები გავაცნობიეროთ. აღნიშნული მონაკვეთი დაახლოებით 1,5 კილომეტრს მოიცავს და ამ მანძილზე ათზე მეტი ძეგლი და კიდეც

უფრო მეტი მცირე პლასტიკის დეკორატიული ნიმუში დგას. თუკი მათ მთელი გამზირის ისტორიული შენობების დეკორირებულ ფასადებსა და მათ ინფორმაციულ სიჭარბესთან ერთად გავიაზრებთ, დავინახავთ, რომ გამზირის მასშტაბთან შედარებით მისი ვიზუალურ-ინფორმაციული დატვირთულობა დისპროპორციულია და ერთგვარ კლაუსტროფობიას ქმნის.

თუკი წარმოვიდგინოთ, რომ ამ მონაკვეთს იტალო კალვინოს პერსონაჟი მარკო პოლო აღწერდა, დიდი მოგზაური სავარაუდოდ იტყოდა, რომ ეს არის ქუჩა, რომლის მცხოვრებლებს არ უყვართ სივრცე და როგორც კი ოდნავ გამოთავისუფლებულ ადგილს ნახავენ, სასწრაფოდ რამე ქანდაკებას ათავსებენ. მათ უმეტესად გარდაცვლილ პერსონებს უძღვნიან. მთელი ქუჩა ძალიან ჰგავს ადგილობრივებისთვის სახასიათო პათოსურსა და გრძელ სადღეგრძელოს, მიცვალებულების მოსახსენებლად.

■ სვეტის ფორმა წვერზე მონუმენტით წარსულში დიდი იმპერიების დედაქალაქების (რომის, ლონდონის, პეტერბურგის) ესთეტიკისთვის იყო დამახასიათებელი. აქ ისინი იმ რეალური ძალაუფლების სიმბოლოს წარმოდგენდნენ, რომელიც მათი გავლენის ქვეშ მყოფ ტერიტორიებზე ვრცელდებოდა. საქართველოსთვის, რომელიც მუდმივად კოლონიას წარმოადგენდა, ამგვარი ესთეტიკა არაადეკვატურ ამბიციასა და პროვინციალიზმზე მეტყველებს და კარიკატურულ შინაარსსაც იღებს.

ფოტო: ლევან ნაჩაბულიძე

9 აპრილის მემორიალი, მამუკა და სოსო ჩხაიძეები, რუსთაველის გამზირი, თბილისი

■ ძეგლი ჩვენთან ჯერ კიდევ ქვის სტუმარია, რომელიც საშიშიც არის და ავტორიტეტის თვალთ შემოდან გიყურებს. ამგვარი ხასიათის ქანდაკებების სიჭარბე, რა თქმა უნდა, სივრცის ხასიათს განსაზღვრავს, მის ერთგვარ დეჰუმანიზაციას იწვევს და, რაც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, დროის მიმდინარე ნაკადს დაშორებულია - სიცოცხლის გამომხატველი აღარ არის, მხოლოდ წარსულის სურათად რჩება.

პრობლემა, ალბათ, ზუსტად აქ არის – ქანდაკება საკმაოდ ხანგრძლივი საბჭოთა ტრადიციის წყალობითა და ინერციით კვლავ იდეოლოგიურ სიმბოლოდ აღიქმება, ის ან იდეალიზებულ ისტორიულ გმირს გამოსახავს, ან ღვანღმოსილ პერსონას, რომელიც ძეგლის დადგმით დააფასეს და უკვდავყვეს; პარტიული ბელადები და კომუნიზმის მაშენებელი მარადიულად ახალგაზრდა ათლეტები უკვე წარსულს ჩაბარდნენ, თუმცა ბრინჯაოს ფორმებთან მოკრძალებული, დისტანცირებული დამოკიდებულება დარჩა. ძეგლი ჩვენთან ჯერ კიდევ ქვის სტუმარია, რომელიც საშიშიც არის და ავტორიტეტის თვალთ შემოდან გიყურებს. ამგვარი ხასიათის ქანდაკებების სიჭარბე, რა თქმა უნდა, სივრცის ხასიათს განსაზღვრავს, მის ერთგვარ დეჰუმანიზაციას იწვევს და, რაც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, დროის მიმდინარე ნაკადს დაშორებულია – სიცოცხლის გამომხატველი აღარ არის, მხოლოდ წარსულის სურათად რჩება.

ამ მონაკვეთზე არსებულ ნიმუშებში ახალი ფორმის მონახვის მცდელობა მხოლოდ მამუკა და სოსო ჩხაიძეების 9 აპრილის მე-

მორიალსა და ერნსტ ნეიზვესტნის მიერ შესრულებულ მამარდაშვილის ბიუსტში ჩანს, რომელსაც ამ მოქანდაკის საუკეთესო ნამუშევრად ნამდვილად ვერ მივიჩნევთ. სხვა მხრივ, შეიძლება ითქვას, რომ ქანდაკების თანამედროვე განვითარებისათვის სახასიათო ტენდენციები ჩვენთან თითქმის იგნორირებულია.

საკითხი განსაკუთრებით მწვავედგება, როცა ქანდაკება სივრცის ფსევდოდინამიკის ნაწილი და გაუფასურებული ილუზიის მთავარი განმსაზღვრელი ხდება. სწორედ ასე მოხდა ქალაქის მთავარი მოედნის მონუმენტის შემთხვევაშიც. ლენინის ძეგლი რეჟიმის დასასრულთან ერთად გაქრა და ნიშანდობლივია ისიც, რომ დარჩენილი სივრცეზე გარკვეული პერიოდის განმავლობაში, ასე თუ ისე, მტკივნეულად განიცდებოდა. ის, სამწუხაროდ, მექანიკურად ჩანაცვლდა გარეგნულად მკაფიოდ განსხვავებული სიმბოლოთი, თანაც, ტრადიციულად, ხელისუფლების გადამწყვეტილებით.

პროექტი არც საჯაროდ განუხილავთ და არც კონკურსის შედეგად შეურჩევიათ, ანუ თუ აუცილებლად უნდა აღმართულიყო შემდგომი განვითარების ახალი გზის სიმბოლო, ეს საზოგადოების მონაწილეობით უნდა მომხდარიყო.

პროცედურულ მხარეს რომ თავი დავანებოთ, კონცეპტუალური ნაწილიც ასევე ნაჩქარევად და გაუაზრებლად გამოიყურება. თუ ქვეყანას სეკულარული სახელმწიფოს მშენებლობა აქვს დეკლარირებული და მოდერნიზაციის კურსს ირჩევს, საგარაუდოდ, მისი მთავარი სიმბოლიკა თავისუფლების კონცეპტის ირგვლივ უნდა ტრიალებდეს, თანაც, თუ ეროვნული იდენტობის განმსაზღვრელ ნიშნად მაინც რელიგიური თემი იყო შერჩეული, ისიც უნდა გაეთვალისწინებინათ, რომ ქართული საკულტო ხელოვნების ტრადიცია მსგავს ქანდაკებებს არ იცნობდა.

ასე გაჩნდა ლენინის ძეგლის ადგილას ზურაბ წერეთლის ნამუშევარი – 30მ. სიმაღლის სვეტზე მდგარი მოოქროვილი წმინდა გიორგი, რომელიც მახვილით განგმირავს დრაკონს. რაც შეეხება ქანდაკების ესთეტიკურ მხარეს, ეს ყველაზე უიმედოდ გამოიყურება, რადგან გარდა იმისა, რომ მას მოედნის არქიტექტურის მასშტაბები არ ყოფნის, რომელთანაც ძეგლი აშკარად კონფლიქტშია და ზედმეტად

მერაბ მამარდაშვილის ქანდაკება, ერნსტ ნეიზეცტნი, რუსთაველის გამზირი, თბილისი

■ თუკი წარმოვიდგენთ, რომ ამ მონაკვეთს იტალო კალვინოს პერსონაჟი მარკო პოლო აღწერდა, დიდი მოგზაური სავარაუდოდ იტყოდა, რომ ეს არის ქუჩა, რომლის მცხოვრებლებს არ უყვართ სივრცე და როგორც კი ოდნავ გამოთავისუფლებულ ადგილს ნახავენ, სასწრაფოდ რამე ქანდაკებას ათავსებენ. მათ უმეტესად გარდაცვლილ პერსონებს უძღვნიან. მთელი ქუჩა ძალიან ჰგავს ადგილობრივებისთვის სახასიათო პათოსურსა და გრძელ სადღეგრძელოს, მიცვალებულების მოსახსენებლად.

დიდი ზომისაა, ამავე დროს დამოუკიდებელი მხატვრული ღირებულებისგან სრულიად დაცლილ ფორმას წარმოადგენს, რომელიც თავად ავტორის მიერვე სერიული მანერით წარმოებული ფსევდობაროკოს ნიმუშია.

სვეტის ფორმა წვერზე მონუმენტით წარსულში დიდი იმპერიების დედაქალაქების (რომის, ლონდონის, პეტერბურგის) ესთეტიკისთვის იყო დამახასიათებელი. აქ ისინი იმ რეალური ძალაუფლების სიმბოლოს წარმოადგენდნენ, რომელიც მათი გავლენის ქვეშ მყოფ ტერიტორიებზე ვრცელდებოდა.

საქართველოსთვის, რომელიც მუდმივად კოლონიას წარმოადგენდა, ამგვარი ესთეტიკა არაადეკვატურ ამბიციასა და პროვინციალიზმზე მეტყველებს და კარიკატურულ შინაარსსაც იღებს. მართალია, ლამის განათების ფონზე თბილისის საკმაოდ ეფექტურად გამოიყურება და ერთი შეხედვით, მართლაც,

ჰგავს დასავლური ცივილიზაციის ქალაქს, როგორც ის არასდროს ყოფილა, თუმცა ეს მის ღირსებას სულაც არ აკნინებს, რადგან სახე საკმაოდ საინტერესო და ორიგინალური ჰქონდა, რაშიც ადვილად გვარწმუნებს ძველი ფოტოები.

ეს თბილისის ბოლო წლების არქიტექტურული ცვლილებების ძირითადი ხასიათის ის ერთ-ერთი მაგალითია, რომელმაც ქალაქისთვის ახალი სცენარი გამოიგონა და ეს სცენარი ხშირად ძალიან დილეტანტურ ფანტაზიებს ეყრდნობა, სადაც ქალაქის ავთენტური მოცემულობა გათვალისწინებული არ არის. და მართლაც, არსებული ისტორიული მონაკვეთები ამ სცენარებისთვის ბევრად საინტერესოდ შეიძლება განვითარდეს, რომ თბილისი არ იქცეს ერთ-ერთ ისეთ ქალაქად, რომლის ტურისტული უბნები არ იქნება განსხვავებული სხვა სამხრეთული ქალაქების ასეთივე უბნებისგან. ■

ანტიკური ეპოქის ფიგურა და ქანდაკება

ეროვნულ მუზეუმში განსაკუთრებული ადგილი უკავია საქართველოს ტერიტორიაზე გამოვლენილი ანტიკური ხანის ძეგლებიდან მომდინარე კოლექციებს, რომლებიც მრავალმხრივ წარმოადგენენ საზოგადოების ისტორიის ამნიშვნელოვან ეტაპს. კოლექციები შედგება ძვირფასი ლითონის (ვერცხლი, ოქრო) ძვირფასი და ნახევრადძვირფასი ქვის, ბრინჯაოს, რკინის, მინის, ძვლისა და თიხის ნაკეთობებისაგან.

ამ ნომერში გაგაცნობთ ანტიკური ეპოქის ფიგურებისა და ქანდაკებების ნიმუშებს.

ადამიანის ფიგურა, ვანი, ძვ. წ. III ს. ბრინჯაო, ოქრო, სიმაღლე 25 სმ

სატირი, ვანი, ძვ. წ. II-I სს. ბრინჯაო, 12,4 X 10,5 სმ

ქალის ქანდაკება, უფლისციხე, ძვ.წ. IV-III სს. თიხა

მუსიკოსი, უფლისციხე, თიბა, ძვ. წ. VI - IV სს.

ნიკე, ვანი, ძვ. წ. II-I სს. ბრინჯაო, 22 X 19 სმ

ჭაბუკის ტორსი, ვანი, ძვ. წ. II-I სს. ბრინჯაო, სიმაღლე 105 სმ

არიადნა, სარკინე, ახ. წ. II ს. ტერაკოტა, 38 X 30 სმ

მსიხე ხბოდა

კულტურის სამინისტრო „არამინერალური ჯაზის“
კაცმა ჩაიბარა

დავით ბუხრიკიძე

■ მინისტრის დანიშ-
ვნიდან გარკვეული
ქვეტექსტის წაკითხვა
უკვე შეიძლება: რომ
კულტურამ ნებისმიერ
შემთხვევაში ქვეყნის
მკრთალი, მაგრამ ახა-
ლი ავტოპოპორტრეტი
უნდა შექმნას; რომ
მისი ექსპორტი საერ-
თაშორისო დაძაბულო-
ბისა და გახურებული
ომების უამს კიდევ
უფრო მნიშვნელოვა-
ნია; რომ ისევ აქტუა-
ლური ხდება კულტუ-
რის კარგად „შეფუთვა“
და კომერციულ პორო-
დუქტად ქცევა; რომ
სახელწიფომ ვთქვათ,
კულტურისა და ეკონო-
მიკის სამინისტროების
მნიშვნელობა და შემო-
სავლები ერთმანეთის-
გან უნდა განასხვავოს

ხელისუფლების მიერ ჩატარებული „მცი-
რე საკადრო წმენდის“ შემდეგ გაირკვა,
რომ ყველა სამინისტროს შორის, ყველა-
ზე მნიშვნელოვანი და ერთგვარი მისტი-
კური საბურველით შემოსილი, კულტურის
სამინისტროა. ამგვარ მითს ხელი თავად
პრემიერ-მინისტრის განცხადებებმაც შეუ-
ნყო, რომელმაც კულტურის მინისტრის
კანდიდატის ირგვლივ ორდღიანი ინტრი-
გა დაგვიტოვა. მოლოდინი რალაცით „შავი
დეტექტივის“ ფინალს დაემსგავსა, როცა
ბოლომდე შეუძლებელია მკვლელის ვინაო-
ბის გარკვევა...

ყველა დროის ხელისუფლების შფოთვა
და გმინვა ქართული კულტურის შემდგომი
ბედის გამო, რატომღაც გადაჭარბებული
და სავალდებულო რიტორიკაზე აწყობილი
მგონია. ეს დაახლოებით იმას ჰგავს, ნაბა-
ხუსევეზე მსმელი ქართველები „ბორჯომს“
რომ მოისაკლისებენ ხოლმე. მაგრამ თუ
პრემირ ირაკლი ღარიბაშვილს დაუფერე-
ბთ — „ქართული კულტურის განვითარებას
ახლებური, თანამედროვე, რეფორმატორუ-
ლი მიდგომა სჭირდება. ჩვენ მსჯელობის
შედეგად შევარჩიეთ ისეთი კანდიდატი,
რომელიც აკმაყოფილებს ყველა მოთხოვ-
ნას, რაც დღეს კულტურის ახალი პოლიტი-
კისთვის არის საჭირო“.

და მაინც, რატომ დათანხმდა კომპანია
„ისტერნ პრომოუშენის“ გენერალური მე-
ნეჯერი, ყოფილი წყალბურთელი, ჯაზით
შთაგონებული და მუდამ კრეატიულ—
მომღიმარ-გარუჯული მიხეილ გიორგაძე
ამგვარ სარისკო წინადადებას? მითუმე-
ტეს, როცა კომერციულ მუსიკასა და ჯა-

ზში განაფულ მენეჯერს ხელისუფლებამ
კულტურის მინისტრის დაცარიელებული
და შელახულ-გატყავებული პორტფელი
შესთავაზა. იქნებ, იმ იმედით, რომ „არა-
მინერალური ჯაზიდან“ გამოდნობილი
ოქროთი ბიუჯეტს ცოტათი მაინც შეავ-
სებს?!

სხვათა შორის, ამ „ჭირვეულ“ თანამდე-
ბობაზე ხელისუფლებამ ვერ თუ არ დაი-
თანხმა კულტურის მინისტრის ყოფილი
მოადგილე, ფინანსისტი ალექსანდრე მარ-
გიშვილი. ასევე, არქეოლოგი დავით ლორ-
თქიფანიძე, კინორეჟისორი ნანა ჯანელიძე,
თეატრალური რეჟისორი დავით საყვარე-
ლიძე... და რაც მთავარია, ვერ დაითანხ-
მა თავად „ისტერნ პრომოუშენის“ დირე-
ქტორი კახა კანდელაკი, რომელიც წინა
ხელისუფლებას არამარტო ჯაზით, არამედ
შაკირასა და ტოტო კუტუნიოს კონცერტე-
ბით ამარაგებდა. ამავე დროს, კომპანია
„ისტერნ პრომოუშენი“ ყოფილი კულტუ-
რის მინისტრის, ჯაზის დიდი მოყვარულის,
ნიკოლოზ რურუას მხარდაჭერითაც სარგე-
ბლობდა.

მიხეილ გიორგაძე და კახა კანდელაკი
ლამის 15 წელია ჯაზის საამოდ რთულ ჭა-
პანს ერთად ეზიდებიან. შესაბამისად, მუ-
სიკის მოყვარულთ არც ჯაზის საღამოები
დაავიწყდებათ თბილისსა თუ ბათუმში და
არც „ისტერნ პრომოუშენის“ მიერ მოწვეუ-
ლი, გამოჩენილ მუსიკოსთა სახელები.
ბედის ირონია ისაა, რომ სწორედ ჯაზის
მიმართ ალერგიით დაავადებულმა „ოცნე-
ბის“ ხელისუფლებამ ჩააბარა სამინისტრო
მიხეილ გიორგაძეს, რითაც თავად ჩაიტა-

მამუკა გიორგაძე – „ისტერნ პრომოუმენის“ ყოფილი გენერალური მენეჯერი და ახლა უკვე კულტურის მინისტრი

ფოტო: მერიანი ბურბანიძე

■ უნდა ვივარაუდოთ, რომ ხელისუფლებამ მიხეილ გიორგაძის დანიშვნით გადაწყვიტა უარი თქვას ტრადიციულ, კლასიკურ პრიორიტეტებზე და ფორმალურად უფრო კრეატიული მართვის ფორმებს დაუჭიროს მხარი. თანაც, გავითვალისწინოთ, რომ ჯაზი წმინდა ამერიკული მენისტრია და არაფერი ისე კარგად არ გამოხატავს თავისუფლებას, როგორც ჯაზი.

რა გარკვეული „ჯაზ-თერაპიული“ კურსი. გამოჯანმრთელების შემდეგ კი იმედია, არც სხვა მნიშვნელოვან საერთაშორისო პროექტებზე იტყვის უარს. მითუფრო, რომ თავად მიხეილ გიორგაძეც ამგვარ პროექტებშია გამობრძმედილი.

მინისტრის დანიშნიდან გარკვეული ქვეტექსტის ნაკითხვა უკვე შეიძლება: რომ კულტურამ ნებისმიერ შემთხვევაში ქვეყნის მკრთალი, მაგრამ ახალი ავტოპორტრეტი უნდა შექმნას; რომ მისი ექსპორტი საერთაშორისო დაძაბულობისა და გახურებული ომების უამს კიდეც უფრო მნიშვნელოვანია; რომ ისევე აქტუალური ხდება კულტურის კარგად „შეფუთვა“ და კომერციულ პროდუქტად ქცევა; რომ სახელწიფომ ვთქვათ, კულტურისა და ეკონომიკის სამინისტროების მნიშვნელობა და შემოსავლები ერთმანეთისგან უნდა განასხვავოს; რომ კულტურა არ აქციოს ოდესღაც წარმატებული არტისტული ელიტის გოლგოთად; არ დაუკარგოს ისტორიული მნიშვნელობის ძეგლებს ავთენტურობა და ამავე დროს, ნაახალისოს ახალი არქიტექტურული პროექტები.

ასევე საინტერესოა, როგორ მოიქცევა კომერციულ მუსიკაში განვრთნილი მენეჯერი-მინისტრი, როცა საქმე მაგალითად, მისთვის ნაკლებად პრიორიტეტულ კლასიკურ მუსიკას, ლიტერატურას, ან თეატრს შეეხება? როგორ გაუმკლავდება იგი ყველა დროში სამინისტროს კარზე მავალ ელიტას, რომელსაც დღესაც ჰგონია რომ მთელი ქვეყანა ვალშია მათ წინაშე? როგორ უპასუხებს ვთქვათ, თანამედროვე არქიტექტურისა და ურბანისტული ხელოვნების გამონგეგვებს? რა ადგილს მიუჩენს თანამედროვე ვიზუალურ ხელოვნებას? რას უზამს რეგიონებში დაკონსერვებულ-დაზავსებულ მუზეუმებს, რომელთაც ჯერ არ ეღირსათ თანამედროვე სტანდარტები? როგორ წარმოუდგენია საავტორო კინოს შემდგომი განვითარება, რომელსაც თაობები ლამის ეროვნულ ბრენდად მიიჩნევენ?

ამ და სხვა კითხვებზე პასუხის გასაცემად კულტურის მინისტრს არა იმდენად ერთგული გუნდის შერჩევა მოუწევს (რასაც თავად ხაზგასმით აღნიშნავს), რამდენადაც საკუთარ დარგებში გამონრთობილი პროფესიონალებისა და მრჩეველების შემოკრება. პარადოქსია, მაგრამ სინამდვილეში რაც უფრო ჭრელი, წინააღმდეგობრივი და

განსხვავებული იქნება მისი „გუნდი“, რაც უფრო საინტერესო, საქმიან დისკუსიებს გამართავს ექსპერტებთან, ხელოვნების მენეჯერებთან, არტ-კრიტიკოსებთან, მით უფრო მივუახლოვდებით კულტურის პოლიტიკის სწორ განსაზღვრას და ზოგადად, კულტურის დაკარგულ ჰორიზონტს.

უნდა ვივარაუდოთ, რომ ხელისუფლებამ მიხეილ გიორგაძის დანიშვნით გადაწყვიტა უარი თქვას ტრადიციულ, კლასიკურ პრიორიტეტებზე და ფორმალურად უფრო კრეატიული მართვის ფორმებს დაუჭიროს მხარი. თანაც გავითვალისწინოთ, რომ ჯაზი წმინდა ამერიკული მენისტრია და არაფერი ისე კარგად არ გამოხატავს თავისუფლებას, როგორც ჯაზი.

სხვა საქმეა, თავად სამინისტრო აღმოჩნდება თუ არა მზად „არამინერალური ჯაზი“ ისტორიული მემკვდრეობის დაცვას, ან კულტურულ არქეტიპებად ქცეულ თეატრს, კინოს ან მხატვრობას დაუკავშიროს. ეს ხომ მარტო კარგ მენეჯერებსა და იმპროვიზაციის უნარზე არ არის დამოკიდებული. მთავარია სამინისტრომ დროულად და დამოუკიდებლად მიიღოს გადაწყვეტილება და სახელისუფლებო ვერტიკალის სიმყარეზე აღარ იყოს ჩამოკიდებული.

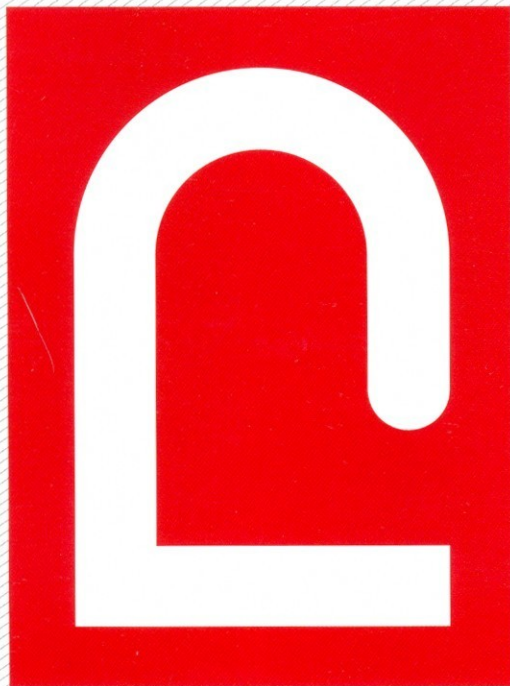
თავად მინისტრის ერთ-ერთი პირველი განცხადება მის გუნდს, მსოფლმხედველობასა და მომავალ პროექტებს უკავშირდება:

„სიურპრიზი არავისთვის არ იქნება ის, რომ ბევრად უფრო კომფორტულად და რაც მთავარია, წარმატებულად განხორციელდება ის გეგმები, რომელიც არსებობს გუნდთან ერთად, რომელთანაც წლების განმავლობაში მოვდივარ. უამრავი პროექტი გვაქვს ერთობლივად განხორციელებული, ერთი მსოფლმხედველობის ხალხი ვართ; ამიტომ ვფიქრობ, რომ ჩემს გვერდზე ჩემი გუნდი აუცილებლად უნდა იყოს.“

მიმაჩნია, რომ ბევრად უფრო აქტიური როლი უნდა შეასრულოს კულტურის სამინისტრომ. აქამდე, ვფიქრობ, საკმაოდ პასიური იყო. მან თავად უნდა გამოიჩინოს ინიციატივა როგორც ქვეყნის შიგნით, ისე საერთაშორისო არენაზე. მალე ჩვენ ხედვას, ახალ იდეებს პარლამენტს წარუდგენთ“.

მოკლედ, მოულოდნელ მცირე რბოლაში მოულოდნელად გამარჯვებული ჯაზ-მინისტრი იდეების სკივრს მალე გახსნის და ახალ პროექტებსაც ამოალაგებს. ■

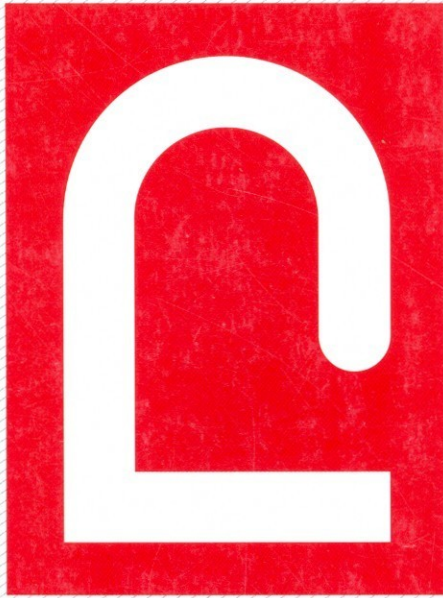

WWW.LIBERALI.GE

026/45

WWW.LIBERALI.GE

გაგზავნი

<http://twitter.com/LiberaliMagazine>

გაგზავნი

Facebook

<http://facebook.com/LiberaliMagazine>

გაგზავნი

<http://youtube.com/LiberaliMagazine>